

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vývoj a volební úspěšnost vybraných populistických stran a hnutí v České republice a ve Spojeném království v letech 2010-2019

Development and Electoral Success of Selected Populist Parties in the Czech Republic and the United Kingdom between 2010 and 2019

Barbora Marxová

Vedoucí práce: PhDr. Josef Straceny, CSc.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Anglický jazyk – Základy společenských věd
Rok odevzdání: 2020

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Vývoj a volební úspěšnost vybraných populistických stran a hnutí v České republice a ve Spojeném království v letech 2010-2019* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. 5. 2020

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu práce, PhDr. Josefu Stracnému, CSc., za jeho cenné rady a připomínky a poskytnutí alternativního řešení konzultací v těžké situaci uzavření škol. Zároveň bych ráda poděkovala své rodině za podporu, kterou mi po celý život věnují.

ABSTRAKT

Předkládaná diplomová práce se zabývá sledováním vývoje a úspěšnosti vybraných populistických stran a hnutí v České republice a Spojeném království a porovnání této úspěšnosti v daných zemích. Práce se zaměřuje na rozmezí let 2010 až 2019, přičemž zejména rok 2010 je v obou zemích z hlediska volebních výsledků zlomový. V první části práce je nastíněno teoretické pozadí studia populismu a různá pojetí chápání konceptu. Představena je takzvaná minimální definice populismu a tři základní aktéři populismu, jež poté slouží pro identifikaci jednotlivých populistických subjektů. Druhá a třetí část práce pojednávají postupně o situaci v České republice a ve Spojeném království. Identifikovány jsou populistické strany a hnutí, které působí na celostátní úrovni a jimž se v uvedených zemích ve vymezených letech podařilo získat výraznější volební výsledky v místních parlamentních volbách, nebo ve volbách do Evropského parlamentu. U jednotlivých stran je popsán nejprve jejich vývoj a působení na politické scéně, poté je zhodnocena jejich úspěšnost v příslušných volbách v daných zemích. Následně jsou analyzovány materiály strany, jako například programy, webové stránky, či výroky lídrů, na kterých jsou ukázány jednotlivé projevy populismu u těchto subjektů. Nakonec jsou tyto populistické strany a hnutí porovnány z hlediska úspěšnosti ve zkoumaných zemích a jsou naznačeny možné faktory, jež úspěšnost těchto politických aktérů mohou ovlivňovat.

KLÍČOVÁ SLOVA

Populismus, Úsvit přímé demokracie, Svoboda a přímá demokracie (SPD), ANO, Věci veřejné (VV), Strana pro nezávislost Spojeného království (UKIP), Britská národní strana (BNP), Strana pro brexit (BP), brexit

ABSTRACT

This diploma theses presented deals with the development and electoral success of chosen populist parties and movements in the Czech Republic and the United Kingdom, and a comparison of the electoral success in those countries. The thesis is focused on the period between 2010 and 2019, given that the year 2010 represents a turning point considering election results in both countries. The first part of the thesis presents theoretical background of the study of populism and different understandings of the concept. The minimal definition of populism is presented there, together with three fundamental actors of populism which are then used to identify individual populist parties. The second and the third part of this thesis deal with the situation in the Czech Republic and the United Kingdom, respectively. We identify populist political parties and movements which are active on nationwide level and which managed to gain substantial results in parliamentary elections in the country or in elections to the European Parliament. Each party is described in terms of its development and its activity in politics, and then its electoral success in important elections is assessed. Subsequently, relevant party materials are analyzed, such as manifestos, websites, and leaders' statements which show particular manifestations of populism. Finally, the populist parties and movements are compared in their electoral success in given countries. We also suggest possible factors that can influence the success of these political actors.

KEYWORDS

Populism, Dawn of Direct Democracy (Úsvit), Freedom and Direct Democracy (SPD), ANO, Public Affairs (VV), United Kingdom Independence Party (UKIP), British National Party (BNP), Brexit Party (BP), Brexit

Obsah

Úvod	8
1 Vymezení populismu	12
1.1 Stručná historie zkoumání termínu	12
1.2 Hlavní přístupy ke zkoumání populismu	16
1.2.1 Populismus jako styl či diskurs	16
1.2.2 Populismus jako strategie	17
1.2.3 Populismus jako ideologie.....	18
1.3 Minimální definice populismu.....	19
1.4 Aktéři populismu	21
1.4.1 Lid a elity jako homogenní skupiny	21
1.4.2 Vztah mezi lidem a elitami.....	23
1.4.3 Suverenita lidu.....	23
1.5 Vztah populismu a demokracie.....	24
1.6 Definování a rozpoznávání populistických politických stran.....	26
1.6.1 Možné příčiny úspěchu populistických stran	28
2 Populistické strany a hnutí v České republice	30
2.1 Specifika České republiky	30
2.1.1 Koncept politických podnikatelů a jejich stran	32
2.2 Volební systém v České republice.....	33
2.3 Volby v ČR v letech 2010-2019, nastínění vývoje.....	34
2.4 Věci veřejné	39
2.4.1 Vznik a vývoj strany.....	40
2.4.2 Úspěšnost ve volbách	43
2.4.3 Politický program a populismus u VV	44

2.5	Úsvit přímé demokracie	48
2.5.1	Vznik a vývoj	48
2.5.2	Úspěšnost ve volbách	52
2.5.3	Politický program a populismus Úsvitu	54
2.6	Svoboda a přímá demokracie.....	58
2.6.1	Vznik a vývoj	58
2.6.2	Úspěšnost ve volbách	61
2.6.3	Politický program a populismus SPD.....	64
2.7	ANO 2011	67
2.7.1	Vznik a vývoj	67
2.7.2	Úspěšnost ve volbách	71
2.7.3	Politický program a populismus ANO	73
3	Populistické strany a hnutí ve Spojeném království	76
3.1	Specifika Spojeného království	76
3.2	Volební systém	78
3.3	Volby konané v letech 2010-2019 na území Spojeného království.....	78
3.4	Strana nezávislosti Spojeného království (UKIP).....	83
3.4.1	Vznik a vývoj strany.....	83
3.4.2	Úspěšnost.....	86
3.4.3	Program a populismus UKIPu.....	87
3.5	Strana pro brexit (Brexit Party).....	90
3.6	Britská národní strana (BNP).....	93
3.6.1	Vznik a vývoj strany.....	93
3.6.2	Úspěšnost.....	94
3.6.3	Program a populismus BNP	95

3.7	Další projevy populismu ve Spojeném království	96
3.8	Brexit	98
4	Srovnání České republiky a Spojeného království, možné vysvětlující faktory	103
	Závěr	110
	Seznam použitých informačních zdrojů	112

Úvod

V posledních letech z úst nejrůznějších aktérů slyšíme čím dál častěji o nebezpečí populismu, o jeho negativních dopadech na demokracii, o jeho neustálém vzestupu. Vysocí představitelé ze svých funkcí komentují současné dění a před populismem varují. Mezi mnohými můžeme zmínit například někdejšího stálého předsedu Evropské rady Hermana van Rompuye, který v roce 2010 označil populismus za největší nebezpečí v Evropě¹, prezidenta evropské komise José Manuela Barrosa v roce 2013 hovořícího o obavách z populismu, který společně s extremismem narušuje vzájemnou politickou podporu zemí a společenské struktury nezbytné pro překonání krize², či slovenskou prezidentku Zuzanu Čaputovou, jež ve svém projevu na bezpečnostní konferenci v Mnichově v únoru 2020 označila populismus spolu s extremismem a dezinformacemi za největší současné výzvy Západu.³

Osoby jako Donald Trump, Viktor Orbán, Marine Le Pen či Geert Wilders jsou označovány za populisty, stejně tak strany a hnutí, za všechny v evropském kontextu zejména italské Hnutí pěti hvězd, rakouská Svobodná strana Rakouska (FPÖ), německá Alternativa pro Německo (AfD), nebo polská strana Právo a spravedlnost nesou nálepku populistické a jsou mnohými vnímány velmi negativně, často jako ohrožující a poškozující demokracii (Müller 2017, Mudde 2007, Norris, Inglehart 2019).

Ať už populismus vnímáme pozitivně, negativně, či na něj nemáme zatím utvořený názor, nemůžeme popřít, že se stává velmi významným fenoménem dnešní doby a je proto potřeba se mu systematicky věnovat. Co je to, co spojuje tyto strany, které jsou právě

¹ STABENOW, Michael. EU-Ratspräsident van Rompuy: Anlaufstelle für Merkel und Sarkozy. Frankfurter Allgemeine [online]. 9. 4. 2010 17:45 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/eu-ratspraesident-van-rompuy-anlaufstelle-fuer-merkel-und-sarkozy-1965888.html>.

² *Speech by President Barroso at the Brussels Think Tank Dialogue* [online]. 22. 4. 2013 [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_13_346.

³ Čaputovej prejav na konferencii v Mnichove: Lacné zisky so sebou často nesú nenapraviteľné škody pre generácie. In: *Denník N* [online]. 16. 2. 2020 9:36 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1759080/caputovej-prejav-na-konferencii-v-mnichove-lacne-zisky-so-sebou-casto-nesu-nenapravitelne-skody-pre-generacie/?cst=1305355e724e52cd2b68572c978c43ec0ca23b25>.

v Evropě v posledních dekáдах na vzestupu? Dají se vůbec nějaké společné styčné prvky vysledovat? Jak určit zda daná strana či osoba je, nebo není populistickou? Může být nějaký subjekt populistickým jen po určitou dobu existence, v začátcích při usilování o moc a poté svůj populistický apel opustí, nebo naopak populistickou rétoriku zahrne až během své existence jakožto užitečný nástroj udržení moci? Tyto otázky se předkládaná práce pokouší zodpovědět, případně alespoň nastínit k dalšímu prostudování.

Hlavním cílem této diplomové práce je na základě odborné literatury a vymezení definičních znaků populismu identifikovat populistické strany a hnutí v České republice a Spojeném království a porovnat, jak úspěšná jsou tato hnutí v daných zemích. Sledována jsou zejména z hlediska volebních preferencí a výsledků daných stran a hnutí. Důraz bude kladen na takové subjekty, kterým se po dobu své existence ve zkoumaném období podařilo získat výraznější volební výsledky, především v celostátních volbách do parlamentů zemí, avšak také vzhledem k členství zemí v Evropské unii⁴ je věnována pozornost i volbám do Evropského parlamentu.

Zajisté vyvstává otázka proč právě porovnání České republiky a Spojeného království? Důvodů pro takovou komparaci je několik, zmíněny budou především ty zásadní. Jednak – a to je očividný důvod – byly dané země vybrány vzhledem k oboru studia autorky práce a jejímu zájmu o situaci v daných zemích. Neméně zásadním důvodem je i snaha porovnat, jak populistická uskupení mají úspěch či naopak selhávají právě v tak rozličných zemích. Českou republiku a Británii nedělí jen vzdušná vzdálenost 1200 km mezi Prahou a Londýnem, ale také zcela odlišný vývoj historický, ekonomický a politický. Otázkou tedy je, zda a jak úspěšné jsou populistické subjekty v těchto zemích a je třeba nastínit faktory, které na daný vývoj mohou mít vliv. Jedním z významných vysvětlujících faktorů, který představuje i důvod výběru porovnávaných zemí, je i zcela odlišný volební systém aplikovaný v hlavních celostátních volbách do dolní komory parlamentů.

Práce se zabývá zejména obdobím mezi lety 2010 a 2019, i když pro zachování kontinuity bylo v určitých momentech potřeba nahlédnout i před rok 2010, a to hlavně při

⁴ I přes referendum o výstupu z EU již v roce 2016, byla Británie po celé sledované období součástí EU, proto volby do Evropského parlamentu proběhly v běžném režimu. Podrobněji je situace popsána v dalších částech práce.

sledování vývoje stran a dění ve zkoumaných státech. Období poslední dekády je zvoleno v první řadě proto, že v obou zemích právě v tomto období nastává vzestup subjektů, které se dají označit jako populistické. Samozřejmě nelze tvrdit, že se tyto strany a hnutí objevily z ničeho nic a předtím neexistovaly, nicméně právě v období od roku 2010 zaznamenávají v obou sledovaných zemích výraznější úspěch. V České republice je přímo rok 2010 zlomovým z hlediska proměny složení Poslanecké sněmovny. Právě až do tohoto roku tvořily stabilní jádro Sněmovny čtyři hlavní strany (ODS, ČSSD, KDU-ČSL, KSČM). V květnových volbách roku 2010 se dostávají do Poslanecké sněmovny nové subjekty v podobě TOP 09⁵ a Věcí veřejných a to s velkým poměrem získaných hlasů 16,8 %, resp. 10,9 %.⁶ V Británii ve vymezeném období zaznamenáváme vzestup populistických tendencí, který měl výrazný vliv na vyhlášení referenda o vystoupení země z Evropské unie (Guderjan, Wilding 2018: 65). Konec vyhraničeného období – rok 2019 – je zvolen pro možnost alespoň lehkého odstupe od politického dění v daných zemích. V tomto posledním roce zkoumaného období figurují dvě významné události a to jednak květnové volby do Evropského parlamentu a prosincové předčasné všeobecné volby ve Spojeném království.

Úvodní část práce nastiňuje teoretické pozadí populismu. Uvedeny jsou nejrůznější přístupy ke zkoumání tohoto fenoménu a stručná historie jeho projevů v různých zemích. Dále je v první kapitole představena tzv. minimální definice populismu, která umožňuje určit základní definiční znaky fenoménu a je dobře aplikovatelná právě v případech, kdy je hlavním záměrem komparace států a politických subjektů s rozličnými charakteristikami a pestrým pozadím vývoje (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 8). Tyto teze jsou poté využity v dalších částech práce, kde je zkoumána popořadě nejprve situace v České republice a poté ve Spojeném království, právě ve vymezeném období 2010 až 2019. Nastíněn je vývoj v zemích v daném období a následně jsou identifikovány jednotlivé populistické subjekty a popsán jejich vývoj a úspěšnost. V poslední části práce jsou poté tyto subjekty

⁵ V případě TOP 09 jde spíše o „staronový“ subjekt, protože jde o stranu, na jejímž vzniku se částí spolupodíleli bývalí členové KDU-ČSL.

⁶ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

porovnány a dochází také k načrtnutí možných důvodů a faktorů úspěšnosti daných subjektů a jejich politik v České republice a Spojeném království.

1 Vymezení populismu

Jak již bylo uvedeno v úvodu práce, populismus je z hlediska použití ve veřejné debatě, ale i v akademické diskuzi velice nejasným a vágním pojmem. Ačkoli, nebo možná právě proto, že se jím označují nejrozličnější osoby, politické strany a jiná uskupení, je složité přijít s jednoznačným vymezením toho, kdo, nebo co by se slovem populismus či populistu měl označovat (Havlík, Pinková 2012, Mudde, Rovira Kaltwasser 2012, van Kessel 2015).

Cas Mudde uvádí dvě rozšířené interpretace populismu právě ve veřejné debatě, obě se silným emotivním nábojem, negativní a nadto nesprávné. Podle prvního z těchto pojetí se populismus vztahuje k jakési hospodské politice (autor uvádí pojem „Stammtisch“), jde tedy o „velmi emotivní a zjednodušující diskurs“ používaný jednotlivými aktéry. Druhý význam popisuje „oportunistické politiky, jež mají za cíl (rychle) uspokojit lid/voliče – a tím si ‚koupit‘ jejich podporu.“ Obě tato pojetí nekorrespondují s tím, jak je populismus vnímán v odborné literatuře. Přesnějšími termíny pro tyto popsané politiky by byly termíny demagogie a oportunismus (Mudde 2004: 542-543).

Havlík a Pinková (2012: 18) dobře poznamenávají, že neshoda na termínech ve vědecké diskusi není ničím neobvyklým. U populismu je však situace ještě o něco komplikovanější, jednak právě kvůli tomu, že bývá bez hlubší diskuse už od počátku vnímán negativně. Často se zároveň automaticky spojuje s demagogií, pravicovým extremismem, xenofobními postoji či politikou prázdných slibů (Havlík, Pinková 2012, Kubát, Mejstřík, Kocian 2016). Navíc ještě bývá jedna politická strana označena hned několika pojmenováními, mimo populistické také například jako radikálně pravicová, anti-establishmentová, či antisystémová a podobně (Havlík, Pinková 2012: 19).

1.1 Stručná historie zkoumání termínu

Ačkoliv se populismus a jeho studování může zdát produktem obzvláště poslední doby, debaty o něm rozhodně nejsou otázkou posledních několika málo let či desetiletí. Ostatně první uskupení, z nichž některá dokonce nesla termín populismu ve svém názvu, se objevují už na konci 19. století a to jak na východ od našich končin, tak na západ. Ve

Spojených státech se v této době vynořila Populist Party⁷. Šlo o hnutí farmářů bojujících proti tehdejší elitě s požadavkem zásadní změny politického systému a s venkovy jakožto hlavním opěrným bodem společnosti i ekonomie. Dalším uskupením byli tzv. Narodníci v Rusku, kteří prosazovali idealizovaný venkovský styl života. Podobná hnutí se v evropském kontextu objevila rovněž mezi světovými válkami, konkrétně ve východní Evropě a na Balkáně (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 4).

Po roce 1930 postupně populismus nacházel své místo v Latinské Americe. Zde se nesoustředil pouze na venkovské obyvatelstvo, ale měl za cíl oslovit velké masy lidí z celého spektra nižších vrstev. To umožňovalo cílit na velmi široký okruh voličů a tím pádem zajistit masovou podporu lídrům (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 4). Ostatně bouřlivý vývoj v latinskoamerických zemích 20. století měl celkově velký vliv nejen na témata politologie studovaná celosvětově, ale také na vlny politických proměn v rámci regionu. Tyto vlny přicházely postupně právě od 30. let 20. století až po nové tisíciletí. Dosud poslední vlnu latinskoamerického populismu spojuje především výrazné svázání s levicovými politikami, které od historických levicových vlád, získávajících moc převážně prostřednictvím revolucí, odlišuje nabytí moci zásadně v demokratických volbách (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 12-13).

Snahy o systematické zkoumání populismu a nalezení jednotné definice se objevují a selhávají již od druhé poloviny 20. století. Jedněmi z těch, kteří poukazovali na problematičnost definice populismu, byli Ernesto Gellner a Ghita Ionescu v jimi editovaném sborníku *Populism. Its Meanings and National Characteristics*. Gellner a Ionescu v této práci ukazují, že se populismus projevuje v širokém spektru zemí a u množství různých aktérů. Současně s tím se ale staví kriticky k možnosti nalezení jasné a jednoznačné definice tohoto konceptu (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 123, van Kessel 2015: 5). Problémy související s vymezením konceptu provází řada okolností, které shrnují

⁷ Známa také jako The People's Party nebo The Populists, viz.

KAZIN, Michael. How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be 'Populist'? In: *The New York Times Magazine* [online]. 22. 3. 2016 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z:

<https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can-donald-trump-and-bernie-sanders-both-be-populist.html>

do šesti otázek, z nich vybíráme například záležitost povahy populismu: je ideologií, hnutím, či něčím jiným? Dalšími otázkami zůstává, zda je hlavním rysem populismu „zbožštění lidu,“ nebo to, jestli bývá začleněn do jiných silnějších ideologií, či ho tyto ideologie postupně nahradí (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 123-124). Ve své studii latinskoamerického populismu Dvořáková, Buben a Němec doplňují ještě další tři závažné otázky, které zajisté mohou být pokládány nejen v kontextu Latinské Ameriky. Zaprvé se tážou po vztahu populismu a demokracie, po jejich možné slčitelnosti, protikladnosti, či jiném vztahovém poměru daných konceptů; dále je zajímá, zda je populismus autentický a jde mu o proklamované cíle, či zda jde spíše o podvod s cílem získání podpory. Do třetice je zajímá, zda se populismus ubírá spíše směrem vlevo či vpravo, ačkoli hlásá svoji nevyhraněnost na pravolevém spektru (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 124).

Odmítavě se k možnosti jednoho celosvětově aplikovatelného přístupu k populismu stavěla i další významná teoretička populismu Margaret Canovan. Rozlišila tak celkem sedm kategorií populismu (van Kessel 2015: 6). Těchto sedm podtypů populismu Canovan podřazuje pod rozdělení na dva hlavní typy – agrární a politický populismus. V rámci agrárního či historického populismu rozlišuje tři různé podtypy: farmářský radikalismus, spojený s výše zmíněným hnutím v USA, dále sem zařadila rolnická hnutí východní Evropy v meziválečném období a ruské Narodniky. Společné pro tyto formy je zaměření na rolnické oblasti a idea dobrého venkovského občana ležící v základu. Politický populismus je nadčasový a jeho podoba závisí na konkrétním prostředí. Tuto skupinu rozdělila Canovan na čtyři různé podtypy: populistickou diktaturu, reprezentovanou nejlépe obdobím vlády argentinského prezidenta Juana Peróna. Druhým podtypem je takzvaná populistická demokracie, u níž patří mezi nejvýraznější projevy zdůrazňování významu referend a dalších prvků přímé demokracie. Posledními dvěma modely jsou reakční populismus a populismus politiků. Reakční populismus zdůrazňuje rozdíly v hodnotách lidu a elit a nejčastěji bývá spojován s působením alabamského guvernéra a prezidentského kandidáta George Wallace v 60. letech. Ten vstoupil do dějin především svými rasistickými postoji. Populismus politiků do značné míry koresponduje s vymezením populismu jakožto stylu, který je popsán v následujících kapitolách (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 139-141, Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 16).

V kontextu (západní) Evropy lze výraznější úspěch populistických aktérů a tím i zvýšený zájem o studium konceptu zaznamenat až ke konci 20. století (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 4, van Kessel 2015: 5). Mudde dokonce hovoří o populistickém „duchu doby“ (Zeitgeist), který se stal příznakem liberálních demokracií od devadesátých let 20. století. Kromě nejrůznějších populistických subjektů přejímají jeho rétoriku čím dál častěji i mainstreamoví politici a populismus se tak stává významným prvkem současných demokracií (Mudde 2004: 548, 551). Ruku v ruce s nárůstem projevů populismu jde i vzestup počtu prací usilujících o jeho zkoumání. Zatímco během šedesátých let bylo vydáno 370 knih či článků na téma populismu, v první dekádě nového tisíciletí to již bylo 2801 takových prací (Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 8).

V evropském kontextu se v posledních letech populismu systematicky věnuje již zmiňovaný Cas Mudde, často také ve spolupráci s Cristobalem Rovirou Kaltwasserem. Mezi další současné autory sledujícími vývoj v Evropě jsou Paul Taggart, Stijn van Kessel, Danielle Albertazzi a Duncan MacDonnell. Všichni výše zmínění autoři poslední doby se snaží dokázat možnost nalezení univerzálně aplikovatelné definice a vydávají se cestou takzvané minimální definice. Zároveň některé z nich spojuje pojetí populismu jakožto „zúžené“ (thin-centered) ideologie (van Kessel 2015: 6). Obě tato pojetí budou popsána v následujících kapitolách. Většina evropských autorů se taktéž shoduje na možnosti populistických subjektů působit na levé i pravé straně politického spektra. Nicméně pravicový populismus bývá viděn jako častější a zároveň je pro něj charakteristická výrazná dichotomie mezi „my“ a „oni,“ která je konstruována na pozadí národním, náboženském, etnickém, regionálním, či jiném (Wodak, Khosravini, Mral 2013: xvii-xx).

Zatímco nárůst zájmu o studium populismu zaznamenáváme celosvětově, v českém akademickém prostředí takový výrazný vzestup nenacházíme (Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 7). Za posledních deset let se objevily v zásadě pouze tři knihy systematicky se zabývající fenoménem populismu, z toho dvě vydané v roce 2012. První z nich je práce Vladimíry Dvořákové, Radka Bubna a Jana Němce s titulem *¡Que el pueblo mande!*, který sám o sobě naznačuje zaměření práce na Latinskou Ameriku, ačkoliv stránky věnované konceptu populismu jako takového jsou aplikovatelné na mezinárodní úrovni. Druhou českou prací z roku 2012, avšak psanou v angličtině, je sborník editovaný Vlastimilem

Havlíkem a Anetou Pinkovou *Populist Political Parties in East-Central Europe*. Autoři v něm nejprve hledají teoretický rámec vymezení populismu a následně uvádějí případové studie jednotlivých zemí střední a východní Evropy, včetně České republiky. Další prací poslední doby je publikace *Populismus v časech krize* z roku 2016. Michal Kubát, Martin Mejstřík a Jiří Kocian v ní řeší vývoj v evropských zemích a neomezují se jen na kontext střední či východní Evropy. I když nezahrnují do jednotlivých analýz v této práci zkoumané země, tedy Českou republiku a Spojené království, zkoumají a vymezují různé přístupy k populismu a navíc se jedná o jednu z mála prací psaných v češtině. Poslední přehledovou prací vydanou v poslední době je práce kolektivu autorů pod vedením Jana Kysely s názvem *Populismus v demokratickém právním státě: Hrozba nebo výzva?* z roku 2019. Většina českých příspěvků ke studiu populismu se tak zatím objevuje spíše ve formě drobnějších příspěvků v odborných časopisech.

1.2 Hlavní přístupy ke zkoumání populismu

Přestože existuje, jak bylo zmíněno výše, množství východisek populismu, která formují množství konceptů a typologií, objevuje se několik přístupů, u nichž panuje u autorů akademických prací shoda. Na následujících řádcích budou podrobněji rozepsána nejčastější tři předkládaná pojetí populismu, objevující se v odborné literatuře. Jsou jimi chápání populismu jako stylu, strategie a ideologie.

1.2.1 Populismus jako styl či diskurs

Dvořáková, Buben a Němec definují populismus jako styl jakožto „způsob používaný v politickém jednání“ (2012: 126). V takovém použití je uplatnitelný převážně v politických předvolebních kampaních. Populističtí aktéři využívají odkazování se na ochranu zájmů lidu proti očerňované elitě, případně jinému protivníkovi (etnická skupina, cizí subjekt a podobně). Populismus jako styl se projevuje zjednodušujícími hesly, zkratkovitostí, abstraktností požadavků. Na základě toho je pak populistický aktér schopen oslovit široké masy a může skrýt své opravdové záměry (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125-127).

Problém tohoto pojetí spočívá v tom, že je svými charakteristikami aplikovatelný na téměř všechny lídry, strany či hnutí v politice. Jako příklad lze uvést vládu Gerharda

Schrödera v Německu či ve Spojeném království předsednickou politiku Tonyho Blaira, který apeloval na vykonání reform pro „lid,“ často proti oficiální politice vlastní strany (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 6). Populismus pojímaný jako styl je tak příliš širokým označením. Velké množství aktérů, kteří jinak nejsou bráni jako populisté, občas používají populistický styl jako vyjadřovací prostředek právě například v kampaních (Weyland 2001: 12).

1.2.2 Populismus jako strategie

Jedním z hlavních představitelů pojetí populismu jako strategie je Kurt Weyland, který se zabývá studiem populismu zejména v latinskoamerickém kontextu. Populismus jako strategie „se zaměřuje na metody a nástroje získávání a vykonávání moci.“ V takovém pojetí tedy máme co dočinění se subjekty, které systematicky zakládají svoji vládu na určité mocenské opoře (power capability)⁸. Weyland rozlišuje tři typy politických aktérů a dvě základní mocenské opory: aktéry mohou být individuální osoby, neformální seskupení, nebo formální organizace. Mocenské opory tvoří jednak počty (numbers), mezi něž patří voličské hlasy, výsledky průzkumů veřejného mínění a masová shromáždění, a jednak speciální váhy (special weights), zahrnující především socioekonomický vliv či vojenský nátlak. Kombinace těchto dimenzí pak tvoří jednotlivé strategie vládnutí (Weyland 2001: 12).

V případě populismu jako strategie tak populistický lídr vykonává moc založenou na podpoře velkého počtu následovníků. Z toho důvodu jsou pro tyto aktéry zásadní nástroje jako například volby, plebiscity, či masové demonstrace. Protože je tato masová podpora velice nestabilní záležitostí, zdůrazňuje Weyland význam role populistického lídra, který musí být charismatický, musí ukázat, že je schopen vést a reprezentovat lid, i ty, kteří se cítí vyloučení či marginalizovaní, a tento lídr jim slibuje záchranu z aktuálních krizí a hrozeb. Neméně důležité je pro populistického aktéra navázání dojmu osobního vztahu s následovníky, zdánlivá blízkost k lidu. V současné době se pro navázání kontaktu

⁸ Autorka používá překlad tohoto a následujících termínů podkapitoly dle DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra – BUBEN, Radek – NĚMEC, Jan. *¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 363 s. Studie; sv. 77. ISBN 978-80-7419-091-9, str. 128.

s masami využívá stále častěji nejen právě osobního setkání, ale především vystupování v televizi a dalších médiích (Weyland 2001: 13-14).

Podobně jako Weyland rozvíjí pojetí populismu ve studiu latinskoamerické politiky také čeští autoři Dvořáková, Buben a Němec, kteří vymezují tři základní rysy společné této strategii. Za prvé je charakteristické, že je populistickým aktérem charismatický lídr, který se vymezuje vůči elitě a odvozuje legitimitu své moci na základě masové podpory. Druhý bod spočívá v chápání lidu jako homogenního a dobrého, stojícího proti nepočetným, avšak mocným elitám. Třetím rysem je vztah lidu a lídra, který je hierarchický a zpravidla neorganizovaný (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 15).

1.2.3 Populismus jako ideologie

Toto pojetí populismu pojímá společnost jako rozdělenou na dvě protikladné skupiny: dobrý a morálně čistý lid a proti němu stojící elity, charakterizované svojí zkorumpovaností a nezájmem o potřeby lidu. Populistický lídr se pak stylizuje do role obhájce zájmů lidu a hájí jeho suverenitu. V jednotlivých zemích se liší to, jak je chápán a interpretován lid a jak je vymezen „nepřítel společnosti.“ Kromě již uvedených elit mohou být tímto nepřítelem různí další aktéři, často naprosto odlišní od elit, například „vyloučené skupiny, deprivovaní, rasově odlišní, slabí, líčení jako příživníci, zneuživatelé sociálního systému“ (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 125). Rozdíly nastávají, pokud populismus chápeme jako plně rozvinutou (thick) ideologii, nebo úzkou, či úzce zaměřenou (thin-centered) ideologii.

Úplná ideologie

Vymezení populismu jako plně rozvinuté ideologie souvisí především s výzkumem hnutí obhajujících zájmy farmářů konce 19. století v USA a v Rusku. Takové pojetí se příliš nehodí pro studium populismu dnešní doby, protože současný populismus nenabízí komplexní vizi společnosti (Havlík, Pinková 2012: 19-20).

Úzká (thin-centered) ideologie

Populismus vymezený jako úzká či zúžená ideologie je převládajícím pojetím posledních let. S termínem thin či thin-centered ideology začal pracovat Michael Freeden a je vnímána právě tak, že neposkytuje vyčerpávající vizi společnosti, ale spíše se soustředí

jen na určité oblasti života společnosti. V takovém pojetí se může spojovat s jinými ideologiemi, ať už chápanými jako plné (thick), například s liberalismem či socialismem, ale také s dalšími úzkými ideologiemi. Tomuto pojetí je podobné vymezení Paula Taggarta ohledně „chameleonské“ povahy populismu, který přejímá ideologické zabarvení, jež souzní s hodnotami lidu (Havlík, Pinková 2012: 19-20, Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 9, van Kessel 2015: 7).

Současně s vymezením těchto tří vnímání populismu, jako stylu, strategie a ideologie, je ale třeba dodat, že i přes teoretické odlišení těchto různých pojetí populismu se poté v politické praxi jednotlivé projevy překrývají a prolínají. Použití populismu jako strategie v sobě nutně zahrnuje i populistický styl či ideologii. Stejně tak aktéři používající populistický styl mohou, ale nemusí uznávat populistické ideologické rozdělení společnosti a styl jim může sloužit jen jako nástroj získávání podpory (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 128-129, Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 15).

Ať už vnímáme projevy populismu jako ideologii, styl, či strategii, z empirického hlediska toto odlišení není až tak relevantní, pokud je shoda na základních vlastnostech konceptu. Pokud tedy zkoumáme projevy populismu u daných aktérů a určujeme, které z těchto subjektů jsou populistické a které ne, nemusí pro nás z principu být zásadní, v jakých formách se populismus objevuje. Spolehlivé rozlišení populismu jako ideologie, strategie či stylu v praxi není možné, jelikož se prolíná několika rovinami, klasifikace subjektu pak zahrnuje zkoumání zejména oficiálních dokumentů, rétoriky lídrů, či vztahu k ostatním aktérům politické scény (van Kessel 2015: 8, Havlík, Pinková 2012: 19-20). Následující kapitola tak představí koncept těchto klíčových vlastností v podobě takzvané minimální definice.

1.3 Minimální definice populismu

Jak již bylo několikrát zmíněno, neshody ohledně vymezení populismu se objevují už od dob počátků jeho zkoumání. Nejenže panuje nesouhlas stran klíčových vlastností populismu, ale také na jeho hlavní oblasti; má být doména populismu politická,

ekonomická, sociální, nebo kombinací všech? Někteří autoři z důvodu vyvarování se této nejasnosti obhajují úplné opuštění konceptu (Weyland 2001: 1-2).

Kurt Weyland shrnuje tři hlavní strategie konceptualizace populismu, z nichž každá vede k odlišnému typu pojetí. První z nich je hromadění (kumulace), jež figurovala jakožto převládající strategie definování v Latinské Americe. Spočívá ve sdružování vlastností z různých domén takovým způsobem, kdy se jako projevy populismu berou jen ty případy, které vykazují všechny hlavní znaky z jednotlivých domén. Kumulativní definice umožňuje zahrnutí opravdu jen jasných případů, na druhou stranu nese nevýhody v podobě problematického spojení mezi vlastnostmi různých domén a v empirickém výzkumu představuje příliš úzké vymezení pro zahrnutí jednotlivých případů. Čím více definujících atributů má koncept, tím méně případů zahrnuje, což může činit v komparaci vícera subjektů z různých pozadí problém (Weyland 2001: 2-3, Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 7).

Druhá strategie, přidávání, naopak vytváří takzvané paprscitý typ definování, protože spojuje vlastnosti z jednotlivých oblastí tak, že u konceptu stačí mít jeden z těchto atributů, aby byla zahrnuta do analýzy. Máme tak určitý soubor definujících vlastností, které nejsou přítomny ve všech projevech populismu. Avšak i tento způsob definování se potýká s problémy, jelikož shoda ohledně termínu nemusí znamenat shodu na tom, jak je termínu rozuměno, takže tato definice spíše udržuje nejednotnost pod záštitou diverzity, ale nepřináší jednotný pohled (Weyland 2001: 2-3, Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 7).

Posledním typem je redefinice, která spočívá v počátečním určení hlavní domény konceptu a poté od sebe odlišuje vlastnosti klíčové pro koncept od těch náhodných či doprovodných. Jedná se o takzvanou klasickou definici konceptu. Právě tento typ definování přináší minimální definice populismu, které se soustředí na jednu hlavní oblast konceptu a k těm pak přináší základní vlastnosti. Hlavní doménou populismu je tak pro Weylanda oblast politiky ve smyslu získávání politické moci (Weyland 2001: 2-3, 11).

Jedněmi ze zastánců přístupů k populismu pomocí konceptu minimální definice jsou také již citovaní Cas Mudde a Cristobal Rovira Kaltwasser. V jejich pojetí je cílem oddělit populismus od prvků, které se s ním vyskytují, ale nejsou jeho součástí. Jako příklad uvádí radikálně pravicové strany v Evropě, které doprovází kromě populismu také autoritářské

postoje a zaměření na podporu zájmů domácího obyvatelstva na úkor přistěhovalců a omezení vůči nim aplikovaná. Minimální definici vidí jako nejlepší řešení, pokud je cílem komparace několika subjektů, jelikož umožňuje srovnání různých případů a oblastí napříč regiony (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 8, 206).

Dle definice dle Muddeho a Rovira Kaltwassera (2012: 8) je tak populismus „úzká (thin-centered) ideologie, která pokládá společnost za konečně rozdělenou do dvou homogenních a antagonistických skupin, na ‚čistý lid‘ a ‚zkorumpovanou elitu‘, a která prohlašuje, že politika⁹ by měla být vyjádřením *volonté générale* (obecné vůle) lidu.“

Mudde a Rovira Kaltwasser zároveň dodávají, že toto rozdělení na lid a elity je hlavně morální a nikoliv dané situací, socio-kulturními, socioekonomickými či jinými faktory. Minimální definice populismu jakožto úzké ideologie má tak dle nich tři koncepty – lid, elity, obecnou vůli tohoto lidu – a dva přímé protiklady, pluralismus a elitářství (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 8-9).

Podobné vymezení populismu jakožto (úzké) ideologie předkládají i Danielle Albertazzi a Duncan MacDonnell. Podle nich je populismus „ideologie, která staví počestný a homogenní lid proti skupině elit a nebezpečných ‚jiných,‘ již jsou společně vyobrazeni jakožto zbavující (nebo pokoušející se zbavit) suverénní lid jeho práv, hodnot, prosperity, identity a názoru“ (van Kessel 2015: 6).

1.4 Aktéři populismu

Na základě minimální definice populismu můžeme tedy sledovat tři základní aktéry či charakteristiky populismu, lid a elity brané jako homogenní skupiny, antagonistický vztah mezi lidem a elitami a do třetice pohled na lid jako morálně čistý a svrchovaný. Francisco Panizza tyto tři prvky nazývá analytickým jádrem populismu, o kterém v akademické debatě panuje velká míra konsenzu (Havlík, Pinková 2012: 20).

1.4.1 Lid a elity jako homogenní skupiny

V rámci populismu jsou obě protikladné skupiny viděny jako stejnorodé, s jasnými a jednotnými zájmy. Tím se mimo jiné odmítá rozdělení lidu na skupiny na základě sociálního statusu, náboženství, nebo jiných charakteristik. Zajímavé je, že populisté často

⁹ Politika zde ve smyslu anglického slova politics.

neříkají, kdo tento lid je, kdo do něho patří, ale spíše kdo lid není, ať už jde o nejrůznější minority, imigranty, či jiné outsidersy (van Kessel 2015: 11-12, Havlík, Pinková 2012: 21).

Jak lid, tak elity nikde tedy „reálně“ neexistují, jsou to konstrukty. Jeden z teoretiků populismu, Ernesto Laclau, nazývá tyto pojmy takzvanými prázdnyými označeními (empty signifiers), jelikož jako takové neexistují nikde empiricky, ale jsou to právě populisté, kdo konstruují, co lid a elity znamenají (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 9). Ke konstrukci lidu Paul Taggart přichází s termínem „heartland.“ Tento pojem vnímá jako lepší, než výraz lid, protože druhé zmíněné označení přináší nejednoznačnost. Heartland „odkazuje k idealizovanému obrazu komunity žijící v stejnojmenné idealizované geografické oblasti.“ Tento obraz se často obrací k minulosti, jde tedy o nějakou vizi oslavované minulosti přenesenou do současné doby. Lidé jsou pak pouze obyvateli tohoto heartlandu. V evropském kontextu se termín heartlandu často obrací k době před přílivem imigrantů, důsledky globalizace a zásahy státu ve formě politiků či byrokratů (Havlík, Pinková 2012: 21, Taggart 2004: 274).

Takové pojetí lidu a elit pak umožňuje aktérům, jakým je například americký prezident Donald Trump, pronášet ve svých projevech silné apely k lidu a odmítat elity, téměř jako cizí mocnost, což vede k mnohdy až paradoxním výrokům. V květnu 2016 například prohlásil, že „jedinou důležitou věcí je sjednocení lidu – protože ostatní lidé nic neznamenají.“¹⁰ Ve svém inauguračním projevu v lednu 2017 pak označoval den jeho nástupu do úřadu jako „den, kdy se lidé opět stali vládci tohoto národa.“¹¹

¹⁰ V originále “The only important thing is the unification of the people – because the other people don’t mean anything.”

MÜLLER, Jan-Werner. Trump, Erdoğan, Farage: The attractions of populism for politicians, the dangers for democracy. In: *The Guardian* [online]. 2. 9. 2016 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2016/sep/02/trump-erdogan-farage-the-attractions-of-populism-for-politicians-the-dangers-for-democracy>.

¹¹ „January 20th 2017, will be remembered as the day the people became the rulers of this nation again.“ *The Inaugural Address* [online]. 20. 1. 2017 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>.

1.4.2 Vztah mezi lidem a elitami

Populisté v zásadě kladou důraz na antagonistický vztah mezi lidem a elitami. Elity jsou očerňovány jakožto subjekty hájící pouze své zájmy a nereprezentující lid. Jsou zkažené, zkorumpované, jejich cíle jsou na míle vzdálené cílům lidu.

V souvislosti se vztahem lidu a elit je třeba ještě zmínit koncept takzvaných anti-establishmentových stran (APE = anti-political-establishment party). Tento termín zavedl rakouský politolog Andreas Schedler. APE strany se vyznačují svým tvrdým vystupováním proti elitám a zavedeným stranám, které dle nich mezi sebou vytvářejí mocenské bloky. Dle Schedlera mají APE strany a populisté společně právě toto útočení na stávající elity, avšak vidí rozdíl mezi povahou elit, na které jednotlivé subjekty cílí. Zatímco dle něj populističtí aktéři vystupují silně proti ekonomickým elitám, APE strany se vymezují vůči elitám politickým (Havlík, Pinková 2012: 22-23).

Havlík a Pinková ale dodávají, že většina autorů systematicky se věnujících populismu tomuto rozdělení nepřikládají takovou váhu, a anti-establishmentový apel je tak výrazným prvkem populistických stran a hnutí. Důležité ovšem je, že tento apel nemíří na režim jako takový, ale právě na existující establishment, což APE stran odlišuje například od stran antisystémových, pro které je často hlavním cílem změna režimu. Zároveň je třeba odlišit anti-establishmentový apel populistických stran od působení klasických opozičních stran. Zatímco běžná vládní opozice kritizuje ze své pozice současnou vládu a její rozhodnutí, populisté nerozlišují mezi vládou a opozicí a kritizují celý stávající establishment (Havlík, Pinková 2012: 22-23).

1.4.3 Suverenita lidu

Posledním zásadním prvkem je pohled na lid jakožto na morálně nezkaženého a suverénního. Populisté se pak staví do role jediných obránců této vůle lidu. Pod záštitou obhajoby vrácení moci do rukou lidu populističtí aktéři často prosazují nejrůznější prvky přímé demokracie. Tyto návrhy ale nejsou míněny k většímu zájmu lidí o politické dění a o větší participaci, ale spíše umožňují populistickému lídrovi upravit dle něj rozpoznané zájmy lidu (Havlík, Pinková 2012: 24-25, Müller 2017: 39-40).

1.5 Vztah populismu a demokracie

Otázka po vztahu populismu a demokracie nemůže být opomenuta, už jenom proto, že jakákoli „debata o populismu je v zásadě vždy debatou o interpretaci demokracie“ (Dvořáková, Buben, Němec 2012: 149).

Zatímco někteří politologové vnímají i určité možné výhody populismu, jiní popisují ambivalentnost jeho působení a někteří chápou populismus pouze jako nebezpečí pro demokracii. Jedním z těch, kteří nahlíží na populismus jako na čistě ohrožující fenomén, je například Jan-Werner Müller, jenž označuje populismus za „stín zastupitelské demokracie,“ objevující se s jejím vznikem (Müller 2017: 32). Dle Müllera populismus poškozují demokracii a zkresluje demokratický proces, což se projevuje ve třech základních prvcích jejich vlády. Jako první uvádí jakési „obsazení“ státu, kdy příkladem může být situace v Polsku či Maďarsku. Toto „obsazení“ státu se projevuje omezováním nezávislosti soudů, obsazením důležitých úřadů, ovládnutí médií či kontrolou tajných služeb. Druhým prvkem populistické vlády je takzvaný masový klientelismus, spočívající ve směně výhod pro voliče za jejich masovou podporu. Třetí bod označuje Müller termínem „diskriminační právní dogmatismus.“ Tento pojem označuje situaci, kdy jen ti, co patří k lidu, si zaslouží plnou právní ochranu a k nečlenům lidu se aplikuje přísný přístup (Müller 2017: 52-62).

Podobně například Abts a Rumments zmiňují nekompatibilitu populismu a demokracie. Populistické pojetí lidu jako homogenního vytváří iluzi jednotné společnosti a jde proti jinakosti a rozmanitosti ve společnosti (van Kessel 2015: 9).

Poněkud méně vyhraněně se k vztahu populismu a demokracie staví Mudde a Rovira Kaltwasser (2012) a snaží se projevy populismu a jeho případný pozitivní i negativní vliv na demokracii prozkoumat empiricky na případových studiích různých zemí v Evropě i na americkém kontinentu. Jak již vyplývá z názvu publikace *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?*, uvažují možné dopady v rozličných zemích, jako například v Kanadě, Venezuele, Belgii, České republice a Slovensku. Autoři nejprve vymezují pojmy demokracie a liberální demokracie. Dle nich je pro demokracii „bez přídavných jmen“ definující pouze to, že jde o kombinaci lidové suverenity a většinového principu. Demokracie v tomto pojetí pak může být přímá, zastupitelská,

liberální a podobně (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 11). Pojetí liberální demokracie si propůjčují od významného teoretika demokracie Roberta Dahla a liberální demokracie je pro ně tedy „systém charakterizovaný nejen svobodnými a spravedlivými volbami, lidovou suverenitou a většinovým principem, ale také ústavní ochranou práv menšin (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 11-13). V teoretické rovině je tak možné vysledovat pozitivní vliv populismu na demokracii, protože podporuje suverenitu lidu a většinový princip. Jeho vztah k liberální demokracii je ale komplikovanější a to hlavně z hlediska vnitřní rozpornosti liberální demokracie v podobě slibu většinového principu a proti němu jdoucí ústavní ochraně menšinových práv a zájmů. Zatímco populismus obhajuje většinový princip a jednu obecnou vůli lidu, liberální demokracie se staví za ideu pluralismu a ochranu práv menšin. Jejich vztah je tak značně komplikovaný (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 16-17).

Mudde a Rovira Kaltwasser pak v empirické rovině přicházejí s konceptem kvality demokracie a zkoumají, jaký má populismus vliv právě na ni. Kvalita demokracie sestává ze tří dimenzí – procedur (postupů), obsahu a výsledků. Přinášejí pak možné pozitivní a negativní účinky populismu na kvalitu demokracie. Pozitivní účinky se prakticky všechny vztahují k začlenění určitých skupin, patří mezi ně například možnost oslovení určitých skupin společnosti nastolením témat, která elity přehlížejí, dále je zde možnost zahrnout různé vyloučené skupiny, také může fungovat jako „ideologický most“ překlenující třídní a jiné rozdíly v politických a společenských koalicích. Negativní dopady často zahrnují naopak vylučování některých skupin, oslabování významu institucí či podmínání práv menšin. Může tak docházet například k porušování principu brzd a protivah v zájmu ochrany lidové suverenity, obhajování většinového principu může znamenat obcházení práv menšin (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 19-22).

Tyto možné dopady pak autoři prozkoumávají v jednotlivých zemích a docházejí ke čtyřem proměnným, které hrají významnou roli ve vlivu populismu na kvalitu demokracie. Jednak jde o to, zda populismus figuruje v konsolidovaných či nekonsolidovaných demokraciích, druhé dvě proměnné souvisí s pozicí populistického subjektu. Jeho vliv je pak odlišný, pokud působí v opozici, nebo ve vládě v daném státě. Na základě jednotlivých případových studií se potvrdilo, že populismus působící v opozici nemá zásadní vliv na

kvalitu demokracie, to ovšem neznamená, že není relevantní, jelikož ostatní aktéři v politice musí reagovat na jimi vznášené požadavky. Kladný vliv na kvalitu demokracie u populismu v opozici vidí právě v tom, že umožňuje dát hlas opomíjeným skupinám společnosti. Populismus ve vládě je vnímán spíše negativně. Největší hrozbu přináší v neupevněných demokraciích. Konsolidované demokracie bývají odolnější, ale i u nich má populismus tendenci mít spíše negativní dopad na kvalitu demokracie (Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 208-209).

Kubát, Mejstřík a Kocian taktéž souhlasí s tím, že vztah populismu a demokracie je ovlivněn tím, jak demokracii vnímáme. Pokud ji bereme čistě jako vládu lidu a projev lidové suverenity, je pak populismus vlastně čistou formou demokracie. Pokud ale uznáváme demokracii v liberálním pojetí omezení většiny, aplikace zastupitelského principu a dalších zmíněných prvků, pak je populismus jednoznačně hrozbou, jelikož je v rozporu k jejím základním principům (Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 21).

1.6 Definování a rozpoznávání populistických politických stran

I přes vymezení minimální definice populismu a tím jeho analytického jádra v podobě lidu a elit jako homogenních skupin, protikladného vztahu mezi těmito dvěma subjekty a vnímání lidu jako svrchovaného a morálně čistého, stojíme stále před otázkou, zda a jak je možné určit, které strany a hnutí se dají označit za populistické v tak rozličných zemích s různým vývojem, volebním systémem a dalšími místními specifiky.

Autoři zmiňují například odlišnost postkomunistických zemí, kde vymezení populistických stran naráží na místní specifika a dědictví komunismu. V těchto zemích jednak nenacházíme stabilní stranický vývoj a dlouhou historii jednotlivých stran a zároveň je zde možné dohledat určitý odpor vůči stranické příslušnosti a anti-establishmentový sentiment, případně vliv krizí a reálné či vnímané korupce, které ovlivňují rozhodování voličů (Havlík, Pinková 2012: 10, van Kessel 2015: 16-17). Havlík a Pinková (2012: 10) tak hovoří o „odkazu komunismu“ přítomném ve všech těchto zemích, i přes odlišný ekonomický a kulturní vývoj.

Kubát, Mejstřík a Kocian rozdělují evropské země dle výskytu populismu na tři skupiny, vliv na vývoj v některých zemích měla podle nich také působení poslední světová

finanční krize. První skupinou zemí jsou ty, kde byl populismus už stálou součástí politiky dlouho před krizí, za všechny jmenujme například Řecko, Itálii či Francii. Druhou skupinou zemí jsou ty, v nichž je populismus stále poměrně novým prvkem. Jedním z příkladů může být Německo, kde se po překonání finanční krize objevují čím dál častěji euroskeptické postoje a roste podpora straně AfD. Poslední skupinou jsou právě již zmíněné postkomunistické země. Populismus se zde dle autorů rozvíjí jinak než na západě hlavně v důsledku specifických místních okolností, finanční krize zde v tomto směru nehrála až tak velkou roli (Kubát, Mejstřík, Kocian 2016: 9-10).

Při vymezování populistických stran někteří autoři navíc odmítají binární oddělení na čistě populistické a nepopulistické subjekty a odlišují stupeň či intenzitu populismu u jednotlivých subjektů. Haughton a Deegan-Krause tento pohled rozvíjí ve své studii populismu na Slovensku, kde studovali dvanáct různých politických stran a hnutí mezi lety 1990 a 2006. Ve své analýze vycházejí z opačné pozice a vymezují nejprve šest charakteristik nepopulistického apelu, které pak hledají u jednotlivých stran. Jde o heterogenitu lidu, heterogenitu elit, vzdálenost od lidu, přijetí statusu elit, podpora institucionálního uspořádání a akceptace kooperace a kompromisu. Na základě kombinace těchto charakteristik pak porovnávají stupeň populismu u jednotlivých slovenských stran (Deegan-Krause, Haughton 2009: 823-825, 832).

Havlík a Pinková souhlasí s tím, že téměř každá strana může naplňovat některá z těchto kritérií, avšak dle nich to neznamená, že by každá strana byla populistická. Jako příklad uvádí stranu, která kritizuje stávající establishment, ale viditelně se hlásí k zastávání zájmů určité vybrané skupiny a ne celého lidu. Taková strana pak pro ně populistickou nebude. Jelikož ale nerozporují výskyt různých typů či forem populistických subjektů, zavádějí oddělení na identitárně a parciálně populistické strany. Pro první skupinu stran je charakteristické vyplnění identity právě a pouze populistickým apelem. Takové strany pak odmítají spojení s nějakou jasnou ideologickou pozicí, pravolevé politické spektrum považují za překonané a nevidí potřebu se na něm jakýmkoli způsobem zařadit. Parciálně populistické strany se odlišují tím, že mají nějaký svůj primární program či ideologii a populistická rétorika je pak doplňuje a dokresluje (Havlík, Pinková 2012: 29-31).

Jak tedy vymežit a spolehlivě určit populistické strany a hnutí? V souladu s minimální definicí populismu máme k dispozici tři klíčové charakteristiky, které všechny musí být přítomny pro identifikaci populistického subjektu. Zaprvé tito aktéři zobrazují lid jako homogenní a ctnostný, dále obhajují lidovou suverenitu a konečně se vymezují proti veškerému stávajícímu establishmentu. Další charakteristiky, jako například charismatické vůdcovství, organizace strany, vyjadřovací styl užívaný aktéry jsou tak brány spíše jako zajímavé doprovodné prvky, než definující znaky populistických subjektů (van Kessel 2015: 13-14). Naším primárním zájmem tedy bude identifikovat ty strany a hnutí, které systematicky naplňují všechny tyto charakteristiky ve vymezeném období v daných zemích.

1.6.1 Možné příčiny úspěchu populistických stran

Krátce se ještě zastavíme u možných vysvětlujících příčin úspěchu populistických aktérů. Stijn van Kessel se zaměřuje zejména na evropský kontext a zastává názor, že proměnné, jako například přístup k volebním urnám, k médiím či struktura státu nemají významný vliv a vymezuje tři základní podmínky pro úspěch populistických stran, které samy o sobě jako vysvětlení nestačí, ale dohromady tvoří komplexní vysvětlující rámec. Patří sem podoba volebního systému, kdy proporční systém umožňuje vstup více stran do politického dění a tím favorizuje zejména nové a malé strany, které by ve většinovém systému zpravidla neuspěly. Druhým bodem je schopnost stávajících politických stran reagovat na požadavky voličů. Populisté mají úspěch, pokud jsou zavedené strany vnímány jako neschopné na tyto požadavky reagovat. Do třetice sem patří nabídka důvěryhodných populistických stran. Voliči musí mít ohledně strany alespoň základní přesvědčení, že je schopna řešit problémy, na které upozorňuje. Důležitými prvky důvěryhodnosti jsou tak viditelný a přesvědčivý lídr a stabilní organizace strany vykazující soudržnost. K těmto třem podmínkám úspěchu poté dodává van Kessel ještě čtvrtou. V rámci Evropy jsou těmito tématy v posledních letech hlavně kultura a etnicita, ekonomická strádání, evropská integrace a korupce (van Kessel 2016: 19-23).

Pippa Norris a Ronald Inglehart se ve své knize *Cultural Backlash* uvádějí potřebu zdůvodnění širšími společenskými vývoji, které měly a mají vliv na podporu populistickým subjektům. Velké rozdíly vysvětlující postoje voličů vidí mezi jednotlivými

věkovými kohortami. Zatímco mladší generace mají postupně čím dál více otevřené a pluralitní názory, respektují diverzitu a multikulturalitu, starší generace voličů vidí tyto kulturní změny jako negativní, nelíbí se jim proměna společnosti a cítí nejistotu, což u nich vyvolává silný odpor a příklon k autoritářským hodnotám (Norris, Inglehart 2019).

2 Populistické strany a hnutí v České republice

Tato část práce nastíní vývoj a působení populistických stran v České republice ve vymezeném období, tedy v letech 2010 až 2019. Nejprve budou zmíněna specifika situace v České republice a načrtnut vývoj v zemi, který vyústil až do přelomového roku 2010 a k proměně stranického systému.

Zároveň zejména z důvodu rozsahu práce a možnosti věnovat se jednotlivým subjektům více dopodrobna bude věnována pozornost především stranám a hnutím, které byly ve vymezeném období schopny získat alespoň jednu parlamentní zastoupení, nebo jiný výraznější úspěch v celostátní politice. Pro lepší dokreslení úspěchu jednotlivých subjektů bude popsána i jejich úspěšnost v jiných volbách, ta ale nebude kritériem pro výběr popisovaných populistických stran a hnutí.

2.1 Specifika České republiky

Česká republika, jakožto postkomunistická země patří k dalším zemím střední a východní Evropy, které se vyznačují určitou specifičností při studiu politického vývoje. Právě to, co Havlík a Pinková, jak již bylo zmíněno, nazývají „odkazem komunismu“ činí tyto země střední a východní Evropy v některých politických otázkách podobné, i přes rozdílný ekonomický a kulturní vývoj (Havlík, Pinková 2012: 10).

Jedním z těchto společných prvků postkomunistických zemí je častý úspěch anti-establishmentových aktérů a celkově silnější protistranické postoje u voličů. Nejde tedy o občasnou podporu těmto uskupením, ale o systematickou a dlouhodobou oblíbenost stran vymezujících se proti establishmentu. Je tedy potom obtížnější určit, kteří z těchto anti-establishmentových aktérů vykazují i další rysy populismu, tedy důraz na homogenitu lidu a obecnou vůli tohoto lidu. Obtížné je i vysvětlení nárůstu anti-establishmentové politiky. Zatímco na Západě mohou být jedním z vysvětlujících faktorů následky finanční krize v podobě zvýšené nezaměstnanosti, politice škrťů, či finanční nejistoty, ve střední a východní Evropě tyto faktory figurovaly už před krizí a nejsou tedy vysvětlujícími pro tuto oblast (Engler, Pytlas, Deegan-Krause 2019: 1311-1312).

Česká republika se ale i v kontextu střední a východní Evropy zdála být alespoň po určitou dobu výjimkou. V porovnání s ostatními zeměmi regionu zde byl stranický vývoj

relativně stabilní až do roku 2010. Velkou roli pro dynamiku stranického vývoje hrál rozpad Občanského fóra a postupné vydělování jednotlivých politických stran, z nichž právě čtyři se stabilně objevovaly ve Sněmovně, a to ODS, ČSSD, KDU-ČSL a KSČM (Havlík, Pinková 2012: 98-100). To ovšem neznamena, že se strany nepotýkaly s problémy, které postupně vytvořily příznivé prostředí pro nástup nových subjektů na politickou scénu a jejich zvyšující se podporu. Jedním z momentů mohou být spory ve stranách, skandály ohledně financování, či osobní selhání jednotlivých představitelů stran. Zároveň se zde objevují prvky nesplněného očekávání transformace země a vinění právě těchto stran, které měly přechod na starosti. Jako cesta k averzi vůči tehdejší politice bývá vnímána i doba opoziční smlouvy, kterou uzavřely v roce 1998 největší strany ODS a ČSSD (Kopeček et al. 2018: 49-51).

Ačkoliv se tato práce soustředí na vývoj po roce 2010, neznamena to, že by se před tímto rokem na území ČR žádná populistická uskupení nevyskytovala. Už v 90. letech působilo v Poslanecké sněmovně Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa (dále jako SPR-RSČ). Strana byla založena už v roce 1990 a její fungování se zakládalo převážně na osobnosti lídra strany, Miroslava Sládka. Strana se vyznačovala svojí radikálně pravicovou ideologií. Kvůli tomu také měla velice malý koaliční potenciál a ostatní strany ji ve sněmovně prakticky izolovaly. Jejich populistický apel se soustředil převážně na kritiku politických elit a změn v politice po listopadu 1989. Celou Sametovou revoluci vnímali jako dohodnutou a manipulaci lidí elitami. Ostře proti sobě stavěli lid a elity a další nepřítel lidu, hlavně v podobě romské menšiny, vůči které navrhovali tvrdá opatření. Havlík a Pinková tuto stranu řadí dle své klasifikace k parciálně populistickým stranám, jelikož populismus netvořil identitu strany, ale představoval doplněk k hlavní, krajně pravicové ideologii strany (Havlík, Pinková 2012: 97, 103, Mudde, Rovira Kaltwasser 2012: 73-79).

Výrazné volební úspěchy strana zaznamenávala pouze u voleb do Poslanecké sněmovny, největším úspěchem SPR-RSČ byl zisk 8 % hlasů a 18 mandátů v roce 1996. V dalších parlamentních volbách v roce 1998 už se do Sněmovny nedostali. Miroslav Sládek pak založil nové uskupení s názvem Republikáni Miroslava Sládka, ale ani tato strana neuspěla a nezískala ani 1 % hlasů. V roce 2010 se k parlamentním volbám strana

vrátila pod názvem SPR-RSČ, ale získala pouhých 0,03 % hlasů (Havlík, Pinková 2012: 118). Strana byla v roce 2013 rozpuštěna, ale v roce 2016 se Miroslav Sládek pokusil o její znovuoobnovení a v roce 2017 kandidovala strana ve volbách do Poslanecké sněmovny.¹² Získala ale pouze 0,19 % hlasů voličů.¹³

2.1.1 Koncept politických podnikatelů a jejich stran

Ke studiu nových uskupení na politické scéně přicházejí někteří autoři s konceptem politických podnikatelů a takzvaných stran obchodní firmy (business-firm party). Kopeček, Hloušek, Chytilík a Svačinová připomínají, že tento model není v Evropě ničím neobvyklým, asi nejznámějším politickým podnikatelem zatím zůstává zakladatel strany Forza Italia a jeden z nejbohatších Italů Silvio Berlusconi. Politický podnikatel má klíčovou roli, protože figuruje jednak jako zakladatel, vymezuje ji organizačně a tematicky, má zásadní vliv na chod strany (Kopeček et al. 2018: 13-14).

Mezi základní rysy politické strany obchodní firmy patří právě role politického podnikatele a zakladatele strany, jehož soukromou iniciativou strana je a který poskytuje zdroje pro její chod. Co se týká organizace strany, lídr má zde dominantní postavení a to jak z hlediska klíčových témat, tak programu a uspořádání strany; různé nižší a lokální struktury mají malý vliv na její fungování. Lídr strany a úzký okruh kolem něj často tvoří centralizovaný rozhodovací aparát. Mimo to se uplatňuje velký vliv nejrůznějších marketingových expertů, konzultantů a dalších profesionálů. Strana se zároveň snaží usnadnit svoje působení v médiích, častým prvkem tak bývá koupě různých mediálních platforem a aktivní vystupování v médiích, v poslední době zejména na sociálních sítích. Ideologicky nebývá strana obchodní firmy nijak výrazně ukotvena a snaží se o oslovení širokého spektra voličů (Kopeček et al. 2018: 20-22, 38).

Politické strany a hnutí analyzované v této práci se dají analyzovat právě i optikou podnikatelských stran. Jde tedy o Věci veřejné, Úsvit přímé demokracie, ANO 2011 a

¹² Volby 2017: Sdružení pro republiku – Republikánská strana československa Miroslava Sládka. In: ČT 24 [online] [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/tema/484456-volby-2017-sdruzeni-pro-republiku-republikanska-strana-ceskoslovenska-miroslava-sladka>.

¹³ Volby.cz – Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

SPD, které se téměř všechny objevují na celostátní scéně¹⁴ až po roce 2010. Autoři publikace o podnikatelských stranách si kladou otázky příčin jejich úspěchu (ANO, SPD) či naopak kolapsu (VV, Úsvit), analyzují, čím tyto subjekty zaujaly voliče a jaké strategie jejich zakladatelé použili v organizaci (Kopeček et al. 2018: 41).

2.2 Volební systém v České republice

Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR

Pro volby do Poslanecké sněmovny je aplikován takzvaný listinný poměrný systém, který je nejčastějším způsobem pro kontinentální Evropu. Na výsledky hlasování má vliv několik proměnných. Jednak záleží na velikosti volebního obvodu, čím větší je volební obvod, tím více proporční jsou výsledky, naopak existence velmi malých obvodů brání vstupu menších stran do parlamentu. Druhou proměnnou je způsob přepočtu hlasů na mandáty, který může taktéž favorizovat, nebo naopak blokovat vstup malých stran. Třetí proměnná má v tomto také velký vliv. Jde o uzavírací klauzuli, což je procentuální hranice, kterou musí strana pro vstup do Poslanecké sněmovny překonat. V ČR je tato hranice nastavena na 5 % celostátně pro jednotlivé subjekty. Na základě aplikace těchto proměnných lze tak vytvořit systémy vykazující rozličné míry proporcionality (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 172-174, ČSÚ 2016: 3).

Za asi nejvýznamnější projev poměrného systému bývá považováno umožnění vstupu více různých stran a hnutí, které pak mezi sebou uzavírají koalice, nebo usilují o vytvoření menšinové vlády s podporou některých subjektů. Koaliční vládnutí bývá často vnímáno problematicky, jelikož členové koalice musí dospět ke kompromisu a často ustupovat ze svých požadavků stanovených v programech, dále zde může docházet k nejrůznějším koaličním neshodám a rozpadům takto vzniklých vlád, o čemž se v českém prostředí můžeme přesvědčovat prakticky na denním pořádku (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 176).

Volby do Poslanecké sněmovny se u nás tradičně setkávají s nejvyšší účastí voličů. Ta se stabilně pohybuje kolem 60 %, ve vymezeném období byla tato účast nejvyšší v roce

¹⁴ Výjimkou jsou Věci veřejné, jejichž kandidáti se ucházeli o křesla v Evropském parlamentu v roce 2009 a již předtím strana působila na lokální úrovni.

2010 (62,60%) a nejnižší v roce 2013 (59,5 %). Srovnatelná či vyšší účast než u voleb do Poslanecké sněmovny byla zaznamenána jen u přímé prezidentské volby, s nejvyšším počtem hlasů ve druhém kole prezidentských voleb v roce 2018. K urnám tehdy přišlo 66,6 % oprávněných voličů.¹⁵

Volby do Senátu Parlamentu ČR

Mezi nejčastějšími výhodami dvoukolového většinového systému používaného v ČR bývá zmiňován poměrně silný mandát zvoleného kandidáta, jenž je podporován nadpoloviční většinou voličů. Zároveň omezuje vstup různých extremistických a antisystémových stran do komory Parlamentu. Nevýhodou ovšem jsou organizace a náklady spojené s konáním druhého kola a také zpravidla velmi nízká účast voličů v druhém kole hlasování (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 169-170, ČSÚ 2016: 4). V České republice tak patří senátní volby k těm s nejnižší účastí, v druhém kole volby účast nepřesáhla ve vymezeném období 25 %, vůbec nejnižší byla v roce 2016, a to 15,4 %. V prvním kole se účast pohybovala nejčastěji mezi 30 a 40 %, souvislost to má také s tím, že první kolo bývá často spojeno s komunálními či krajskými volbami, z nichž zejména komunální jsou pro voliče atraktivní, a tak při té příležitosti hlasují i v senátních volbách.¹⁶

2.3 Volby v ČR v letech 2010-2019, nastínění vývoje

Ve zvoleném období se v České republice konalo hned několik celostátních voleb. V letech 2010, 2013 a 2017 proběhly volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, z toho jedny předčasné, a to sice říjnové volby 2010. Volby do Senátu probíhaly ve standardním režimu, čili mezi lety 2010 a 2019 proběhlo pět voleb vždy ve třetině volebních okrsků (nepočítáme sem doplňovací volby týkající se jen minima okrsků). Dalším celostátním hlasováním byly ve zvoleném období volby do Evropského parlamentu, které se konaly dvakrát, a to v květnu 2014 a 2019. Kromě toho se v tomto období opakovaly volby do krajských a obecních zastupitelstev, konkrétně v letech 2012 a 2016, respektive 2010, 2014 a 2018. Avšak tyto volby zde nebudou dále podrobně analyzovány, zejména z důvodů rozsahu práce, ale také kvůli výskytu množství drobných

¹⁵ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

¹⁶ Tamtéž.

regionálních uskupení prosazujících se pouze v jednotlivých krajích a obcích a ne na celostátní úrovni.

Samozřejmě nemůžeme opomenout zmínění dalších přelomových voleb v tomto období, kterými byly první dvě přímé volby prezidenta ČR. Obě tyto volby přímo spadají do vymezeného období, jelikož se konaly v letech 2013 a 2018, a v obou případech vyšel z druhého kola vítězně prezident Miloš Zeman. Nicméně zaměření této práce je na politické strany a hnutí působící v daném období na politické scéně země, a tudíž se volbě prezidenta republiky nebudeme blíže věnovat.

Volby do Poslanecké sněmovny 2010

Volby do Poslanecké sněmovny se uskutečnily nakonec v řádném termínu ve dnech 28. – 29. května 2010, ačkoli původně mělo dojít k předčasným volbám už v říjnu 2009. Ústavní soud je ale na základě stížnosti poslance Miloše Melčáka zrušil jako protiústavní spolu se zkrácením období působení tehdejšího složení Poslanecké sněmovny.¹⁷ Situaci předcházela poměrně bouřlivý vývoj již od voleb v roce 2006, kdy vítězná ODS sice získala nejvíce mandátů (81), ale při sestavení koalice s KDU-ČSL a SZ jí stále jeden hlas chyběl k nadpoloviční většině. Celé volební období provázely spory, které vyústily ve vyslovení nedůvěry Topolánkově vládě v březnu 2009, uprostřed českého předsednictví Evropské unii.¹⁸ Na místo Mirka Topolánka byl předsedou vlády jmenován Jan Fischer, jehož úřednický kabinet nakonec dovedl zemi až k volbám v květnu 2010.¹⁹

Volby roku 2010 znamenaly začátek proměny stranického systému v ČR. Až do tohoto roku byl relativně stabilní, pokud srovnáváme s ostatními zeměmi střední a východní Evropy. Avšak v těchto volbách přichází změna a hlasy získávají nové subjekty na úkor tradičních čtyř stran z předchozích voleb. Velký úspěch tak zaznamenaly nové

¹⁷ Ústavní soud odložil předčasné volby na neurčito. In: *ČT 24* [online]. 1. 9. 2009 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1387623-ustavni-soud-odlozil-predcasne-volby-na-neurcito>.

¹⁸ Vláda padla. Pohřbili ji Tlustý, Schwippel, Jakubková a Zubová. In: *iDnes.cz* [online]. 24. 3. 2009 18:30, akt. 21:59 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vlada-padla-pohrbili-ji-tlusty-schwippel-jakubkova-a-zubova.A090324_171609_domaci_klu.

¹⁹ Jak Paroubek svrhl Topolánka. Pád české vlády v roce 2009 slyšeli až v Bruselu. In: *Radiožurnál* [online]. 12. 10. 2017 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/jak-paroubek-svrhl-topolanka-pad-ceske-vlady-v-roce-2009-slyseli-az-v-bruselu-6200919>.

subjekty Věci veřejné (24 mandátů) a TOP 09 (41 mandátů), naopak tradiční KDU-ČSL zůstala bez křesel (Havlík, Pinková 2012: 98-100). Někteří autoři dokonce hovoří o „volebním zemětřesení“ (Kopeček et al. 2018: 47).

Koaliční vláda ODS, TOP 09 a VV sice disponovala pohodlnou většinou ve Sněmovně, ale zároveň se už od počátku potýkala s řadou problémů. Zejména Věci veřejné představovaly problematický prvek, protože se krátce po vzniku kabinetu začala projevovat nekompetentnost ministrů za VV, navíc začaly vycházet na povrch informace o poměrech ve straně a roli Víta Bárty (podrobněji je toto rozepsáno v kapitole o VV), což vedlo až k rozkolu ve VV a odštěpení strany LIDEM pod vedením Karoliny Peake (Kopeček et al. 2018: 66, 72). Nakonec ale vládu ukončil skandál okolo premiéra Petra Nečase z ODS. Útvar pro odhalování organizovaného zločinu zasáhl na Úřadu vlády a došlo k zadržení tehdejší partnerky Nečase Jany Nagyové (dnes Nečasové) a dalších lidí v souvislosti se zneužitím vojenské rozvědky a korupcí. Nečas okamžitě odstoupil, na jeho místo měla nastoupit Miroslava Němcová z ODS, ale prezident Miloš Zeman její návrh na složení kabinetu odmítl a pověřil Jiřího Rusnoka sestavením úřednické vlády. Ta ale nedostala důvěru poslanecké sněmovny a tak došlo k vyhlášení předčasných voleb.²⁰ Výše zmíněným děním bylo podpořeno vhodné prostředí pro vstup nových, zejména protestních subjektů na scénu, čehož nejlépe využilo v následujících volbách hnutí ANO.

Volby do Poslanecké sněmovny 2013

Volby roku 2013 přinesly další „zemětřesení“ ve složení Poslanecké sněmovny. ODS zaznamenala největší propad přízně voličů a získala jen 7,7 %, což odpovídalo 16 mandátům. Velký úspěch zaznamenalo hnutí ANO, které jakožto nově vstupující subjekt do Sněmovny uspělo se ziskem 18,65 % hlasů a získalo tak 47 mandátů, jen o tři méně než vítězná ČSSD. Po tříleté pauze se do Sněmovny vrátila KDU-ČSL a svými 14 mandáty přispěla k vytvoření koaliční vlády spolu s ČSSD a ANO, dohromady tak byla Vláda podpořena 111 hlasy Sněmovny. Dalším novým subjektem, který uspěl v těchto volbách, byl Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury (dále jako Úsvit), se ziskem 14 křesel (ČSÚ 2016: 7-12).

²⁰ Vláda Petra Nečase. In: *Aktuálně.cz* [online]. akt. 26. 2. 2020 15:11 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/vlada-petra-necase-necasova-vlada/r~i:wiki:703/>.

V českých i zahraničních médiích byly volby často komentovány v souvislosti s těžkou pozicí Bohuslava Sobotky při sestavování vlády, kvůli zisku 20 % hlasů nezajišťujícímu silnou pozici ve vyjednávání. Jako skutečný vítěz voleb tak bylo označeno hnutí ANO, které sice skončilo na druhém místě, ale bylo si vědomé svého koaličního potenciálu a možnosti určovat si podmínky svého působení ve vládě a vládní podpory.²¹

Volby do Evropského parlamentu 2014

Volby do Evropského parlamentu se konaly 23. – 24. května 2014. Tradičně nižší účast těchto voleb, běžně nepřesahující 30 % v tomto roce klesla na 18,2 %. Pro srovnání, celounijní průměr volební účasti byl 43,1 %.²² Voliči rozhodovali o 21 mandátech europoslanců za Českou republiku. Nejvíce hlasů obdrželo hnutí ANO s 16,1 % hlasů, za které získalo čtyři křesla. Na druhém místě se umístila koalice TOP 09 a STAN s 15,95 %, což odpovídalo taktéž čtyřem mandátům. Stejný počet křesel získala taktéž ČSSD s 14,2 % hlasů. Zbýlých devět křesel bylo rozděleno mezi KSČM (11 %) a KDU-ČSL (10 %), ty získaly po třech mandátech, dále dva získala ODS (7,7 %) a jeden Svobodní (5,2 %).²³ Pod hranicí 5 %, jež je potřebná k zisku mandátů zůstalo z parlamentních členů pouze hnutí Úsvit (3,1 % hlasů), dále pak těsně pod 5 % skončili Piráti s 4,78 % a Strana zelených s 3,77 %.²⁴

Volby do Poslanecké sněmovny 2017

Doposud poslední volby do Poslanecké sněmovny se konaly v říjnu roku 2017. Vítězně z nich tentokrát vyšlo hnutí ANO se ziskem 29,64 % hlasů, které jim zajistily zisk

²¹ Zahraniční média: Vítězství populismu a Sobotkova těžká pozice. In: *E15.cz* [online]. 27. 10. 2013 11:13 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/zahranicni-media-vitezstvi-populismu-a-sobotkova-tezka-pozice-1032691>.

²² Volby do Evropského parlamentu 2014. In: *Aktuálně.cz* [online]. 26. 4. 2014 17:34 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/domaci/volby-do-evropskeho-parlamentu-2014/r~a5b3e380cd5811e38f5c0025900fea04/>.

²³ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

²⁴ Úsvit propadl v eurovolbách. Hranice 5 procent nedosáhli ani piráti a zelení, obrátí se na soud. In: *iROZHLAS* [online]. 26. května 2014 5:20 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/node/5932253>.

78 mandátů. S velkým odstupem se na dalších přičkách umístily další strany, ODS s 11,32 % hlasů (25 křesel), dále po 22 křeslech získali nováčci ve Sněmovně, Piráti s 10,79 % hlasů a nově vzniklé hnutí Tomia Okamury SPD s 10,64 %. Shodný počet patnácti křesel si rozdělily strany ČSSD a KSČM, každá získala přes 7 % hlasů. Nad potřebných 5 % zisku hlasů se také dostaly další subjekty, KDU-ČSL získala 10 mandátů, TOP 09 sedm a STAN šest. Do Sněmovny se tak proboujvalo rekordních devět stran a hnutí, což je o dva více než v roce 2013 a o čtyři více než v roce 2010.²⁵

Prezident Miloš Zeman pověřil Andreje Babiše sestavením nové vlády. Ten potřeboval získat 23 hlasů k dosažení nadpoloviční většiny ve Sněmovně. Dle propočtů po volbách navíc bylo jasné, že vládní koalici bez hnutí ANO nebude možné vytvořit, jelikož další strany odmítaly spolupráci s KSČM či Okamurovou SPD, stejně tak s nimi nechtělo vstoupit do vlády ANO. Andrej Babiš se po volbách vyslovil o možnosti koalice s ODS, součet jejich hlasů by zajistil nadpoloviční většinu ve Sněmovně (103 hlasů) a koalice pouze dvou subjektů se mu zdála vhodná pro lepší jednání v rámci kabinetu. Vedení ODS ale spolupráci s ANO odmítalo již před volbami, kromě neshod v jejich programech možná vyjednávání o nové vládě bránily výhrady vůči osobnosti Andreje Babiše a jeho kauzy, například ta ohledně farmy Čapí hnízdo. Ze stejného důvodu odmítaly spolupráci s hnutím ANO i další strany.²⁶ Andrej Babiš se tak pokusil o vytvoření menšinové jednobarevné vlády hnutí ANO, ta ale v lednu 2018 nedostala důvěru, pro vyslovení důvěry hlasovalo jen 78 poslanců hnutí.²⁷

²⁵ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

²⁶ Povolební počty: Bez ANO koalice nevznikne, strany ale odmítají stíhaného Babiše. In: *ČT 24* [online]. 21. 10. 2017 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2280916-povolebni-pocty-bez-ano-koalice-nevznikne-strany-ale-odmitaji-stihaneho-babise>.

Pokud nás budou dál všichni odmítat, pokusíme se o menšinovou vládu s odborníky, řekl Babiš. In: *Aktuálně.cz* [online]. 27. 10. 2017 14:36 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pokud-nas-byudou-dal-vsichni-odmitat-pokusime-se-o-mensinovo/r~013ceff0bb0611e78bec0025900fea04/>.

²⁷ Vláda nezískala důvěru. ANO odsunulo hlasování o vydání Babiše. In: *iDNES.cz* [online]. 16. 1. 2018 5:01, akt. 15:35 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-kauza-capi-hnizdo-hlasovani-o-duvere-vlade.A180115_201143_domaci_kop.

Nakonec po dlouhých vyjednáváních Andrej Babiš sestavil menšinovou vládu s ČSSD, která se opírala o podporu KSČM. Toto velice silně kritizovala opozice, kromě programu nové vlády a osoby Andreje Babiše opoziční strany viděly jako jeden z významných problémů právě toleranci vlády komunisty. Kabinet získal důvěru až v červenci 2018, což bylo s odstupem 264 dnů po volbách nejdelší období bez vlády v historii ČR.²⁸

Volby do Evropského parlamentu 2019

V květnových volbách do Evropského parlamentu (konané 24. – 25. 5.) se opět rozhodovalo o rozdělení 21 mandátů za Českou republiku. Volební účast se o něco zvýšila, a to konkrétně na 28,72 %, což je ovšem i tak pod průměrem Unie, který se vyšplhal přes 50 % voličů (konkrétně 50,6 %).²⁹ Nejvíce hlasů mezi českými voliči získalo hnutí ANO s 21,1 % hlasů, což odpovídá 6 mandátům. Čtyři křesla získala ODS s 14,5 % hlasů voličů. Dále po třech křeslech získala koalice TOP 09 a STAN (11,65 %) a také Piráti (13,95 %). Po dvou mandátech si rozdělily KDU-ČSL (7,24 %) a SPD (9,1 %), KSČM získala jeden mandát (6,94 %). Vládní ČSSD zůstala se ziskem 3,95 % hlasů pod prahem vstupu do Evropského parlamentu.³⁰

2.4 Věci veřejné

Rok 2010 přinesl do českého politického prostředí čerstvý vítr v podobě volebního úspěchu dvou nových uskupení na politické scéně. Byli jimi právě Věci veřejné a také strana TOP 09, vzniklá odtržením od již existující strany KDU-ČSL a soustředující se kolem dvou výrazných figur, Miroslava Kalouska a Karla Schwarzenberga. Ačkoli se ale TOP 09 odtrhla od existujícího subjektu a tím se začala vymezovat proti některým stávajícím aktérům, nemůžeme o ní hovořit jako o populistické straně, jelikož hlavní

²⁸ Po celodenním maratonu má Babišova druhá vláda důvěru. In: *ČT 24* [online]. akt. 12. 7. 2018 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2534680-po-celodennim-maratonu-ma-babisova-druha-vlada-duveru>.

²⁹ *Výsledky evropských voleb 2019* [online]. 2. 7. 2019 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/cs>.

³⁰ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

kritéria nespĺňuje. Strana se od začátku jasně ideologicky profilovala a prezentovala se jako „čistší“ představitel pravicové politiky než ODS (Havlík, Pinková 2012: 103). Karel Schwarzenberg v jedné z předvolebních diskuzí stranu popsal jako konzervativní, založenou na tradičních židovsko-křesťanských hodnotách.³¹

Jiná je ovšem situace u Věcí veřejných, které figurují jako první případ populistické strany posledního desetiletí, jak bude ukázáno na dalších řádcích. Zároveň příklad Věcí veřejných ilustruje možnost rychlého vzestupu takových stran, ale zároveň i strmého pádu způsobeného sérií chyb a nedostatků a tím i poučení pro další politické strany na scéně.

Vzhledem k vývoji situace ohledně Věcí veřejných a jejich postupnému rozpadu není už možné dohledat některé jejich dokumenty a jiné materiály. Webový portál strany byl zrušen, stejně tak facebookové stránky existují již jen pro spolek, na který se strana transformovala, a nejsou již aktualizovány. K dohledání je program strany z roku 2010, dále jsou k dispozici záznamy z různých projevů představitelů, předvolebních debat a jiných mediálních vystoupení. Bylo ovšem nutné se také částečně spoléhat na různé sekundární zdroje, ať už novinové a jiné články, či knižní publikace.

2.4.1 Vznik a vývoj strany

Věci veřejné vznikly původně jako iniciativa občanů v rámci Prahy 1 a zpočátku se soustředily na místní politiku tohoto pražského obvodu. Působit začaly Věci veřejné v roce 2001 pod vedením Stanislavy Moravcové, jako politická strana pak byly VV registrovány v červenci 2002.³² Prvními tématy, kterými se strana zabývala, byla například podivná privatizace bytů na Praze 1, dále rušení nočního klidu či problémy s parkováním.³³ I přes rozšíření své působnosti na další obce, se až do roku 2009 jejich případné celostátní ambice neprojevovaly, s výjimkou nasazení dvou kandidátů do senátních voleb v roce

³¹ *Otázky Václava Moravce Speciál* [publicistický pořad]. Česká televize, 5. 5. 2010, 21.00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210452801380009-otazky-vaclava-moravce-special/>.

³² Seznam politických stran a hnutí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. akt. 29. 4. 2020 v 19:00:06 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickych-stran/Default.aspx>.

³³ Příběh Věcí veřejných: cesta od party aktivistů do vrcholné politiky. In: *iDNES.cz* [online]. 7. června 2010 6:29, aktualizováno 7:48 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pribeh-veci-verejnych-cesta-od-party-aktivistu-do-vrcholne-politiky.A100606_203840_domaci_iky.

2008 za Prahu 1 a Prahu 5. V roce 2009 už kandidovalo za stranu 25 osob do Evropského parlamentu, žádný z nich ale mandát nezískal. V červnu 2009 strana oznámila svoji kandidaturu ve volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu téhož roku, ty ale byly poté zrušeny Ústavním soudem. Předsedou strany byl také v červnu zvolen Radek John, v té době veřejně známá osobnost publicistiky (Havlík, Pinková 2012: 104-105).

Před Radkem Johnem působil jako předseda strany Jaroslav Škárka od roku 2005. Po nástupu Radka Johna do pozice formálního lídra si ale i tak udržel významné postavení. John totiž až do května 2010, tedy do období těsně před volbami nemohl sám vyjednávat jménem strany, tato pravomoc patřila právě Škárkovi, jakožto výkonnému místopředsedovi strany. Radek John se svým pozadím populárního moderátora investigativního pořadu *Na vlastní oči* tak sloužil hlavně jako magnet na přilákání hlasů voličů. Jeho popularita stále stoupala a v dubnu 2010³⁴ byl již nejoblíbenějším politikem v zemi (Havlík, Pinková 2012: 110-111).

Mimo to, právě od doby Škárkova nástupu do předsednictví strany začali mít ve Věcech veřejných velký vliv lidé okolo Víta Bárty. Ten v tehdejší době úspěšně podnikal a vlastnil spolu se svým bratrem bezpečnostní agenturu ABL. Zásadní je tak v případě VV rozlišit mezi formální a neformální organizací strany. Zatímco navenek se strana tvářila jako velice inovativní ve svých způsobech rozhodování a Vít Bárta se prezentoval hlavně jako mecenáš strany a volební manažer stojící v pozadí (členem strany se stal až v květnu 2010), ve skutečnosti měl on a lidé okolo něho hlavní vliv na chod strany. Dle oficiálních a v médiích prezentovaných postupů strany se měli na jejím chodu výrazně podílet takzvaní „věčkaři“, neboli registrovaní podporovatelé strany. Strana jim skutečně předložila několik vnitřních referend k odhlasování, ale jak poznamenávají například Havlík a Pinková, tato referenda byla manipulována a navíc se jich účastnilo jen málo příznivců strany (Havlík, Pinková 2012: 109-111). Postupně se tak začínalo dostávat na povrch, že je to ve skutečnosti hlavně Vít Bárta a ne Radek John, kdo stranu vede. John navíc ani nebyl členem rady strany, kam patřil právě Vít Bárta, již zmíněný Jaroslav Škárka, nebo také tehdy ještě přítelkyně Bárty a místopředsedkyně strany Kateřina Klasnová. Tato rada se

³⁴ Popularita politiků – duben 2010. *Stem.cz* [online]. 19. 4. 2010 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/popularita-politiku-duben-2010/>.

navíc scházela u Bárty doma a dle dostupných informací si jednotliví její členové říkali guru (Havlík, Pinková 2012: 111-112).

Zejména díky popularitě Radka Johna tak strana získala ve volbách do Poslanecké sněmovny 24 mandátů. A to i přesto, že některé informace o Bártovi a dalších sponzorech strany, případně o zvláštním financování strany pomocí časopisu s předraženou inzercí (a největším inzerentem v podobě ABL)³⁵ vypluly na povrch už před volbami 2010, i když valná většina z nich se dostala k veřejnosti až postupně v dalších měsících. Zisk křesel tak znamenal pro stranu velký koaliční potenciál. Členové ODS a TOP 09 potřebovali Věci veřejné pro sestavení většinové vlády bez ČSSD a KSČM. Z toho důvodu mohly VV vyjednávat a domluvit si významné posty ve vládě. Předseda strany Radek John dostal na starosti ministerstvo vnitra a post místopředsedy vlády, Vít Bárta se stal ministrem dopravy, další členové Kamil Jankovský a Josef Dobeš se ujali ministerstva pro místní rozvoj a ministerstva školství (Kopeček et al. 2018: 65-66).

Už od počátku vládního působení se začaly projevovat neshody v kabinetu zejména ohledně škrtnů v rozpočtu či názorů na státní zástupkyni a také nekompetentnost jednotlivých členů za VV (Hloušek 2012: 330). Radek John připustil neznalost ohledně ministerstva vnitra a to, že se bude muset vše postupně teprve naučit, ačkoliv před volbami chtěla strana toto ministerstvo dokonce sloučit s ministerstvem obrany.³⁶ Další problém okolo Víta Bárty a jiných členů strany vedl až k jejímu rozkołu a odchodu z vlády. Jaroslav Škárka a později Kristýna Kočí obvinili Bártu z korupčního jednání vůči členům VV (Hloušek 2012: 331-332).³⁷ Petr Nečas požadoval rezignaci ministrů za Věci veřejné, nakonec ale rezignoval jen Radek John a Vít Bárta. V soudním procesu na jaře 2012 byl

³⁵ Lokální strana Věci veřejné vydělává na časopise se čtyřmiliónovým nákladem. In: *iDNES.cz* [online]. 23. 6. 2009 6:45 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lokalni-strana-veci-verejne-vydelava-na-casopise-se-ctyrmilionovym-nakladem.A090622_213143_domaci_dp.

³⁶ Ministr John: Řídit vnitro se musím teprve naučit. In: *iDNES.cz* [online]. 24. srpna 2010 5:05, aktualizováno 9:30 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-john-ridit-vnitro-se-musim-teprve-naucit.A100823_223742_domaci_iky.

³⁷ KUNDRA, Ondřej – SVOBODOVÁ, Ivana. Strach a úplatky nad VV. In: *Týdeník Respekt* [online]. 3. 4. 2011, aktualizace 7. 3. 2012 9:53 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/14/strach-a-uplatky-nad-vv>.

Bárta odsouzen za korupci k podmíněnému trestu a odstoupil z funkce předsedy poslaneckého klubu VV, nikoli však z Poslanecké sněmovny jako takové (Hloušek 2012: 332). Strana se poté rozdělila na dvě křídla, z nichž to okolo vedení strany odmítalo další spolupráci na Nečasově vládě. Druhé křídlo tvořili lidé okolo Karolíny Peake, kteří se rozhodli se zůstat ve vládě a založili iniciativu LIDEM (Havlík, Pinková 2012: 126-128).

Na začátku roku 2013 byl Bárta soudem vyšší instance zproštěn viny³⁸ a poté se konečně oficiálně postavil do čela Věcí veřejných v pozici předsedy strany. V té době už ale preference strany byly velmi nízko. Za VV pak ani nekandidovali žádní uchazeči ve volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu 2013.³⁹ Vliv strany dále upadal a v roce 2015 se Věci veřejné přeměnily na spolek (Kopeček et al. 2018: 73).

2.4.2 Úspěšnost ve volbách

Jak už bylo naznačeno, jediným výrazným úspěchem strany na celostátní úrovni tak zůstává zisk 10,9 % hlasů ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010, které znamenalo nabytí 24 poslaneckých mandátů. V dalších volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013 už Věci veřejné, ani odštěpená iniciativa LIDEM nekandidovali.⁴⁰

Právě v roce 2010 se VV podařilo oslovit voliče napříč různými věkovými a socioekonomickými skupinami. Celkově ale převažovali spíše mladší voliči do 45 let, ve skupině voličů nad 60 let stranu volilo jen 6 % lidí. Zajímavé je složení voličů Věcí veřejných z hlediska volené strany v předchozích volbách. Celou třetinu voličské základny VV tvořili bývalí voliči ODS a čtvrtinu voliči ČSSD v předchozích volbách. Také byli schopni oslovit prvovoliče a voliče, kteří v předchozích volbách k urnám nepřišli. Zároveň stojí za povšimnutí, že vzrostl počet voličů, kteří se rozhodují k volbě až na poslední chvíli. Počet voličů rozhodnutých dva a více měsíců před volbami se dlouhodobě snižuje, souvisí

³⁸ Bárta i Škárku soud zprostil viny. Zastavila nás politika, řekl Šott. In: *iDNES.cz* [online]. 23. ledna 2013 8:06, aktualizováno 12:16 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nove-jednani-soudu-v-praze-5-o-bartovi-a-skarkovi.A130123_080644_domaci_kop.

³⁹ *Volby.cz* – Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

⁴⁰ Tamtéž.

to také s rozvolňováním vazeb mezi stranami a voliči. U Věcí veřejných se polovina voličů rozhodla pro jejich volbu až v posledních dvou týdnech před volbami, z toho jedna pětina jejich voličů se rozhodla přímo až v den voleb (SC&C, SPSS ČR 2010: 8-14, Havlík, Pinková 2012: 121-122).

Za relativně dobrý výsledek pro stranu se dají považovat i volby do Evropského parlamentu v roce 2009. Strana sice nezískala žádné mandáty, ale s podílem 2,4 % hlasů se umístila na třetím místě mezi stranami bez zastoupení v Parlamentu, což se dalo počítat jako úspěch a bylo vidět, že se VV dostávají do povědomí voličů pro nadcházející volby (Havlík, Pinková 2012: 125).

Naopak v dalších volbách už kandidáti Věcí veřejných svůj úspěch z parlamentních voleb z května 2010 nezopakovali. Navzdory očekáváním spíše propadli v komunálních a senátních volbách na podzim 2010. Ve volbách do Senátu nasadili 18 kandidátů, ale ani jeden z nich neuspěl, do druhého kola z nich postoupil pouze jeden. Stejně tak v komunálních volbách nebyly zisky nijak vysoké. Největší ambice měla strana ohledně křesel na pražském magistrátu, ale nepodařilo se jim získat ani jedno.⁴¹ Celkový výsledek za ČR byl jen necelá 3 %. Preference strany dále klesaly a v roce 2012 získaly VV ve volbách do krajských zastupitelstev pouze 0,25 % hlasů a ve volbách do Evropského parlamentu v květnu 2014 jen 0,46 % hlasů (Kopeček et al. 2018: 65).

2.4.3 Politický program a populismus u VV

Kromě nejrůznějších předvolebních ale i povolebních debat je jedním ze zásadních pramenů, ze kterých můžeme vycházet, program strany pro volby v roce 2010. Ten je asi nejkompexnějším vyjádřením postojů strany, ale i tak by se dle Víta Hlouška dal shrnout do jediné věty: „Napravíme všechny zlořády české politiky a každému nabídneme něco, o co má zájem, a to bez ohledu na vnitřní soudržnost a splnitelnost takové nabídky“ (Kopeček et al. 2018: 80).

⁴¹Věci veřejné příliš neuspěly. Přesto slavily šampaňským. In: *iROZHLAS* [online]. 17. října 2010 7:22 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/veci-verejne-prilis-neuspely-presto-slavily-sampanskym_201010170722_akottova.

Když se na program podíváme podrobněji, hned na jeho prvních stranách se VV vymezují jako „strana přímé demokracie“ a odkazují se tak k suverenitě lidu a k apelu na vyjádření vůle tohoto lidu. Požadováno bylo větší zapojení občanů do rozhodování, pomocí prvků přímé demokracie, zejména referend. Zdůrazňovali roli lidu a vyzdvihovali důležitost jejich rozhodování: „o dalším směřování naší politiky budete spolurozhodovat i vy.“ Dále prosazovali přímou volbu prezidenta, hejtmanů a starostů, a také možnosti jejich snadnějšího odvolání. Výhodnost přímé volby zdůvodňovali tak, že jde o „... jediný způsob, jak znemožnit politikům utvořit si v rámci systému pevné vazby a díky svému vlivu pak funkci zneužívat a mít jistotu, že budou opět zvoleni“ (Věci veřejné 2010: 5).

Velmi akcentovaný byl u Věcí veřejných anti-establishmentový apel, opakován byl zejména boj proti korupci jako hlavní cíl, a tak se protikorupčním opatřením věnovala velká část programu. Zdůrazňována byla neschopnost současných elit korupci řešit (viz například „akce typu ‚čisté ruce‘ nepřinesly ke škodě občanů České republiky žádné výsledky“). K řešení navrhovali mimo jiné takzvané „testy korupční odolnosti“ politiků a úředníků, čemuž by napomáhalo zřízení specializovaného státního zastupitelství (Věci veřejné 2010: 10).

Důraz byl také kladen na podivné zadávání veřejných zakázek, které byly dle VV už dopředu „šité na míru“ určitým subjektům (Věci veřejné 2010: 8). Požadováno bylo uveřejnění veškerých informací o těchto zakázkách na internetu tak, aby byly všechny údaje včetně cen, dohod, i složení výběrových komisí a odpovědných politiků dostupné pro občany. Zároveň s tím chtěli prověřit „nemravné prodeje“ státního majetku (Věci veřejné 2010: 11). Dle Radka Johna byly prodeje státních a obecních majetků nazvány tímto způsobem, protože byly prodány za nemravně nízké peníze a vznikla potřeba všechny prověřit. John udal ušetření částky 20 miliard, avšak neřekl, jak k takovému číslu došel.⁴² Ostatně celý program je protkán výpočty ušetřených miliard Kč za jednotlivá opatření bez bližších specifikací (Věci veřejné 2010: 7, 10, 26). Předseda strany tato opatření označil za taková, jež „pracujícího člověka nestojí ani korunu a přinesou desítky až stovky miliard.“⁴³

⁴² *Hyde Park ČT24* [zpravodajství]. ČT 24, 23. 4. 2010, 20.10. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080423/>.

⁴³ Tamtéž.

Dalšími opatřeními kontroly politiků a státních úředníků bylo zavedení přísnějších opatření pro předvolební kampaně ohledně jejich financování, politici by také měli zveřejňovat své majetkové poměry. Zároveň byl navrhován podpis blíže nespécifikovaného etického kodexu všemi poslanci, ministry, zastupiteli, radními a dalšími osobami činnými v politice. Poslanci a senátoři také měli mít omezenou jejich imunitu a navrhována byla i opatření snižující poslanecké náhrady či příplatky státu stranám za získané mandáty (Věci veřejné 2010: 8, 12).

V kampani se pak anti-establishmentový postoj přetvořil do hesla „konec politických dinosaurů.“⁴⁴ Radek John opakoval potřebu odstranit tyto dinosaury, kterými myslel dle svých slov první generaci postkomunistických politiků. Zdůrazňoval, že jsme jediná postkomunistická země, která tuto generaci ještě nesvrhla a nenahradila lepšími. Za politické dinosaury tak považoval celou KSČM, dále pak například Ivana Langera, či Jiřího Paroubka, toho označil za politického dinosaura, který „šíří nenávist, lež a nekonstruktivní přístup.“⁴⁵ V jiné předvolební relaci označila místopředsedkyně strany Kateřina Klasnová za dinosaury politiky „kteří tam, kam šlápnu, deset let tráva neroste“ a takovou stopu podle ní například zanechal Miroslav Kalousek.⁴⁶

Ostré oddělení lidu a politických elit lze pak také ilustrovat dalšími výroky zejména předsedy strany, Rada Johna. V předvolebním rozhovoru pro Českou televizi tak například zmiňoval, že „my, daňoví poplatníci, platíme stranám za každé křeslo,“ když zdůvodňoval bod programu ohledně zastavení vyplácení příspěvků stranám. Politiky popisoval jako osoby, které „místo, aby pracovali pro blaho národa, pracovali pro blaho svoje.“ Parlamentní strany označoval za slepé a jako jediná strana, která má možnost cokoli

⁴⁴ Nevydržel. Obří billboard z Klárova přemístí Věci veřejné do Ostravy. In: *Lidovky.cz* [online]. 28. dubna 2010 17:56 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/nevydrzel-obri-billboard-z-klarova-premisti-veci-verejne-do-ostravy.A100428_175631_ln_domov_tai.

⁴⁵ *Hyde Park ČT24* [zpravodajství]. ČT 24, 23. 4. 2010, 20.10. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080423/>.

⁴⁶ *Otázky Václava Moravce Speciál* [publicistický pořad]. Česká televize, 12. 5. 2010, 21.00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210452801380010-otazky-vaclava-moravce-special/>.

změnit, byly právě VV.⁴⁷ Různé kauzy rezonující veřejným prostorem, jako například kauzu krakalice okolo Františka Mrázka označuje jako „doklad neschopnosti politiků vládnout.“⁴⁸ V povolební debatě lídrů vítězných stran pak Radek John vyzdvihoval vládu Jana Fischera, která dle něj byla schopná, jelikož šlo o vládu odborníků a ne politiků. Na otázku, zda je John politik, nebo odborník, odpověděl: „Já jsem rozzlobený občan České republiky,“ čímž se pasoval do role jednoho z mnoha a obhájce zájmů těchto rozzlobených občanů.⁴⁹

Z hlediska ideologie strana odmítala nějaké svoje zařazení na pravolevé škále, nebo nějaké jiné bližší ideologické vymezení. Veřejným prostorem kolovala námitka, že VV nemají jasnou ideologii, i prezident Václav Klaus se vyjádřil, že od Radka Johna a jeho strany neslyšel politický názor. K tomu se John v předvolební debatě vyjádřil následovně: „Můj politický názor je: zastavme korupci.“ Na otázku Václava Moravce, zda je takový názor ideologie, odpověděl John, že dle nich je ideologie vyprázdňená, pravo-levé vnímání patří kamsi do historie a jejich strana je „středová strana chytrých řešení.“⁵⁰

Jak poukazují Havlík a Pinková nebo Hloušek, vymezení strany a její postoje například ve volebním programu jsou při bližším pohledu poměrně nesoudržné. Hlásali tak potřebu vyrovnaného státního rozpočtu, podporu podnikání a konkurence na trhu. Na druhou stranu ale navrhovali zavedení progresivní daně z příjmu fyzických osob. Mimo to na jednom místě navrhovali snížení počtu státních úředníků o 10 % a o několik stran dále navýšení počtu soudních úředníků. U jednotlivých bodů programu tak docházelo spíše k vyjmenování návrhů, ale bez zmínky, jak daných cílů chce strana dosáhnout (Havlík, Pinková 2012: 116, Kopeček et al. 2018: 80-81, Věci veřejné 2010: 7, 13).

⁴⁷ *Hyde Park ČT24* [zpravodajství]. ČT 24, 23. 4. 2010, 20.10. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080423/>.

⁴⁸ *Otázky Václava Moravce* [publicistický pořad]. ČT 24, 18. 4. 2010, 13:05. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210411030510418-otazky-vaclava-moravce-2-cast/>.

⁴⁹ *Otázky Václava Moravce* [publicistický pořad]. ČT 24, 30. 5. 2010, 13:05. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210411030510530-otazky-vaclava-moravce-2-cast/>.

⁵⁰ *Otázky Václava Moravce Speciál* [publicistický pořad]. Česká televize, 5. 5. 2010, 21:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210452801380009-otazky-vaclava-moravce-special/>.

2.5 Úsvit přímé demokracie

Hnutí Úsvit přímé demokracie představuje další případ politického subjektu na české scéně, který zakusil rychlý růst, ale poté i strmý pád. Spolu s hnutím ANO byl Úsvit schopen uspět v předčasných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013. Na rozdíl od ANO ale Úsvit nedokázal udržet podporu a potýkal se s personálními, finančními a dalšími problémy vedoucími až k jeho rozkolu.

Podobně jako u Věcí veřejných se v případě Úsvitu musíme spoléhat na zdroje především v podobě článků, předvolebních debat, rozhovorů, analýz a podobných pramenů. Internetové stránky s prezentací hnutí a dalšími základními dokumenty již nejsou běžně dostupné, stejně tak profil strany na sociální síti Facebook, kde byla strana aktivní, již neexistuje. Nicméně v archivech webových stránek je nadále dostupný alespoň program Úsvitu pro volby do Poslanecké sněmovny z roku 2013 a některé další materiály strany, které mohou také posloužit k analýze.

2.5.1 Vznik a vývoj

Vznik, podoba fungování hnutí, ale i jeho postupný úpadek není možné zkoumat bez nastínění informací ohledně jeho hlavní tváře a iniciátora, kterým byl Tomio Okamura. Proto se nejprve stručně zaměříme na popsání životního příběhu tohoto muže, od jeho původu, podnikatelského působení a vystupování na veřejnosti až po vstup do politiky a jeho ambice v této sféře.

Tomio Okamura nebyl před vstupem do politiky žádným nováčkem na veřejné scéně. Lidem byl znám jakožto úspěšný podnikatel česko-japonského původu, majitel cestovní kanceláře pro japonské turisty a autor několika knih s dobrou prodejností. Jeho podnikatelské aktivity zahrnovaly kromě již zmíněné cestovní kanceláře také společnost dovážející potraviny z Japonska. V roce 1997 se stal mluvčím Asociace cestovních kanceláří a v roce 2009 jejím prezidentem. Vystupoval také v několika televizních pořadech a talk show (Kopeček et al. 2018: 148-150).

V rozhovorech a jiných jeho vystoupeních zdůrazňuje Okamura svůj původ, který mu dle něj nepřinesl nic dobrého, zmiňuje také často svůj pobyt v dětském domově, kde byl šikanován. Dle jeho slov ho jeho dětství naučilo spoléhat se na sebe a každý den

pracovat díky čemuž je tak úspěšný a jeho pravidelné čisté zisky se pohybují v řádech milionů. Existují ale určité nesrovnalosti o tomto mediálním obrazu Okamury. Pochybnosti vyvolává například působení v cestovní kanceláři Miki travel, kde podle dostupných informací nikdy nebyl majitelem, ale jedná se o pobočku mezinárodní cestovní kanceláře, a Okamura zde působí jako jednatel.⁵¹ Nedá se říci, že by Okamura nějakým způsobem podváděl ve svém podnikání, ovšem podoba jeho životního příběhu se zdá být kvůli mnoha faktickým nesrovnalostem spíše barvitým dokreslením skutečných věcí (Kopeček et al. 2018: 149).⁵²

V červnu roku 2012 Tomio Okamura oznámil svoji kandidaturu do Senátu jakožto nezávislý kandidát. Rozhodl se o senátorské křeslo ucházet ve Zlíně, výběr volebního obvodu zdůvodňoval původem matky a její rodiny, která celá pocházela z této oblasti. V rozhovoru uvedl, že místo kampaně zvolí diskusi s lidmi, což doplnil slovy „billboardy nechme politikům.“ Ve druhém kole hlasování v říjnu 2012 se tak Okamura dostal do Senátu. Ještě v říjnu pak ohlásil svoji kandidaturu v první přímé prezidentské volbě v lednu 2013 (Kopeček et al. 2018: 150). Už za měsíc, v listopadu 2012 oznámil Okamura, že má sesbíraných celých 61500 podpisů, ačkoli potřebných bylo 50 tisíc podpisů.⁵³ Průzkum CVVM z listopadu 2012 mu přiřazoval dokonce třetí místo mezi kandidáty.⁵⁴ Přesto byl ale Tomio Okamura vyřazen z kandidatury, protože se v podpisových arších objevilo příliš nesrovnalostí a všechny podpisy tak nemohly být uznány. Okamura okamžitě podal

⁵¹ KUBÁTOVÁ, Zuzana. Tajuplný Tomio: byznys a politika v poutavém příběhu. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2. 10. 2013 13:35 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/denik-insider/tajuplny-tomio-byznys-a-politika-v-poutavem-pribehu/r~i:insider:article:27167/>.

⁵² REMUNDA, Filip. Bratři Okamurovi. In: *Český žurnál* [televizní dokument]. ČT2 25. 11. 2019 21:00. Dostupné z: <https://www.cesktelevize.cz/porady/10408111009-cesky-zurnal/216562262600005-bratri-okamurovi/>.

⁵³ HRONOVÁ, Zuzana – ČERNÁ, Jana. Okamura podal kandidaturu. Za měsíc má 61 tisíc podpisů. In: *Aktuálně.cz* [online]. 6. 11. 2012 13:40 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/okamura-podal-kandidaturu-za-mesic-ma-61-tisic-podpisu/r~i:article:762382/>.

⁵⁴ KUNŠTÁT, Daniel. Podpora prezidentských kandidátů v listopadu 2012. In: *CVVM* [online]. 29. 11. 2012 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/1540-podpora-prezidentskych-kandidatu-v-listopadu-2012>.

stížnost k Ústavnímu soudu, ten ji ale jednomyslně zamítl a doporučil lepší kontrolu podpisů na jednotlivých arších.⁵⁵

Okamura tak pokračoval ve svém působení v Senátu a ještě na konci února 2013 na svém blogu nepřipouštěl založení strany. Svůj příspěvek začínal slovy: „Stále více lidí se mě ptá, kdy už založím nějakou stranu. No, tak toho se asi nedočkáme. Nemám ambici být ani předsedou strany a už vůbec ne být premiérem.“⁵⁶ Už v květnu téhož roku ale Okamura zažádal u Ministerstva vnitra o registraci hnutí, s hlavním úkolem prosazování prvků přímé demokracie.⁵⁷ Žádosti bylo vyhověno a hnutí tak bylo zaregistrováno v červnu 2013 pod názvem Úsvit přímé demokracie, k němuž bylo hned v červenci připojeno jako dovětek jméno zakladatele.⁵⁸

Volby do poslanecké sněmovny se původně měly konat až na jaře 2014, kvůli rozpadu vlády se ale nakonec konaly už v říjnu 2013. Z toho důvodu neměly jednotlivé strany mnoho času na sestavení kandidátek a přípravu kampaní. I tak se ale Úsvitu podařilo vstoupit do Sněmovny se slušným výsledkem 6,88 %, za které získalo hnutí 14 mandátů.⁵⁹ Hnutí v té době mělo pouhých 9 členů, z nichž kandidovalo pouze šest, zbytek kandidátních listin tvořili z největší části nestraníci (89,8 %), či příslušníci jiných uskupení (8,5 %), z nichž nejvíce vyčnívali členové Věcí veřejných (nebo lidé kandidující za ně v roce 2010). Asi nejvíce otázek představovala kandidatura Víta Bárty, jenž se stal lídrem kandidátní listiny v Plzeňském kraji, do Poslanecké sněmovny se ale nedostal (Kopeček et al. 2018: 152, Havlík a kol. 2014: 120). Ohledně propojení Úsvitu a Věcí veřejných

⁵⁵ Ústavní soud zamítl stížnost Okamury, ale nařídil lépe kontrolovat podpisy. In: *Hospodářské noviny (iHNed.cz)* [online]. 10. 1. 2013 10:04 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-59096690-ustavni-soud-okamura-prezidentske-volby>.

⁵⁶ OKAMURA, Tomio. Změna. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 26. 02. 2013 8:30:30 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=323351>.

⁵⁷ Okamura žádá o registraci hnutí Úsvit přímé demokracie. In: *Aktuálně.cz* [online]. 13. 5. 2013 17:33 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/okamura-zada-o-registraci-hnuti-usvit-prime-demokracie/r~i:article:779502/>.

⁵⁸ Seznam politických stran a hnutí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. akt. 29. 4. 2020 v 19:00:06 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickyh-stran/Default.aspx>.

⁵⁹ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

panovalo mnoho nevyjasněného. Za zmínku stojí, že ze 14 nově zvolených poslanců si šest najalo asistenty, kteří byli členy VV, nebo s nimi již dříve spolupracovali. Jedním z nich byl například Jan Zilvar, který pomáhal s mediální kampaní Věcí veřejných a v Úsvitu se stal tajemníkem poslaneckého klubu. Navíc hlavní kancelář Úsvitu měla stejné telefonní číslo jako někdejší regionální kancelář VV v Karlových Varech, což Okamura označil za „pozoruhodnou náhodu.“⁶⁰

Působení hnutí v Poslanecké sněmovně provázelo už od počátku několik problémů, které později vyústily až ve stranický rozkol. Jedním z těchto problémů byla uzavřenost hnutí vůči přijímání nových členů. Hnutí stále operovalo se svou devítičlennou základnou, která patrně neměla zájem o rozšiřování, což stavělo mimo jiné poslance zvolené za Úsvit do zvláštní pozice. Jejich žádostem o vstup do hnutí nebylo vyhověno a neměli tak možnost nijak ovlivňovat podobu Úsvitu. Neshody tvořilo také zvláštní zacházení s financemi a nesrovnalosti v účetnictví, to vše bylo taktéž spojené s pozicí předsedy hnutí, Okamury (Kopeček et al. 2018: 156, 164-165).

Postupně se vyčlenila skupina okolo poslance Marka Černocho, který se v lednu 2015 stal novým předsedou poslaneckého klubu místo Radima Fialy. Ten byl kritizován za údajné jednání za zády poslanců při uzavírání dohod a nejednání v týmovém duchu.⁶¹ Tato skupina ustanovila komisi, která měla prověřit hospodaření strany. V únoru 2015 také oznámili poslanci Úsvitu zájem založit novou stranu, která bude přijímat nové členy, dle hlasování se jich z 12 přítomných vyslovilo 10 pro toto založení. Okamura označil jejich jednání za pokus o převzetí hnutí, stejně tak Radim Fiala, který byl na Okamurově straně.⁶² Vše vyvrcholilo vyloučením Okamury a Fialy z poslaneckého klubu Úsvitu v březnu 2015.

⁶⁰ Úsvit a VV spojují asistenti i číslo mobilu. Náhoda, tvrdí Okamura. In: *iDNES.cz* [online]. 15. prosince 2013 5:39 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/usvit-navazuje-na-veci-verejne-vita-barty.A131213_134746_domaci_hv.

⁶¹ Úsvit odvolal šéfa poslanců Fialu, vadila jeho spolupráce se Zemanem. In: *ČT 24* [online]. akt. 20. 1. 2015 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1494968-usvit-odvolal-sefa-poslancu-fialu-vadila-jeho-spoluprace-se-zemanem>.

⁶² Hnutí Úsvit se rozpadá. Jeho poslanci chtějí založit novou stranu. In: *Radiožurnál* [online]. 10. 2. 2015 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/hnuti-usvit-se-rozpada-jeho-poslanci-chteji-zalozit-novou-stranu-6268185>.

Došlo tak ke kuriózní situaci, kdy Okamura nebyl členem poslaneckého klubu, ale stále vykonával pozici předsedy Úsvitu, protože kvůli stanovám hnutí byl z pozice předsedy v pětiletém funkčním období prakticky neodvolatelný. V poslaneckém klubu Úsvitu byl tak členem hnutí pouze Marek Černoš, zbylí poslanci byli buď nestraníci, nebo nominovaní za Věci veřejné (Kopeček et al. 2018: 159, 162-163, Stuchlíková 2015).

Poslanecký klub pak opustili ještě někteří další členové dobrovolně právě kvůli skandálu ohledně financování. V květnu 2015 pak další poslanci naplnili záměr vytvoření strany a vznikla strana Národní zájmy. Mezitím Okamura s Fialou Úsvit opustili a založili nové hnutí s názvem Svoboda a přímá demokracie, o kterém bude pojednáno v další kapitole. Původní Úsvit se pak sloučil s Národními zájmy a v srpnu roku 2015 došlo k přejmenování na Úsvit – Národní koalice, předsedou se stal bývalý válečný veterán Miroslav Lidinský. Straně se ale nedařilo, v podzimních krajských a senátních volbách roku 2016 vůbec neuspěla a voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2017 se již neúčastnila (Kopeček et al. 2018: 159-160). V prosinci 2017 byla strana transformována na spolek.⁶³

2.5.2 Úspěšnost ve volbách

Nepříliš dlouhé trvání Úsvitu dokresluje i jeho poměrně slabé výsledky v jednotlivých volbách konaných ve vymezeném období. Ostatně, za největší samostatný Okamurův politický úspěch se dá počítat jeho zvolení do Senátu v roce 2012, to ale bylo ještě před vznikem Úsvitu a na tento případ se tak nevztahuje.

Největším celostátním úspěchem ve volbách tak pro Úsvit zůstává jejich první a zároveň poslední kandidatura do Poslanecké sněmovny. Úsvit dokázal získat 6,88 %, což se nezdá být až tak oslnivým výsledkem jako v případě téměř 11 % získaných VV v roce 2010.⁶⁴ Nicméně vzhledem k založení hnutí až v červnu roku 2013 a velice krátkému času na sestavení kandidátních listin a téměř nulové kampani, byl zisk 14 mandátů velice slušným úspěchem (Kopeček et al. 2018: 154). Úsvitu se nejvíce dařilo ve Zlínském kraji, dále v Olomouckém a na rozhraní Karlovarského a Ústeckého kraje, naopak nejméně hlasů

⁶³ Seznam politických stran a hnutí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. akt. 29. 4. 2020 v 19:00:06 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickyh-stran/Default.aspx>.

⁶⁴ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

získalo hnutí v Praze a Plzeňském kraji. Sám Okamura získal velké množství preferenčních hlasů, umístil se tak na šestém místě mezi nejvíce „kroužkovanými“ kandidáty (Havlík a kol 2014: 231-233, 246).

V žádných dalších volbách se už Úsvit k podobnému výsledku nepřiblížil. Hned na jaře 2014 mělo hnutí další šanci v podobě voleb do Evropského parlamentu. Úsvit nasadil 20 kandidátů, lídrem kandidátky byl ekonom Roman Škrabánek. Nikdo z devíti členů hnutí se o křesla v Evropském parlamentu neucházel, všichni kandidáti tak byli bez politické příslušnosti. Hnutí získalo jen 3,12 % hlasů, čímž nepřekročilo pětiprocentní klauzuli a nezískalo žádné europoslance.⁶⁵ Úsvit se tak stal jedinou parlamentní stranou, která se nedostala do Evropského parlamentu. Kandidáti i předseda hnutí zdůvodňovali neúspěch převážně tím, že občané nenaklonění Evropské unii k volbám nepřišli a ukázali tím, že je EU v podstatě nezajímá.⁶⁶

Na podzim roku 2014 v komunálních volbách Úsvit také zaznamenal neúspěch. V rámci celé České republiky se hnutí podařilo získat jen minimum mandátů v zastupitelstvech.⁶⁷ Na vině mohla být zejména neexistující regionální struktura, minimum členů a tím pádem těžké shánění kandidátů (Kopeček et al. 2018: 156). Stejně tak v říjnových senátních volbách žádný z deseti kandidátů Úsvitu nebyl zvolen senátorem, ani nepostoupil do druhého kola volby.⁶⁸

Po odchodu Tomia Okamury a transformaci na Úsvit – Národní koalici se už straně nedařilo vůbec. Ve volbách do krajských zastupitelstev získali pouhých 0,06 % hlasů a neobsadili tak žádná křesla v krajích.⁶⁹ Nedařilo se opět ani ve volbách do Senátu,

⁶⁵ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

⁶⁶ Úsvit propadl v eurovolbách. Hranice 5 procent nedosáhli ani piráti a zelení, obrátí se na soud. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 26. května 2014 5:20 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/node/5932253>.

⁶⁷ Komunální volby 2014. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/komunalni/2014>.

⁶⁸ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

⁶⁹ Krajské volby 2016. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

z kandidátů nasazených ve 12 obvodech z 27 opět nikdo nepostoupil do druhého kola, nejlepšího výsledku dosáhla v prvním kole Alena Vitásková v Ostravě (12,16 %), ostatní kandidáti nepřekročili 3,5 % hlasů. V roce 2017 už strana kandidátní listiny pro volby do Poslanecké sněmovny nesestavila.⁷⁰

2.5.3 Politický program a populismus Úsvitu

Už v úvodním odstavci svého programu se Úsvit vymezuje vůči stávajícímu establishmentu a apeluje na lid. Své záměry popisují takto: „Musíme ukončit destrukci základních funkcí státu a rozkrádání daní jeho občanů. Považujeme za nutné ukončit demo-demokracii, ve které vládou kmotrovské stranické mafie. Falešné hry politických stran na levici a pravici přivedly naši republiku do bludného kruhu ekonomické krize, hlubokých dluhů a vysokých daní.“⁷¹

Hlavním bodem programu Úsvitu bylo, jak již název hnutí ukazuje, prosazení prvků přímé demokracie. Ve shrnutí základních deseti bodů programu zaujal tento bod první místo a celkově je mu v poměrně krátkém programu věnováno nejvíce prostoru. Hnutí tak v tomto bodě apeluje na vyjádření jednotné vůle lidu. V rámci posílení prvků přímé demokracie tak byla požadována přímá volba všech poslanců, hejtmanů a starostů. Cíl politického snažení Úsvitu v tomto prvním bodě programu byl vytyčen následovně: „Budeme prosazovat uzákonění referenda jako nejvyššího projevu vůle občanů. Prosadíme přímé volby poslanců, starostů a hejtmanů. Chceme odvolatelnost politiků a odpovědnost politiků občanům. Jsme pro zákaz souběhu funkce poslance a ministra. Chceme důsledné oddělení moci zákonodárné a výkonné. Vládu bude jmenovat a řídit občany přímo volený a odvolatelný prezident.“⁷²

V programu se Úsvit také ostře vymezoval vůči stávajícím elitám, jejichž zájmy silně kontrastují se zájmy „běžných“ lidí. V programu tak zdůrazňovali, že „Veřejný sektor

<https://www.idnes.cz/volby/krajske/2016>.

⁷⁰ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

⁷¹ Program hnutí. *Úsvit přímé demokracie* [online]. 17. 4. 2013 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131016112400/http://www.hnutiusvit.cz/program-hnuti/>.

⁷² Tamtéž.

musí sloužit občanům a ne obohacování kmotrovských stranických mafí.“ K lepší kontrole politiků a osob činných ve státní správě proto měla sloužit i jejich odvolatelnost a trestní i hmotná odpovědnost. V další části programu pak stanovují požadavek „potlačit moc kartelů a kmotrů, kteří vydělávají z prolobbovaných zákonů.“⁷³

Udávaným nepřítelem lidu ovšem nebyly jen místní politické a další elity, ale také naopak lidé z jiných vrstev společnosti, ať už domácí obyvatelé či imigranti, nebo také nadnárodní subjekty, zejména Evropská unie. Ačkoli rétorika proti imigraci rezonuje u strany až později a zejména pak v dalším Okamurově politickém projektu SPD, už i v tomto programu volalo hnutí po zpřísnění imigrační politiky, kdy odmítali „nepřízpůsobivé imigranty nebo příchod náboženských fanatiků.“ Bod programu týkající se Evropské unie nesl název „Nechceme být provincií EU“ a odmítal „Evropu nesystémových dotací, dávek a úředníků.“ V souvislosti s činností orgánů EU také požadoval Úsvit referendum o „každém předání státní suverenity“ na tyto orgány bez nějaké bližší specifikace. Referendum bylo požadováno také pro možné přijetí eura v ČR, ale se zdůrazněním, že přijetí by bylo možné, jen pokud by to bylo výhodné pro občany.⁷⁴

Jelikož Je hnutí Úsvit jednoznačně spjato se svým lídrem, Tomiem Okamurou, zaměříme se i na jeho příspěvky a projevené názory na nejrůznějších platformách. Jednou z nich je i osobní blog Okamury, na který přispíval krátkými články na nejrůznější témata už od roku 2007. Příspěvky se často shodují s tím, co zaznívá i v programu hnutí Úsvit. Důraz je kladen na lidovou suverenitu, prosazování prvků přímé demokracie, kritiku elit či potřebná imigrační opatření. V příspěvku o demokracii tak například Okamura píše: „Občané musí mít v demokracii možnost kdykoliv moc vykonávat přímo sami. Oni, nikoliv elity, musí mít právo měnit Ústavu, oni, nikoliv elity, musí mít právo vyjádřit se k daním, které platí, a samozřejmě mají neoddiskutovatelné právo své zástupce odvolat a zvolit jiné a to kdykoliv, kdy se rozhodnou občané – ne ti vyvolení, o jejichž odvolání se jedná.“⁷⁵ V jiném příspěvku s názvem „Daně do rukou politiků nepatří!!!“ pak Okamura

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ OKAMURA, Tomio. Demokracie: vláda lidu, ne stranických elit. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 29. 06. 2014 13:00:00 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=415382>.

obhajuje takzvaný švýcarský model, kde „se zloději se umí vypořádat naprosto jinak než my. Zatímco u nás si užívají naloupené miliardy, v zahraničí je posílají za mříže za zločiny, které spáchali u nás“⁷⁶

Předseda hnutí Tomio Okamura je také velmi aktivní na sociálních sítích, z nich nejvíce na Facebooku. Jeho stránku najdeme pod názvem Tomio Okamura – SPD⁷⁷, jež používá pro své nové hnutí, ale při prozkoumání starších příspěvků je vidět, že jde stále o tutéž stránku fungující už v dobách Úsvitu. Asi nejvíce příspěvků se týkalo představení základních programových bodů a politických názorů Okamury, podobně jako na jeho blogu, dále se zde vyskytovaly různé odkazy na vystupování v pořadech či tiskové konference. V době před volbami do Poslanecké sněmovny tak zde například Okamura sdílel fotografie s hesly hnutí, například „Konec bordelu a korupce!“ a zmiňoval, že jsou jediní, kteří chtějí snížit počet poslanců. Okamura se opíral o svou osobní zkušenost ze Senátu: „Jsem v Parlamentu necelý rok a věřte, že jsem poznal, že poslanci nemají tolik práce, je jich zbytečně moc. Navrhujeme snížit počet poslanců na 76, tolik je okresů.“⁷⁸ V den voleb pak sdílel výzvu k tomu, aby lidé šli volit a dali hlas Úsvitu. Psal tak například: „Máte možnost volby, kdo bude tím nejvyšším hlasem – jestli politik nebo občan. Jestli naše země zůstane dál pod nadvládou korupčníků a kmostrů. Anebo budeme mít moc v rukou MY, OBČANÉ.“⁷⁹ Asi největší kontroverze způsobil Okamurou sdílený příspěvek v lednu 2015 ohledně nebezpečí islámu, a jakýsi návod „co tedy můžeme dělat konkrétně my sami, jako občané, v místě bydliště na ochranu našeho demokratického způsobu života a na ochranu dědictví našich předků před islámem.“ Text vymezuje 25

⁷⁶ OKAMURA, Tomio. Daně do rukou politiků nepatří!!!. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 16. 10. 2013 8:30:30 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=368289>.

⁷⁷ Tomio Okamura – SPD. In: *Facebook* [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/>.

⁷⁸ OKAMURA, Tomio. [Snížení počtu poslanců ...] In: *Facebook* [online]. 25. října 2013 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515/691979904146161/?type=3&theater>.

⁷⁹ OKAMURA, Tomio. [Dnes a zítra budeme ...] In: *Facebook* [online]. 25. října 2013 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/691851004159051>.

různých bodů, které může aplikovat dle Okamury každý.⁸⁰ Asi nejvíce rezonovaly ve veřejném prostoru body týkající se chování psů a prasat jako domácích mazlíčků a jejich venčení u mešit a také chození okolo těchto míst spoře oblečení. Text doporučoval i nekupování kebabu a dalších výrobků od muslimských prodejců. V rozhovorech pak Okamura zdůrazňoval, že nejde o jeho autorský text, ale o sdílený od poslance za jejich hnutí a bývalého diplomata Jiřího Kobzy, který dle Okamurových slov velice dobře ví, o čem mluví, protože žil mnoho let v Íránu a zná hrozby islámu. Zároveň Okamura zdůrazňoval, že text požadovali sami občané, jakožto návod, jak se bránit radikálnímu islámu a text obsahuje mnoho důležitých bodů, jen se média zaměřila na dva konkrétní, které by Okamura sám vynechal, avšak tak neučinil.⁸¹

Tomio Okamura vystupuje také v třicetivteřinovém volebním klipu Úsvitu, pro volby do Poslanecké sněmovny v říjnu 2013, kde shrnuje klíčové požadavky hnutí. Zmíněna je tak přímá demokracie, kdy „poslední slovo mají občané, ne politici.“ Výrazný je opět protestní apel a prezentace sebe sama jako jednoho z mnoha, Okamura kritizuje stávající systém, ve kterém „politici vždy něco naslibují a pak to po nich nemůžeme vymáhat a nechci se nečinně dívat.“⁸²

V předvolebních debatách s členy Úsvitu a dalšími za Úsvit kandidujícími se také hnutí prezentovalo jako protestní subjekt a alternativa ke všem ostatním, která přináší jako jediná z kandidujících radikální změnu a prostor pro vyjádření lidu. Toto bylo akcentováno Okamurou například v rámci požadavku odvolatelnosti politiků, kdy „lidé sami vyhodnotí,

⁸⁰ OKAMURA, Tomio. [Přemýšlel jsem nad radikálním ...] In: *Facebook* [online]. 3. ledna 2015 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/933542299989919:0>.

⁸¹ Tomio Okamura ve Dvaceti minutách Radiožurnálu. In: *Radiožurnál* [online]. 6. 1. 2015 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/tomio-okamura-ve-dvaceti-minutach-radiozurnalu-6266216>.

⁸² Předvolební klip hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. In: *TelevizeSeznam.cz* [online]. 14. října 2013 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/domaci-9257/predvolebni-klip-hnuti-usvit-prime-demokracie-tomia-okamury-464627>.

zda jim ten politik vyhovuje, či nikoli“ a spolu s tím dodal, že „tato země patří občanům, lidem, a oni mají mít největší slovo.“⁸³

Ve svých vystoupeních také Úsvit odmítal vstup do Vlády se stávajícími stranami, V předvolební debatě na České televizi v říjnu 2013 tak například Okamura zdůraznil, že odmítá: „na vládní úrovni sedět vedle stran, které tady způsobily, že máme jeden milion lidí na hranici chudoby.“ Zároveň dodal, že jim jde o to, aby „tady konečně vládli lidé a ne politici.“⁸⁴ I po volbách Okamura odmítal vstup do vlády a pouze zmiňoval podporu takové vlády, která by prosadila zákon o referendu, aby „byl hlas občanů v zásadních otázkách tím nejvyšším.“⁸⁵

2.6 Svoboda a přímá demokracie

Další nový subjekt na české politické scéně, hnutí Svoboda a přímá demokracie (SPD), je stejně jako Úsvit přímé demokracie uskupením pod záštitou Tomia Okamury. V mnoha ohledech se tak jedná o podobné subjekty a značná část z toho, co bylo již řečeno v kapitole o Úsvitu, platí i pro SPD. Tomio Okamura s Radimem Fialou přenesli do SPD nejen svoje základní myšlenky, ale také určitou podobu fungování a prezentace hnutí. Jak píše například Svačinová, jedná se o Okamurovo „poučení z chyb Úsvitu“ (Kopeček et al. 2018: 177).

2.6.1 Vznik a vývoj

Vznik SPD přímo souvisí s odchodem Tomia Okamury a Radima Fialy z Úsvitu. Ten oba muži interpretovali jako nutný krok v reakci na „politický puč v Úsvitu“, který měl za cíl zabránit prosazování myšlenek přímé demokracie a omezit politický vliv Tomia

⁸³ Předvolební superdebata. In: *Předvolební debaty 2013* [televizní debata]. Česká televize, 24. 10. 2013 20:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10483849868-mimoradne-porady-ct24-2013/213411033381024-predvolebni-superdebata>.

⁸⁴ Středočeský kraj – Daně a podnikání. In: *Předvolební debaty 2013* [televizní debata]. Česká televize, 17. 10. 2013 20:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10483849868-mimoradne-porady-ct24-2013/213411033371017-predvolebni-debata-ze-stredoceskeho-kraje>.

⁸⁵ Hnutí Úsvit přímé demokracie nehodlá vstupovat do vlády, potvrdil jeho lídr Okamura. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 26. října 2013 21:21[cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hnuti-uvsit-prime-demokracie-nehodla-vstupovat-do-vlady-potvrdil-jeho-lidr-okamura_201310262121_mkopp.

Okamury.⁸⁶ V květnu tak byla podána u Ministerstva vnitra žádost na registraci hnutí a ta byla schválena v červnu roku 2015.⁸⁷ Při zakládání Tomio Okamura oznámil, že bude jeho nový politický subjekt otevřený a bude po vzniku přijímat členy a zakládat regionální buňky. Zároveň dodal, že zájemců o členství je již mnoho a tak je „již několik desítek skalních členů, kteří mají zájem o vstup do hnutí.“⁸⁸ Při zakládání hnutí taktéž Radim Fiala oznámil cíl být radikálním hnutím, které chce vytyčit i radikální cíle, jedním z nich bylo například usilování o vypsání referenda o vystoupení z Evropské unie.⁸⁹

K Okamurovi a Fialovi se postupně připojili i další, kteří byli už nějak spojeni s Úsvitem a to jako úspěšní či neúspěšní kandidáti v roce 2013, nebo zakládající osoby. V červenci roku 2015 poslanecký klub Úsvitu opustil Jaroslav Holík a přidal se k SPD, dále se v něm začali angažovat například Radek Rozvorál a Miloslav Rozner, neúspěšní kandidáti z roku 2013, či Jaroslav Staník, jenž spolupracoval s Okamurou od doby jeho kandidatury do Senátu (Kopeček et al. 2018: 181).⁹⁰

Jak zakládající členové slíbili, na rozdíl od Úsvitu se SPD stalo více otevřeným hnutím pro nové členy a umožnilo také zakládání regionálních organizací. Nicméně hierarchie v SPD a pozice Okamury jakožto předsedy jsou podobné fungování v Úsvitu. Funkční období předsedy je zde tříleté (v Úsvitu byl pětileté), volen a případně odvolán

⁸⁶ Okamura s Fialou odešli z Úsvitu, zakládají nové seskupení. In: *Aktuálně.cz* [online]. Aktualizováno 5. 5. 2015 14:38 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/okamura-s-fialou-odesli-z-uvritu-zakladaji-nove-hnuti/r~0f2e534af30a11e498af002590604f2e/>.

⁸⁷ Seznam politických stran a hnutí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online] akt. 29. 4. 2020 v 19:00:06 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickych-stran/Default.aspx>.

⁸⁸ Okamura vystoupil z Úsvitu, zakládá hnutí Svoboda a přímá demokracie. In: *iDNES.cz* [online]. 5. května 2015 11:32, aktualizováno 11:57 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/okamura-opustil-uvrit-zaklada-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie.A150505_101715_domaci_hv.

⁸⁹ „Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD. In: *ČT 24* [online]. akt. 16. 6. 2015 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>.

⁹⁰ Poslanec Holík vystoupil z klubu Úsvitu, přidal se k Okamurovi. In: *iDNES.cz* [online]. 17. července 2015 12:20 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/poslanec-jaroslav-holik-vystoupil-z-klubu.A150717_120015_domaci_aho.

může být na celostátní konferenci a v obou případech je potřeba hlasů tří čtvrtin účastníků. Velké pravomoci má i pětičlenné předsednictvo (včetně Okamury), které je tvořené z lidí blízkých Okamurovi. Na starosti má předsednictvo veškerou organizaci voleb, hospodaření strany, schvalování přijetí členů, pravomoc ke zrušení regionálních organizací a další kompetence (Kopeček et al. 2018: 189-192).

Podobně jako u Úsvitu se ani SPD nevyhnulo během dosavadního chodu personálním, ale i finančním problémům. V červnu roku 2018 tak například na protest za vyloučení dvou členů buňky na Vysočině hnutí opustilo dalších jedenáct členů. Vadilo jim, že tito dva vyloučení neměli možnost se nějak vyjádřit a bránit a situaci komentovali jako velice paradoxní, jelikož v hnutí přímé demokracie dle nich právě demokracie chybí.⁹¹ Problémy a zrušení se nevyhnuly ani dalším regionálním organizacím. Došlo tak k rozpuštění královéhradecké organizace⁹² v lednu 2018, dále v únoru téhož roku buňky v Brně, dle vedení kvůli konfliktům mezi jejími členy. Její členové tak přešli přímo pod jihomoravskou krajskou organizaci.⁹³ V únoru byla také rozpuštěna moravskoslezská organizace pod vedením poslance Lubomíra Volného. Rušení regionálních organizací bylo zdůvodňováno konflikty v nich a vážnými porušeními stanov hnutí. Lubomír Volný posléze v březnu opustil i poslanecký klub SPD a spolu s ním další dva poslanci a v Poslanecké sněmovně zůstali jako nezařazení. Volný pak v médiích prezentoval, že Tomio Okamura ve skutečnosti nemá nad děním v hnutí přehled a těmi, kdo SPD skutečně vedou, jsou podle něj jiní členové, a to Radim Fiala, Michal Šmucr a Jan Čížek.⁹⁴

⁹¹ Buňku SPD hromadně opustili členové. Vadí jim vyhazovy nařízené vedením. In: *iDNES.cz* [online]. 5. června 2018 20:49 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-kraj-vysocina-rozpad-koten.A180605_093618_domaci_bja.

⁹² Nejen regionální buňka poslance Volného. SPD v lednu zrušilo i organizaci v Královéhradeckém kraji. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 28. února 2019 12:36 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spd-tomio-okamura-zrusena-organizace-volny-hradec-kralove_1902281236_tec.

⁹³ SPD zrušila svou brněnskou buňku, kterou minulý týden krotili strážníci. In: *iDNES.cz* [online]. 22. února 2018 17:19 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/spd-zruseni-bunky-brno.A180222_170331_brno-zpravy_krut.

⁹⁴ Okamura neřídí SPD, tvrdí odcházející poslanec Volný. Hnutí podle něj ustoupilo podnikatelským záměrům. In: *ČT 24* [online]. 16. 3. 2019 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z:

Dalšími nejasnostmi v SPD se ukázalo být financování a nejasné platby za služby, podobně jako v Úsvitu. Před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2017 bylo upozorněno na poplatky, které platili první dva kandidáti v každém z krajů formou darovací smlouvy. Lídři kandidátek tak hnutí dali sto tisíc korun a druzí na kandidátní listině padesát tisíc. Kandidáti a vedení zdůrazňovali, že to rozhodně není kupování místa na kandidátní listině, ale dobrovolný příspěvek na kampaň. Zvláštní ale bylo to, že tyto dary nebyly posílány na transparentní volební účet hnutí, z nějž jdou výdaje na kampaň, ale na účet provozní.⁹⁵

Stejně jako v Úsvitu, odcházely i z SPD poměrně vysoké částky blíže nespécifikovaným a neznámým poradenským firmám. Z účtu SPD odešlo 7,4 milionu Kč na analytické a PR služby. Tomio Okamura později zveřejnil název agentury Play Net s.r.o a odmítl, že by s ní měl cokoli společného.⁹⁶ Podle serveru Hlídací pes ale personální vazby vedoucí od této agentury ukazují napojení na výzkumnou agenturu SANEP a TV Barrandov, což může naznačovat platby za Okamurovi věnovaný prostor ve vybraných médiích (v TV Barrandov byl častým hostem) a nakloněné průzkumy veřejného mínění ve prospěch SPD, kdy ty od SANEPu skutečně dávaly SPD nejvyšší preference.⁹⁷

2.6.2 Úspěšnost ve volbách

Vzhledem k poměrné novosti hnutí – připomeňme, že na politické scéně je teprve od poloviny roku 2015 – nemohla být zatím jeho potenciální stabilní podpora otestována

<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2761415-okamura-neridi-spd-tvrdi-odchazejici-poslanec-volny-hnuti-podle-nej-ustoupilo>.

⁹⁵ CEMPER, Jan. Noví republikáni? Lídři kandidátek SPD musí darovat hnutí SPD sto tisíc. In: *Manipulátoři* [online]. 19. 8. 2017 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/novy-republikani-lidri-kandidatek-spd-musi-darovat-hnuti-spd-sto-tisic/>.

⁹⁶ Okamurovci odčerpali ze stranických účtů miliony. Peníze šly pryč na poradenství. In: *Echo24.cz* [online]. 31. ledna 2018 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SSFJ/okamurovci-odcerpali-ze-stranicky-uctu-miliony-penize-sly-pry-na-poradenstvi>.

⁹⁷ BŘEŠTAN, Robert. Peníze na „analýzy a mediální zastoupení“ Okamurovy SPD šly k lidem spojeným s TV Barrandov a Parlamentními listy. In: *HlídacíPes.org* [online]. 1. února 2018 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/penize-analyzy-medialni-zastoupeni-okamurovy-spd-sly-k-lidem-spojnym-tv-barrandov-parlamentnimi-listy/>.

opakovaně na výsledcích vícero voleb. Avšak do konce roku 2019 se i tak mohlo hnutí ucházet alespoň jedenkrát o hlasy ve všech možných volbách v České republice.

První zkouškou voličské podpory byly volby do zastupitelstev krajů a do Senátu na podzim roku 2016. V senátních volbách hnutí nasadilo kandidáty ve třech z 27 volebních obvodů, žádný z kandidátů nepostoupil do druhého kola.⁹⁸ V krajských volbách SPD spojila síly se Stranou práv občanů a sestavili společné kandidátky téměř ve všech krajích.⁹⁹ Výsledky v jednotlivých krajích se pohybovaly v rozmezí mezi 4,39 a 7,33 procenty. Nejvíce mandátů koalice získala v Moravskoslezském kraji, a to šest nových zastupitelů. V ústeckém a Olomouckém kraji získali po pěti nových krajských zastupitelích. Naopak žádné mandáty se jim nepodařilo získat ve Středočeském, Jihočeském a Pardubickém kraji.¹⁰⁰

Zatím největším úspěchem Svobody a přímé demokracie zůstává zisk 10,64 % hlasů ve volbách do Poslanecké sněmovny v říjnu 2017. Hnutí se umístilo na čtvrtém místě za hnutím ANO, ODS a Piráty a získalo 22 poslaneckých mandátů. Vzhledem k výsledkům voleb a následným povolebním vyjednáváním tak SPD mělo poměrně nezanedbatelnou roli. Andrej Babiš sice odmítl vstoupit s SPD do vlády, ale hlasy poslanců SPD (a také KSČM) byly využity v ustavování Sněmovny a rozdělení základních funkcí. Tomio Okamura tak získal post místopředsedy Poslanecké sněmovny. Další členové dostali na starosti vedení některých výborů, Radim Fiala hospodářského a Radek Koteň bezpečnostního výboru. Ohledně druhého ze jmenovaných byl ale ve sněmovně veden spor, zejména proto, že je znám svými názory na vystoupení ČR z NATO a EU a například na svých stránkách na Facebooku často sdílí články z dezinformačních webů. Nicméně pro

⁹⁸ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

⁹⁹ Krajské volby 2016. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/krajske/2016>.

¹⁰⁰ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

Kotena hlasovali zástupci ANO, KSČM a SPD a také Václav Klaus mladší, což na jeho zvolení do čela bezpečnostního výboru stačilo.¹⁰¹

V senátních volbách na podzim roku 2018 už za SPD kandidovali uchazeči ve všech 27 volebních obvodech. Nikdo z kandidátů nepostoupil do druhého kola. V prvním kole většina z nich získala mezi čtyřmi a sedmi procenty hlasů, výjimkou byl Tomáš Hauzner, který se získal 11,38 % hlasů ve volebním obvodu Šumperk, což ale i tak stačilo pouze na páté místo ze šesti kandidátů. Na třetím místě se s 11 % umístil v prvním kole v Teplicích Jan Zahradniček, zde ale první kolo vyhrál s velkým náskokem Jaroslav Kubera s necelými 42 procenty.¹⁰² V komunálních volbách tohoto roku se SPD taktéž příliš nedařilo, celkem získali v obcích nejméně mandátů ze všech parlamentních stran. Ve velkých městech se SPD příliš nedařilo, v Praze se probojovali do zastupitelstva pouze v městském obvodu Praha 11, do pražského Magistrátu se nedostali, žádná zastupitelská křesla hnutí nezískalo například ani v Hradci Králové, Pardubicích, Plzni, či Liberci; v Brně a Ostravě získali jen čtyři mandáty.¹⁰³

Poslední volby konané v roce 2019 byly ty do Evropského parlamentu konané 24. a 25. května. SPD zde získala 9, 14 % hlasů, což při přepočtu na mandáty odpovídalo dvěma křeslům v Evropském parlamentu.¹⁰⁴ Hnutí se zde zařadilo do nově vzniklé frakce se 73 členy a názvem Identita a demokracie, kam patří například i francouzské Národní sdružení (původně Národní fronta), italská Liga, či Alternativa pro Německo.¹⁰⁵

¹⁰¹ Poslanci potvrdili šéfy výborů, pro Kotena byl s ANO, SPD a KSČM i Klaus. In: *iDNES.cz* [online]. 30. listopadu 2017 6:17, aktualizováno 16:45 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-potvrzeni-predsedu-vyboru.A171130_045450_domaci_kop.

¹⁰² *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

¹⁰³ Komunální volby 2018 - Výsledky, kandidáti, zpravodajství. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/komunalni>.

¹⁰⁴ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

¹⁰⁵ Národní sdružení, SPD, AfD i Liga. Nacionalistická frakce v europarlamentu má 73 členů. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 13. června 2019 15:57 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/evropsky-parlament-nacionalisticka-frakce-spd_1906131357_kro.

2.6.3 Politický program a populismus SPD

Jak už bylo řečeno, SPD v řadě témat navazuje na ideje Úsvitu. Deset programových bodů tak v zásadě kopíruje deset základních bodů programu Úsvitu. Na prvním místě programu je tak důraz na změnu politického systému, prosazení přímé volby politiků a také jejich odvolatelnosti, trestní a hmotné odpovědnosti. Zdůrazňována je tak opět suverenity lidu a prosazování vůle občanů. Takto program okomentoval Tomio Okamura například v jedné z předvolebních televizních debat na ČT v roce 2017, kdy řekl, že jejich programové body jsou „v souladu s přáním občanů“ a je na lidech aby si vybrali, zda budou „o svém osudu rozhodovat svobodní občané, anebo jim budou vládnout nikomu neodpovědné stranické elity.“¹⁰⁶

Změnou proti předchozímu politickému uskupení Okamury je výrazně větší důraz kladený na protiimigrační a euroskeptickou politiku. SPD tak od svého založení navázala na apely Úsvitu vůči imigrantům, jakožto zneužívatelům sociálního systému, „nepřízřusobivým“ a nebezpečným pro Českou republiku. V roce 2015, kdy vrcholila imigrační krize a příliv migrantů do Evropy, toto téma silně rezonovalo, proto se stalo jedním z hlavních bodů diskutovaných členy SPD. To můžeme vidět jak na příspěvcích Okamury na svém blogu či Facebooku, na webových stránkách hnutí, kam jednotliví členové vkládají příspěvky a těch s tématy migrace a nebezpečí islámu je velmi hojný počet. Na nebezpečí islámu upozorňoval Okamura i před volbami do Poslanecké sněmovny v roce 2017, kdy apeloval na voliče: „Volte, zda chcete slavit křesťanské Vánoce, nebo ramadán.“¹⁰⁷

Ohledně protiislámské a protiimigrační politiky je dobré si všimnout, jak se SPD o těchto problémech vyjadřuje. Dochází totiž k ztotožnění islámu obecně s jeho radikální odnoží, islám pak není viděn jako náboženství ale jako ideologie cizí hodnotám Evropy. Muslimové jsou vnímáni homogenně jako lidé se zájmy protikladnými místním

¹⁰⁶ *Parlamentní volby 2017: Superdebata: poslední slovo* [televizní debata]. ČT24, 19. 10. 2017 21:30. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11966400156-parlamentni-volby-2017/217411033181019-superdebata-posledni-slovo/>.

¹⁰⁷ Tamtéž.

obyvatelům, jsou nepřizpůsobiví a jejich motivace primárně ekonomická (Mareš a kol. 2015: 126-130, 140).

Na svém blogu tak Okamura například píše: „Pokud by to on [Bohuslav Sobotka] i vláda mysleli vážně, pak by v první řadě ukončili podporu této vražedné ideologie v České republice, která je zdrojem toho terorismu. Již před dvěma lety jsem ve Sněmovně navrhl zákaz propagace islámu na území České republiky, jelikož tato ideologie splňuje stejné rysy jako nacismus, a to jak z hlediska antisemitismu, tak i v jejich víře o jejich vyvolenosti a nadřazenosti nad naší rasou a kulturou.“¹⁰⁸ V souvislosti s tím také vidí Okamura nekompetentnost Evropské unie tuto problematiku řešit a teroristické útoky vnímá jako důsledek „takzvané multikulturní politiky EU.“¹⁰⁹

Podobnou rétoriku uplatňuje i Radim Fiala, ten tak v roce 2016 v souvislosti s přílivem migrantů na svém Facebooku zveřejnil příspěvek, kde mluví o těchto lidech jako o skupině násilníků, kterých se bojí celé Německo. Příspěvek začíná slovy: „Německo šokují masové útoky na ženy, které provádí imigranti z arabských a afrických zemí. Kolín nad Rýnem a další města prožívají teror. Média snižují a bagatelizují hrůzu, která v Německu začíná. Elity EU předhodili slušné občany jako pokusné králíky do experimentu, na jehož konci má vzniknout nová multikulturní Evropa.“¹¹⁰

Proti Evropské unii se hnutí silně vymezovalo i v kampani před volbami do Evropského parlamentu, kdy Okamura v jednom ze svých příspěvků na Facebooku podtrhoval spolupráci se stranami a hnutími Mattea Salviniho, Marine Le Pen či Geerta Wilderse a vymezoval se ostře vůči stávajícím elitám v EU: „Nekandidujeme proto, aby naši poslanci v Evropském parlamentu kolaborovali s elitami Evropské unie. Kandidujeme v těchto volbách, abychom zastavili diktát neomarxistických globalistů ovládajících

¹⁰⁸ OKAMURA, Tomio. Muslimský teror. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 14. 06. 2017 13:29:04 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=609107>.

¹⁰⁹ OKAMURA, Tomio. Zfanatizovaný muslimský terorista. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 29. 03. 2018 9:00:00 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=655950>.

¹¹⁰ FIALA, Radim. [Německo šokují masové ...] In: *Facebook* [online]. 5. ledna 2016 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/photos/a.319806061371541/1097291420289664/?type=3&theater>.

současnou Evropskou unii.“¹¹¹ I podle programu SPD je Evropská unie „chybným projektem vytvoření evropského superstrátu,“ který je „spojen s faktickým oslabením a likvidací národních států a národů Evropy. Žádáme právo občanů rozhodnout v referendu o vystoupení z EU.“¹¹²

Kromě těchto výše zmíněných nebezpečí, vůči kterým se staví do kontrastu, jsou také protivníkem SPD údajně prolhaná a zmanipulovaná média. Předseda hnutí tak například navrhl po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017 zestátnění České televize a Českého rozhlasu, které dle něj mají vážné problémy s hospodařením a tak je potřeba zrušit koncesionářské poplatky a tato média zestátnit a podrobit kontrolám NKÚ. Proti tomu se ohradili jak ředitelé obou médií, tak lídři dalších parlamentních stran.¹¹³

O údajné cenzuře v médiích a jejich neobjektivnosti informuje Okamura i na svých webových stránkách, kam například umístil záznam z tiskové konference konané v říjnu 2015 s názvem „Cenzurovaná tisková konference SPD, kterou ČT nevysílá, protože se bojí, že lidé uslyší pravdu.“ V příspěvku Okamura zdůrazňoval rostoucí preference hnutí, přes které ale Česká televize ani Český rozhlas údajně odmítají prezentovat názory SPD, vysílat jejich tiskové konference a nezvou ho do svých pořadů a navíc se toto děje za peníze občanů. Zároveň dodal, že „ostatní politické strany cíleně ve spolupráci s vedením ČT a ČRo manipulují vysílání tak, aby to těmto stranám vyhovovalo.“¹¹⁴

¹¹¹ OKAMURA, Tomio. [Právě jsme zprovoznilí ...] In: *Facebook* [online]. 5. dubna 2019 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2501627449848055>

¹¹² Politický program SPD. In: *SPD – Svoboda a přímá demokracie* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program>.

¹¹³ Okamura pohrozil zestátněním ČT a ČRo, ředitelé obou médií se ohradili. In: *ČT 24* [online]. 24. 10. 2017 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2282869-okamura-pohrozil-zestatnenim-ct-a-cro-ohrozujete-principy-demokracie-reagoval-sef>.

¹¹⁴ OKAMURA, Tomio. Cenzurovaná tisková konference SPD, kterou ČT nevysílá, protože se bojí, že lidé uslyší pravdu. In: *TOMIO OKAMURA* [online]. 8. 10. 2015 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <http://www.tomio.cz/aktuality/cenzurovana-tiskova-konference-spd-kterou-ct-nevysila-protoze-se-boji-ze-lide-uslysi-pravdu/>.

2.7 ANO 2011

Případ hnutí ANO je na rozdíl od předchozích dvou uskupení poněkud méně jednoznačný. Ve veřejné debatě, ale hlavně i v odborné literatuře nepanuje shoda, zda se vůbec jedná o populistický subjekt. Někteří zdůrazňují anti-establishmentový apel ANO, ale ostatní kritéria populistické strany podle nich nesplňuje (Engler, Pytlas, Deegan-Krause 2019, van Kessel 2015). Naopak mnozí jiní hovoří o tom, že se studie zaměřují spíše na radikálně pravicové populistické strany, případně na velmi negativně pojímané subjekty v Polsku a v Maďarsku a vývoji v České republice není dáván takový prostor, což by se ale mělo změnit. ANO a podobné strany tak označují termíny „středové populistické strany“ či tento populismus nazývají „manažerským“ nebo „technokratickým“ (Císař, Štětka 2017, Kim 2020, Buštíková, Guasti 2019, Havlík, Voda 2018, Havlík 2019). Buštíková a Guasti definují technokratický populismus jako „ideologii, která používá záminku technokratické kvalifikace k vládnutí ve jménu lidu“ (Buštíková, Guasti 2019: 322).

V souladu s tímto postojem druhé zmíněné skupiny autorů posuzujeme hnutí ANO i v této práci, jak bude ukázáno níže na analýze dokumentů strany, příspěvků a výroků zástupců hnutí a dalších materiálů. Důraz bude kladen také především na projevy předsedy hnutí, Andreje Babiše, jelikož je s ANO nerozlučně spjat.

2.7.1 Vznik a vývoj

Počátky hnutí ANO spadají do druhé poloviny roku 2011. V září tohoto roku podnikatel a v té době třetí nejbohatší člověk v České republice Andrej Babiš vystoupil krátce po sobě v televizních pořadech na České televizi (Uvolněte se, prosím a Hyde Park ČT), kde kritizoval korupci a nekompetentnost českých politiků.¹¹⁵ Zároveň zde představil „Občanské fórum proti korupci, nekompetentnosti a za vymahatelnost práva,“ spolu s webovou stránkou a e-mailovou adresou, na kterou mu mohli lidé psát. Pod touto iniciativou se měli spojit lidé, kterým situace nebyla lhostejná, a chtěli ji změnit. Zajímavé také je to, že tento název evokující politické hnutí z doby přechodu země k demokracii, už

¹¹⁵ Babiš chystá Občanské fórum proti korupci a hledá lídra. In: ČT 24 [online]. 21. 9. 2011 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1241951-babis-chysta-obcanske-forum-proti-korupci-a-hleda-lidra>.

později použit nebyl a ještě na podzim roku 2011 iniciativa nesla název Akce nespokojených občanů se zkratkou ANO 2011 (Kopeček et al. 2018: 93).

V květnu roku 2012 bylo občanské sdružení transformováno a registrováno jako politické hnutí u Ministerstva vnitra.¹¹⁶ Tím mohlo jeho působení na politické scéně a ucházení se o voličské hlasy začít. Ačkoli při zakládání iniciativy bylo cílem vstoupit do politiky a ovlivňovat dění, sám Andrej Babiš působení ve vyšších patrech politiky odmítal a svoji roli viděl v pozadí hnutí, spíše jako organizátora, nebo jakožto poskytovatele finančních prostředků a zmiňoval například i svůj nevhodný „kádrový profil.“¹¹⁷ Krátce po registraci ANO jako hnutí ale nevyklučoval, že bude jeho lídrem, kandidaturu do parlamentu ale nadále popíral. V rozhovorech taktéž akcentoval, že ANO není politická strana, ale hnutí, jelikož „samo slovo ‚politické‘ evokuje u lidí něco negativního, natož slovo ‚strana‘. Proto jsme hnutí, chceme dát najevo, že se odlišujeme od zprofanovaných stran.“¹¹⁸ V srpnu 2012 byl ale Andrej Babiš jediným kandidátem na předsedu hnutí, svoji kandidaturu zdůvodňoval vymezením se vůči Věcem veřejným a oznámil, že: „Byl by nesmysl hledat nějakou cvičenou loutku, jako byl pan John pro pana Bárta. Není důvod, proč bych se měl schovávat.“¹¹⁹ V říjnu 2013 tak Babiš už vedl pražskou kandidátní listinu ANO pro volby do Poslanecké sněmovny.¹²⁰

¹¹⁶ Seznam politických stran a hnutí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. akt. 29. 4. 2020 v 19:00:06 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickyh-stran/Default.aspx>.

¹¹⁷ Babiš chystá Občanské fórum proti korupci a hledá lídra. In: *ČT 24* [online]. 21. 9. 2011 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1241951-babis-chysta-obcanske-forum-proti-korupci-a-hleda-lidra>.

¹¹⁸ KUBÁTOVÁ, Zuzana. Do parlamentu kandidovat nechci, radši budu cvičit na televizní debaty, říká Babiš. In: *Hospodářské noviny (iHNed.cz)* [online]. 25. 5. 2012 09:55 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-55925410-do-parlamentu-kandidovat-nechci-radsi-budu-cvicit-na-televizni-debaty-rika-babis>.

¹¹⁹ ANO 2011 zbrojí na volby. Babiš nenašel lídra, předsedou bude sám. In: *iDNES.cz* [online]. 31. července 2012 16:37, aktualizováno 18:36 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-predseda-ano-2011.A120731_161934_domaci_hv

¹²⁰ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

Už od počátku se hnutí snažilo o oslovení známých tváří, které by podporovaly hnutí a také ke kandidatuře za ANO u voleb. Hnutí tak podpořily známé osobnosti z podnikatelských, uměleckých, ale i jiných kruhů. Pro volby do Sněmovny se hnutí snažilo dosadit jako lídry jednotlivých kandidátek některé z těchto známých osobností. Lídry kandidátních listin se tak stal například v Jihomoravském kraji Martin Stropnický, nebo v Moravskoslezském novinářka Jana Lorencová. Velký důraz byl také kladen na spolupráci s experty na volby a marketing, a to jak českými, tak zahraničními. Ti si byli vědomi velkého potenciálu sociálních sítí a tak se tím staral také o facebookové profily hlavních tváří hnutí, aby byly atraktivní pro sledující. Andrej Babiš mohl poskytnout téměř neomezené finance, dle zdrojů se částka vyšplhala přes sto milionů korun, což bylo nejvíce ze všech stran (Kopeček et al. 2018: 103-104, 113). Kontroverze a kritiku způsobovala koupě vydavatelství Mafra, pod kterou spadaly deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny a také jejich internetové verze (idnes.cz a lidovky.cz). Komentováno to bylo zejména v souvislosti s otázkou nezávislosti médií a jejich objektivitě, spolu s obavou z kumulování ekonomické, politické a mediální moci v rukou jedné osoby (Havlík a kol. 2014: 75-76).

Investice do hnutí se vyplatily a ANO se tak stalo při svém prvním vstupu do Poslanecké sněmovny vládním členem spolu s ČSSD a KDU-ČSL. Hnutí ANO získalo posty místopředsedů vlády pro Andreje Babiše a Richarda Brabce a také se ujalo vedení šesti ministerstev, kromě Ministerstva financí, vedeného Andrejem Babišem, také dostalo ANO na starosti dopravu, obranu, spravedlnost či životní prostředí.¹²¹

Ačkoli ani první měsíce působení Vlády nebyly úplně bezproblémové, naplno se konflikty projeví až v druhé polovině volebního období a poznamenaly i následné volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017 a vývoj situace po nich. Koncem roku 2015 začala policie vyšetřovat získání dotace pro farmu Čapí hnízdo kvůli možnému dotačnímu podvodu. Kauzou se také zabýval Evropský úřad proti podvodům (OLAF).¹²² V první fázi

¹²¹ Vláda Bohuslava Sobotky (29. 01. 2014 - 13. 12. 2017), In: *Vláda České republiky* [online]. © 2009-2020, [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2013-cr/bohuslav_sobotka/prehled-clenu-vlady-bohuslava-sobotky-29-01-2014---trva-124534/.

¹²² Kauza Čapí hnízdo. In: *ČT 24* [online] [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/2923148-capi-hnizdo>.

vyšetřování se vládní strany ale nechtěly postavit proti Babišovi, opozicí navrhovaný odchod Babiše z vlády tak nevyšel. Více rozbrojů v kabinetu tak vyvolával například spor ohledně reorganizace policejních útvarů, či omezení Babišova střetu zájmů a prosazení novely tohoto zákona příznačně přezdívaného „lex Babiš,“ na základě kterého Andrej Babiš převedl Agrofert do svěřeneckých fondů¹²³, nad nimiž si ale udržel přímou kontrolu (Kopeček et al. 2018: 108-109). Spory také vyvolala kauza Babišova nákupu korunových dluhopisů a podání trestního oznámení kvůli možnému krácení daně. Babišovo vysvětlení příjmů považovala opozice i premiér Sobotka za nedostatečné a v květnu roku 2017 byl tak Andrej Babiš z vlády odvolán a na pozici ministra financí nahrazen Ivanem Pilným.¹²⁴ V srpnu roku 2017 policie požádala o vydání Andreje Babiše a také Jaroslava Faltýnka k trestnímu stíhání v kauze Čapí hnízdo, které Sněmovna odsouhlasila. Vítězstvím ve volbách do Poslanecké sněmovny ale oba zmínění dostali poslaneckou imunitu novou a tak muselo být požádáno o vydání znovu.¹²⁵

Právě kvůli kontroverzím Andreje Babiše s ním odmítala většina parlamentních stran vstoupit do nové vlády, a proto také vládní vyjednávání trvala extrémně dlouhou dobu. Mezitím také došlo k odsouhlasení opětovného vydání Babiše a Faltýnka ke stíhání v kauze Čapí hnízdo.¹²⁶ Vyšetřovaných bylo několik osob, včetně členů Babišovy rodiny. U všech ale bylo postupně trestní stíhání zastaveno a to včetně Babiše. Nejvyšší státní zástupce Pavel Zeman ale toto zastavení zrušil v prosinci 2019 a vrátil na pražské státní

¹²³ Po třech letech bude jasno v otázce lex Babiš. Ústavní soud se za týden vyjádří k pozměňovacím návrhům. In: *iROZHLAS.cz* [online] 11. února 2020 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/lex-babis-ustavni-soud-andrej-babis-vlada_2002111539_aur.

¹²⁴ Pilný nahradil Babiše. Nového ministra financí jmenoval prezident. In: *ČT 24* [online]. akt. 24. 5. 2017 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2130111-pilny-nahradil-babise-noveho-ministra-financi-jmenoval-prezident>.

¹²⁵ Kauza Čapí hnízdo. In: *ČT 24* [online] [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/2923148-capi-hnizdo>.

¹²⁶ Po celodenním maratonu má Babišova druhá vláda důvěru. In: *ČT 24* [online]. akt. 12. 7. 2018 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2534680-po-celodennim-maratonu-ma-babisova-druha-vlada-duveru>.

zastupitelství.¹²⁷ Menšinová vláda ve složení ANO a ČSSD podpořená hlasy KSČM zatím pokračuje ve své činnosti.

Co se týká organizační struktury ANO, zásadní je zde velká loajalita vůči vedení. To se projevilo i v případě kontroverzí okolo Andreje Babiše, kdy někteří členové Poslanecké sněmovny nezavrhovali spolupráci s hnutím ANO, ovšem s odstoupením Babiše.¹²⁸ Toto ale pro ANO nebylo možnou variantou, naopak s kauzami okolo Andreje Babiše se okolo něho nejbližší kruh semkl a obhajoval ho (Kopeček et al. 2018: 121-122). V organizaci hnutí celkově je také vidět silná pozice předsedy a předsednictva. Vedení strany tak má hlavní slovo při schvalování, měnění pořadí, ale i škrtnání lidí na kandidátních listinách. Předsednictvo zároveň potvrzuje předsedy krajských organizací poté, co jsou zvoleni na krajském sněmu. Andrej Babiš nadále zůstával jediným kandidátem na předsedu ANO. Hnutí si také i přes velký zájem žadatelů zachovalo pouze menší počet členů, v roce 2017 jich bylo kolem tří tisíc, ačkoli zájemců bylo v řádech tisíců (Kopeček et al. 2018: 115-118).

2.7.2 Úspěšnost ve volbách

K prvnímu představení kandidátů za ANO došlo v podzimních volbách do Senátu v roce 2012. Za hnutí se ucházelo o senátorská křesla sedm kandidátů, z toho pouze jeden člen hnutí a zbylých šest byli nestraníci. Do druhého kola volby z nich ale nepostoupil ani jeden. Nejlepšího výsledku dosáhla Václava Domšová v náchodském volebním okrsku se ziskem 8,35 % hlasů.¹²⁹ První úsilí o získání hlasů voličů tak pro ANO nedopadlo příliš dobře.

O rok později, na podzim 2013 už ANO mohlo počítat s velkou podporou voličů a se ziskem 18,65 % hlasů a po přepočtu hlasů na mandáty 47 křesel se tak hnutí stalo

¹²⁷ Stíhání Andreje Babiše v kauze Čapí hnízdo bude pokračovat. In: ČT 24 [online]. akt. 4. 12. 2019 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/capi-hnizdo/2995157-line-stihani-andreje-babise-v-kauze-capi-hnizdo-bude-pokracovat>.

¹²⁸ Bez Babiše sestavujícího vládu by se změnil postoj ODS, lidovců i STAN. In: iDNES.cz [online]. 9. dubna 2018 13:57 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/sestavovani-vlady-mozna-vymena-babise-postoj-stran.A180409_130436_domaci_kop.

¹²⁹ Volby.cz – Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

nejúspěšnější novou stranou dosavadní historie ČR.¹³⁰ Díky tomuto volebnímu úspěchu a silné pozici tak mohlo ANO vstoupit do vlády pod vedením Bohuslava Sobotky společně s KDU-ČSL a vyjednat si pro sebe důležité ministerské funkce.¹³¹

Po tomto úspěchu už ANO pokračovalo ve vítězném tažení i v následujících volbách. Už v květnu roku 2014 zvítězilo hnutí ve volbách do Evropského parlamentu se ziskem 16,13 % hlasů a těsným náskokem na druhou koalici TOP 09 a STAN, která získala 15,95 % hlasů. ANO tak získalo čtyři z 21 mandátů pro Českou republiku. Ve stejném roce se jim poměrně dařilo i v komunálních volbách, kde byli schopni získat místa na zastupitelstvech po celé ČR. Ze zvolených kandidátů za ANO také vzešli i primátoři, v Praze byla v listopadu zvolena Adriana Krnáčová¹³² a v Liberci Tibor Batthyány.¹³³ Úspěchy hnutí následovaly i ve volbách do krajských zastupitelstev v roce 2016. ANO dokázalo zvítězit v devíti krajích a celkem za ČR získalo hnutí 21,05 % hlasů a 176 mandátů v krajských zastupitelstvech.¹³⁴

Zatím největší úspěch zaznamenalo hnutí ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2017. ANO s přehledem tyto volby vyhrálo se ziskem téměř 30 % hlasů voličů (29,64 %). Další strany skončily až s velkým odstupem za ANO. Druhá ODS získala pouze 11,32 % hlasů, třetí Piráti 10,79 %.¹³⁵ Dva roky po těchto volbách se hnutí ANO v průzkumech drželo stále na prvním místě. Různé volební modely mu přiřazovaly stále

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Vláda Bohuslava Sobotky (29. 01. 2014 - 13. 12. 2017). In: *Vláda České republiky* [online]. © 2009-2020, [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2013-cr/bohoslav_sobotka/prehled-clenu-vlady-bohuslava-sobotky-29-01-2014---trva-124534/.

¹³² V čele Prahy poprvé stojí žena, zastupitelé zvolili Krnáčovou. In: *iDNES.cz* [online]. 26. listopadu 2014 9:06, aktualizováno 20:29 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/zastupitelstvo-prahy-zvolilo-primatorku.A141126_085603_praha-zpravy_bur.

¹³³ ANO má primátora také v Liberci. Stal se jím Tibor Batthyány. In: *iDNES.cz* [online]. 27. listopadu 2014 18:11 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/novym-primatorem-liberce-je-batthyany.A141127_181145_liberec-zpravy_zuf.

¹³⁴ Krajské volby 2016. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/krajske/2016>.

¹³⁵ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

podobný zisk hlasů právě jako ve volbách v roce 2017, některé dokonce ukazují nárůst možných hlasů pro ANO. Volební model CVVM¹³⁶ z prosince 2019 hnutí přiřazuje zisk 29,5 % hlasů, přes 30 % se ANO dostalo ve volebním modelu agentury Median, kde se na základě průzkumu hnutí pohybuje na 30,5 procentech.¹³⁷ Dle volebního modelu agentury Stem z prosince 2019 by ANO dosáhlo dokonce na 33,6 % hlasů.¹³⁸

Kde se hnutí ANO daří zatím asi nejméně, jsou volby do Senátu, zde je ovšem situace specifická, vzhledem k volení konkrétních osobností a ne kandidátních listin. V letech 2014, 2016 a 2018 za hnutí kandidovali zástupci již téměř ve všech příslušných volebních obvodech. V roce 2014 do druhého kola postoupilo 9 z 26 kandidátů, ze kterých byli ve druhém kole čtyři noví senátoři. V roce 2016 postoupilo do druhého kola 14 kandidátů a do Senátu se dostali tři kandidáti ANO. Podobné výsledky byly i při posledních senátních volbách v roce 2018, kdy za ANO kandidovali uchazeči v 22 obvodech a do druhého kola postoupilo 10 z nich, avšak zvolen byl pouze jeden z těchto kandidátů v druhém kole. V současném složení Senátu má hnutí ANO šest zástupců, ovšem všichni jsou nestraníci za hnutí pouze kandidující.¹³⁹

2.7.3 Politický program a populismus ANO

Prvním ze základních dokumentů hnutí byla dvoustránková Výzva ANO publikovaná v listopadu 2011 jako inzerát v několika celostátních novinách (Kopeček et al. 2018: 97). Tento text má formu oslovení občanů psaného v první osobě Andrejem Babišem. Ve výzvě se Babiš představuje jako jeden z mnoha nespokojených občanů, zaujímá tak protestní rétoriku vůči zavedeným politikům a stranám. Hned na začátku textu píše: „V Česku zaměstnávám ve svých firmách tisíce lidí, platím stovky milionů korun na

¹³⁶ PILNÁČEK, Matouš. Volební model v prosinci 2019. In: CVVM [online]. 20. 12. 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/5077-volebni-model-v-prosinci-2019>.

¹³⁷ Volební model MEDIAN – listopad 2019: V listopadu se preference ODS a Pirátů vyrovnaly In: *MEDIAN* [online]. [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=2089>.

¹³⁸ Volební preference – prosinec 2019. *Stem.cz* [online]. 13. 1. 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/volebni-preference-prosinec-2019/>.

¹³⁹ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

daních a jsem našťvaný stejně jako vy. Našťvaný proto, že politici naši zemi od revoluce nejenže neumějí řídit, ale přihlížejí jejímu rozkrádání.“ Výzva apeluje na občany, aby se zapojili a sjednotili. Společným cílem je pak umožnit „prosadit zákony, které povedou k omezení dosavadního politického marasmu, zabrání rozkrádání státu, zvýší všeobecnou transparentnost a efektivitu veřejné správy a umožní začít používat při správě státu zdravý rozum.“ Ve výzvě je zmíněno i Babišem opakované řízení státu jako prosperující firmy, a zbavení se korupce a dalších neduhů, díky kterým se ušetří „stovky miliard korun, které je potřeba použít ve prospěch občanů.“¹⁴⁰

Koncept státu jako firmy byl postupně vysvětlován a upravován. K pojetí prosperující firmy tak přibyla specifikace, že se jedná o rodinnou firmu, a cílem hnutí je „řídit stát ve prospěch občanů, ne v prospěch politiků“ a tak český stát jako firma „má 10 milionů akcionářů a patří lidem.“¹⁴¹ Ve východiscích hnutí jsou pak shrnuty neduhy současných politiků, kteří „neví nic o každodenním životě,“ „neprosazují zájmy občanů“ a zároveň „běžní lidé jsou politikům ukradení.“¹⁴²

Vymezování se vůči politikům bylo vidět také v předvolebních heslech hnutí, kdy dochází k stavění protikladu nekompetentních, líných a zkorumpovaných politiků proti pracovitým a schopným zástupcům ANO, kteří společně povedou zemi k lepší budoucnosti. V roce 2013 tak byly základními hesly „Nejsme jako politici, makáme“ a „Bude líp,“¹⁴³ které se také stalo součástí loga ANO. První z hesel bylo po vstupu do Poslanecké sněmovny změněno na „Nejsme jenom politici, makáme“ (Kopeček et al. 2018: 108).

¹⁴⁰ BABIŠ, Andrej. Výzva ANO 2011. In: *ANO, bude líp* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>.

¹⁴¹ Předvolební superdebata. In: *Předvolební debaty 2013* [televizní debata]. Česká televize, 24. 10. 2013 20:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10483849868-mimoradne-porady-ct24-2013/213411033381024-predvolebni-superdebata>.

¹⁴² Východiska. In: *ANO, bude líp* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/onas/program/volby-2013/vychodiska/>.

¹⁴³ *ANO, bude líp* [online]. ANO, © 2019 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/>.

Zdrojem myšlenek Andreje Babiše a lidí okolo něj může být i kniha s titulem *O čem sním, když náhodou spím* vydaná v roce 2017. Kniha popisuje vstup Andreje Babiše do politiky, obsahuje také jeho reflexi dosavadního působení v politice. Hlavní myšlenkou je ale „sen“ Andreje Babiše o tom, jak by měla česká společnost vypadat v roce 2035. Vymezuje se zde také proti tradičním politikům a stranám. V pasáži s názvem Sen o poctivé politice tak Babiš píše například: „Zkušení a poctiví lidé, kteří už něco dokázali, do politiky nejdou, protože na stranické kšefty nemají žaludek. Staří matadoři se dovedou efektivně bránit, jak mezi sebe cizí ‚náplavy‘ nepustit.“ Zároveň dodává, že „politiky dělají dvacet let ti samí lidé, kteří se od školy neživili ničím jiným“ a tak nevědí nic o „problémech běžných rodin, živnostníků a podnikatelů“ (Babiš 2017: 123). I přes své vládní působení i v této knize vidíme Babišovo stálé vymezování se proti politikům. O Sobotkově vládě, které byl členem, tak píše: „Vypadalo to slibně, ale premiér tuhle úspěšnou vládu zásadně poškodil a zneužil k politickému boji“ (Babiš 2017: 125).

V knize je také popsána vize politického systému, jak by mohl vypadat v roce 2035. Popisována je přímá volba starostů a více pravomocí obcím, ale také občanům, kteří by rozhodovali o části rozpočtů obcí. Zároveň Andrej Babiš vnímá krajská zastupitelstva jako zbytečná a není tak potřeba tohoto článku mezi krajem a obcemi (Babiš 2017: 126-128). Zásadní změny ukazují návrhy na redukci počtu poslanců na 101, kteří by byli voleni opět přímou volbou občany v jednokolovém většinovém systému. U Senátu Babiš navrhuje jeho úplné zrušení. Zmiňuje nízkou účast voleb do Senátu, která ukazuje nezájem voličů o něj a tudíž „voliči o Senát nestojí“ (Babiš 2017: 129-131).

3 Populistické strany a hnutí ve Spojeném království

Následující kapitola se věnuje působení a úspěšnosti populistických stran ve Spojeném království. Stejně jako v případě České republiky, z důvodu rozsahu a přehlednosti práce zde bude kladen důraz na strany, které dokázaly dosáhnout výraznějšího výsledku v celostátních volbách v zemi, a to zejména ve volbách do dolní sněmovny parlamentu (House of Commons), nebo ve volbách do Evropského parlamentu. Zároveň vzhledem k působení množství politických stran pouze na regionální úrovni jednotlivých zemí se práce zabývá především těmi stranami, které mají své zastoupení na celostátní úrovni.

Tato část práce se nejprve věnuje krátkému shrnutí místních specifik Spojeného království, včetně odlišného volebního systému a nastínění politického vývoje ve vymezeném období 2010-2019. Zmínka je zde také ohledně odchodu země z Evropské unie, který dnes snad již nikdo nenazve jiným termínem, než brexit, a který silně rezonoval ve veřejném prostoru. Je taktéž vnímána jeho spojitost s působením populistických tendencí.

3.1 Specifika Spojeného království

Spojené království patří mezi několik evropských zemí, kde je stále oficiální hlavou státu panovník. Podobně ale jako v dalších zemích je moc panovníka, zde v současné době již dlouho vládnoucí Alžběty II., spíše ceremoniální. Stát se skládá ze čtyř historických zemí Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irska, které v historii blízke i dávné prošly různými formami usilování o nezávislost.¹⁴⁴

Země má velice dlouhou historii působení parlamentu, ten je jedním z nejstarších zastupitelských shromáždění na světě. Dnešní podoba britského parlamentu, zejména dolní sněmovny volených zástupců, se postupně upevňovala během 19. století.¹⁴⁵ Dlouhou tradici mají i vládnoucí politické strany. Současná Konzervativní strana, u níž se používá také označení Toryové, má své kořeny právě až u stejnojmenných obhájců silné pozice

¹⁴⁴ United Kingdom profile - Overview. In: *BBC News* [online]. 14 June 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18027954>.

¹⁴⁵ Origins of Parliament. In: *UK Parliament* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/originsofparliament/>.

panovníka z dob občanské války v 17. století. Název Konzervativní strana se používá od třicátých let 19. století.¹⁴⁶ Dlouhou historii má i současná druhá nejsilnější strana v Británii, Labour Party. Tyto dvě politické strany se od druhé světové války střídaly ve vládě nad zemí. Až na ojedinělé výjimky byly tyto strany schopné získat nadpoloviční většinu křesel v parlamentu a tím pádem nemusely vstupovat do koalice. První výjimkou byl rok 1974, ve kterém byla sestavena menšinová vláda, druhou rok 2010, kdy sice zvítězila Konzervativní strana, k nadpoloviční většině hlasů v dolní komoře Parlamentu ale potřebovala vstoupit do koalice s Liberálními demokraty (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 7-8, 10).

Zvláštním specifikem Británie bylo také časté svolávání předčasných všeobecných voleb do dolní komory parlamentu. Tyto volby se ovšem nekonaly z důvodu nestability či pádu vlády, důvod byl spíše opačný. Předseda vlády tak mohl bez jakéhokoli omezení předčasně rozpustit parlament a svolat nové volby, což bylo také hojně využíváno. Premiéři tuto možnost využívali například, pokud byla jejich vláda populární a nechtěli ohrozit její preference v posledním roce vládnutí. Také to umožňovalo vládnoucí straně možnost dřívější přípravy kampaně pro nadcházející volby. Mezi lety 1945 a 2010 tak všeobecné volby proběhly v řádném pětiletém rozmezí jen šestkrát (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 87). Změna nastala v roce 2011, kdy byl přijat zákon upravující tuto pravomoc předsedy vlády, který mohl svolat volby kdykoli během pětiletého funkčního období. Nyní ale pravomoc přechází do dolní sněmovny a předseda vlády potřebuje souhlas dvou třetin komory k jejímu rozpuštění a vyhlášení nových voleb, případně je zapotřebí vyslovení nedůvěry vládě, k čemuž stačí nadpoloviční většina.¹⁴⁷

Jak už bylo zmíněno, jednotlivé části Spojeného království tvoří historicky silné země, které se různými způsoby domáhaly své nezávislosti, případně rozšíření svých pravomocí v rámci celku. Konflikty a protesty vedly k umožnění přenesení působnosti

¹⁴⁶ COOKE, Alistair. *A Party of Change: A Brief History of the Conservatives* [online]. 3 September 2009 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: https://issuu.com/conservatives/docs/a_party_history?fbclid=IwAR3bMs3IDC1T29p3_8obnhm0XjABa_sG1WkznpChFlxIePupF-XFxX02118.

¹⁴⁷ Fixed-term parliaments were 'a mistake', says Ken Clarke. In: *BBC News* [online]. 17 March 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-31917502>.

v určitých oblastech správy, v roce 1998 tak bylo podepsána dohoda o příměří v Severním Irsku a ustanovení místní vlády, o rok později vznikly lokální parlamenty ve Skotsku a Walesu. Separatistické tendence ale pokračovaly a ve Skotsku vedly až k vyhlášení referenda o nezávislosti v roce 2014, ve kterém 55 % voličů rozhodlo o setrvání v rámci Spojeného království.¹⁴⁸

3.2 Volební systém

Systém používaný v celostátních volbách v UK pro zvolení členů dolní komory parlamentu se nazývá systém prvního v cíli nebo relativně většinový systém (anglicky first-past-the-post či single member plurality system). Země je rozdělena na 650 obvodů podle počtu budoucích členů parlamentu (Members of Parliament, MPs), ve kterých je v jednom kole zvolen kandidát s nejvyšším počtem hlasů, ten ale nemusí přesahovat nadpoloviční většinu. Vzhledem k formě volby v podobě jednomandátových obvodů je zde také viditelná silnější vazba mezi zvoleným kandidátem a jeho voličem (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 164).

Hlavním důsledkem tohoto volebního systému je praktický vznik systému dvou hlavních stran, které se střídají u moci. To je mnohými vnímáno jako výhoda, protože dochází ke stabilnímu vedení jednou stranou a silnou opozicí druhé strany. Jinými je toto ale naopak viděno negativně, protože tendence vzniku dvoustranického systému znevýhodňuje vstup dalších stran na scénu. Vzhledem k tomu, že zvolen je ten kandidát, který získá nejvyšší počet hlasů, ale ten zdaleka nemusí přesahovat 50 %, tak mnoho hlasů propadne. Voliči tak mohou volit „takticky“ a dát hlas tomu kandidátovi, který má podle nich největší šanci, což zpravidla odpovídá kandidátovi z velkých stran, Konzervativní, nebo Labouristické (Hloušek, Kopeček, Šedo 2011: 165-166, van Kessel 2015: 144).

3.3 Volby konané v letech 2010-2019 na území Spojeného království

Ve vymezeném období 2010-2019 se v Británii konalo několikero celostátních voleb, z toho některé předčasné. Do tohoto období spadají také dvě další důležitá hlasování pro chod země. Ačkoliv nejde o volby do zastupitelských orgánů, jedná se o důležitá

¹⁴⁸ United Kingdom profile - Overview. In: *BBC News* [online]. 14 June 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18027954>.

hlasování dokreslující situaci v Británii. První z událostí je již zmíněné referendum o nezávislosti Skotska v roce 2014, druhým bodem je referendum o brexitu konané v červnu 2016, o němž pojednává podrobněji kapitola 3.8.

Všeobecné volby 2010

Volby do dolní sněmovny v květnu 2010 přinesly změnu v sestavování vlády, jelikož žádná ze stran nebyla schopna získat nadpoloviční většinu křesel v dolní sněmovně. Vítězná Konzervativní strana získala 306 mandátů a tak jí chybělo poměrně dost hlasů k nadpoloviční většině ve sněmovně čítající 650 členů (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 6-7). Musela tak vzniknout koaliční vláda, kterou sestavil lídr Konzervativců David Cameron společně se zástupci Liberálních demokratů, kteří ve volbách skončili na třetím místě. Jednalo se o první koaliční vládu ve Spojeném království od druhé světové války. Zároveň tím byla po třinácti letech ukončena nadvláda Labouristů.¹⁴⁹

V nadcházejícím volebním období proběhlo také další z referend mimo výše zmíněná. Týkalo se možné změny volebního systému pro volení poslanců dolní sněmovny ze systému prvního v cíli na alternativní hlasování, kdy by voliči nehlasovali pouze pro jednoho kandidáta, ale seřadili všechny kandidáty v daném obvodu podle preferencí. Zvolen by byl ten, jenž by získal více než 50 % hlasů.¹⁵⁰ Změnu podporovali hlavně Liberální demokraté a také někteří Labouristé, Konzervativní strana byla proti změně. Účast v referendu dosáhla 41 % voličů a ti se jednoznačně rozhodli pro zachování stávajícího systému, proti změně tak hlasovalo 68 % lidí, pro změnu 32 %.¹⁵¹

¹⁴⁹ David Cameron and Nick Clegg pledge 'united' coalition. In: *BBC News* [online]. Wednesday, 12 May 2010 19:18 UK [cit. 2020-04-20]. Dostupné z:

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8676607.stm.

¹⁵⁰ AV referendum question published. In: *BBC News* [online]. 22 July 2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-10729454>.

¹⁵¹ Vote 2011: UK rejects alternative vote. In: *BBC News* [online]. 7 May 2011 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-13297573>.

Volby do Evropského parlamentu 2014

Stejně jako v jiných státech Evropské unie dle jednotného pravidla, používá se i v Británii pro volby do Evropského parlamentu poměrný volební systém. Na rozdíl od České republiky ale není využito volitelné uzavírací klauzule pro přidělování mandátů.¹⁵²

V roce 2014 bylo pro Spojené království vymezeno 73 mandátů v Evropském parlamentu. Poměrný systém v těchto volbách umožnil uspět vícero stranám a umožnil jim získat většího počtu mandátů. Vítězem se stala Strana nezávislosti Spojeného království se získáním 27 % hlasů, což jí zajistilo 24 křesel v Evropském parlamentu. Strana tak téměř zdvojnásobila svůj zisk mandátů z roku 2009, kdy získala 13 křesel. Dvě největší vládní strany se umístily na dalších příčkách, na druhém místě Labouristé a na třetím Konzervativní strana s podílem hlasů 25 % respektive 24 %. Konzervativci tak oproti předchozím volbám lehce oslabili, Labouristé naopak získali o sedm mandátů více. Úspěch také zaznamenali Zelení s 8 % hlasů a Liberální demokraté se 7 % (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 51-52).

Všeobecné volby 2015

Ve všeobecných volbách v květnu 2015 už vítězní Konzervativci byli na rozdíl od roku 2010 schopni získat nadpoloviční většinu křesel v dolní sněmovně. S počtem 331 mandátů si tak vytvořili lehkou většinu dvanácti členů. Oproti předchozím letům výrazně posílila Skotská národní strana (SNP), která zvítězila v 56 z 59 skotských obvodů. Naopak Liberální demokraté ztratili většinu svých křesel oproti předchozím volbám, z 57 mandátů tak obhájili pouze osm. Labouristé také zaznamenali propad, oproti předchozím volbám získali o 12 mandátů méně.¹⁵³ Strana nezávislosti Spojeného království (UKIP) získala vůbec první křeslo v dolní sněmovně (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 8).

Vláda v tomto volebním období byla poznamenána především vypsáním referenda o vystoupení z Evropské unie, které se konalo v červnu roku 2016, a v němž se voliči

¹⁵² Kdy, kde, jak: co je dobré vědět o evropských volbách – infografika. In: *Evropský parlament* [online]. 24-02-2014 15:18 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/eu-affairs/20140222IFG36704/kdy-kde-jak-co-je-dobre-vedet-o-evropskych-volbach-infografika>.

¹⁵³ Election 2015: At-a-glance. In: *BBC News* [online]. 8 May 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election-2015-32633008>.

vyslovili pro odchod z EU. Premiér David Cameron, jenž obhajoval setrvání země v rámci Unie, po zveřejnění výsledků oznámil, že na svou funkci rezignuje.¹⁵⁴

Všeobecné volby 2017

Další všeobecné volby se v Británii konaly už po dvou letech. V červenci 2016 se místo Davida Camerona ujala premiérského křesla Theresa May, která byla sice proti brexitu, zavázala se ale dodržet výsledek referenda. Doba její vlády se nesla v duchu vyjednávání brexitové dohody, kterou parlament odmítal schválit.¹⁵⁵ Theresa May se pokusila upevnit svůj mandát a získat více hlasů ve sněmovně vypsáním předčasných voleb. Konzervativní strana ale ztratila 13 křesel a získala jen 318 mandátů, znovu tak došlo k situaci, kdy žádná ze stran neměla nadpoloviční většinu v dolní sněmovně. Labouristé posílili o 30 křesel na 262 mandátů, oproti tomu v roce 2010 úspěšná SNP ztratila 21 mandátů a obhájila jich tak 35.¹⁵⁶

Theresa May po volbách vytvořila menšinovou vládu s podporou severoirské Demokratické unionistické strany (DUP), jež podporovala brexit a získala ve volbách 10 mandátů.¹⁵⁷ Premiérce se ve vyjednáváních brexitu ale nedařilo získat podporu parlamentu, pro jí vyjednanou dohodu, a to jak ze stran opozice, tak i z vlastních řad. V květnu roku 2019 tak Theresa May oznámila svoji rezignaci.¹⁵⁸ Na pozici premiéra ji vystřídal Boris

¹⁵⁴ Brexit: David Cameron to quit after UK votes to leave EU. In: *BBC News* [online]. 24 June 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36615028>.

¹⁵⁵ Theresa Mayová odchází. Britskou premiérku položil brexit, který si původně nepřála. In: *ČT 24* [online]. 24. 5. 2019 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2823767-theresa-mayova-odchazi-britskou-premierku-polozil-brexit-ktery-si-puvodne-neprala>.

¹⁵⁶ Results of the 2017 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2017/results>.

¹⁵⁷ May to form 'government of certainty' with DUP backing. In: *BBC News* [online]. 9 June 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election-2017-40219030>.

¹⁵⁸ Theresa May resigns over Brexit: What happened?. In: *BBC News* [online]. 24 May 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48379730>.

Johnson, bývalý londýnský starosta a ministr zahraničí. Ten slíbil dodržet nový termín odchodu země z EU k 30. říjnu 2019.¹⁵⁹

Volby do Evropského parlamentu 2019

Poslední volby do Evropského parlamentu se konaly v květnu roku 2019. V Británii byly poznamenány zejména situací ohledně brexitu, jelikož dle původních plánů se již těchto voleb neměli britští kandidáti účastnit. Kvůli prodloužení odchodu země z EU ale bylo zachováno hlasování a stávající počet 73 mandátů v Evropském parlamentu. Volební účast dosáhla v tomto roce hodnoty 37 %, což je podobné číslo jako v předchozích letech (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 52).

Volby s velkým náskokem vyhrála Strana pro brexit, nový projekt Nigela Farage, se ziskem 32 % hlasů, které straně zajistily 29 křesel. Dalším novým kandidujícím subjektem byla strana Change UK, složená z bývalých členů Konzervativní strany a Labouristů, požadující setrvání země v Evropské unii. Na rozdíl od Strany pro brexit ale tato strana nebyla schopna získat žádné mandáty.¹⁶⁰ Na druhém místě skončili Liberální demokraté s 20 % hlasů, kteří tak od voleb v roce 2014 výrazně posílili. Stejně tak narostla podpora Zeleným, kteří získali 12 % hlasů. Naopak propadly největší strany, zejména Konzervativci, kteří obdrželi pouze 9 % hlasů, Labouristé skončili třetí s 14 % hlasů (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 51-52).

Všeobecné volby 2019

Boris Johnson se potýkal s problémy předchozího výsledku voleb při schvalování nové brexitové dohody a tak usiloval o vyhlášení předčasných voleb, aby se pokusil získat zpět nadpoloviční většinu ve sněmovně pro Konzervativní stranu. Kvůli změně zákona z roku 2011 ale potřeboval souhlas dvou třetin parlamentu k vyhlášení předčasných voleb, který třikrát nebyl schválen. Labouristé tento souhlas nechtěli dát, dokud by nebyla

¹⁵⁹ Boris Johnson elected new Tory leader. In: *The Guardian* [online]. Tue 23 July 2019 13.27 BST [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/jul/23/boris-johnson-elected-new-tory-leader-prime-minister>.

¹⁶⁰ European Parliament elections 2019: results and analysis. In: *House of Commons Library* [online]. 26 June 2019 13.27 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8600/>.

vyloučena možnost odchodu Británie z EU bez dohody.¹⁶¹ Boris Johnson nakonec požádal o další odklad brexitu na konec ledna roku 2019. To bylo bráno jako možnost vyhnout se brexitu bez dohody a další strany podpořily předčasné volby, které byly ohlášeny v Johnsonově preferovaném datu 12. prosince 2019.¹⁶²

Konzervativní straně se podařilo získat podporu ve větším množství volebních obvodů, a tak získala 365 křesel v dolní sněmovně, o 47 křesel více, než v předchozích volbách, čímž si zajistila pohodlnou většinu. Druzí Labouristé naopak ztratili 59 křesel a získali pouze 203 mandátů, což znamenalo nejhorší výsledek pro tuto stranu od roku 1935 (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 7). Po předchozím propadu opět posílila Skotská národní strana a obsadila tak 48 křesel. Další relativně úspěšné strany z posledních voleb, Liberální demokraté a Demokratická unionistická strana obsadily 11 a 8 křesel dolní sněmovny.¹⁶³

3.4 Strana nezávislosti Spojeného království (UKIP)

Strana nezávislosti Spojeného království představuje, jak je níže ukázáno, nejúspěšnější populistickou stranu posledních desetiletí ve Spojeném království. Postupem času se ze „strany jednoho tématu“ změnila spíše v protestní stranu se širším záběrem. Její působení a vývoj v posledních letech pak výrazně ovlivnilo referendum o brexitu, o kterém bude zmínka v následujících kapitolách (Usherwood 2019: 1209).

3.4.1 Vznik a vývoj strany

Strana byla založena již v roce 1993 historikem Alanem Skedem, není tedy žádným nováčkem na politické scéně, a již od počátku se jejím hlavním bodem programu stalo ukončení členství Spojeného království v Evropské unii. Úspěchy strany avšak v prvních letech jejího působení nedosahovaly nijak velkých hodnot a strana byla spíše jednou z mnoha okrajových politických uskupení (van Kessel 2015: 150).

¹⁶¹ EDGINGTON, Tom. Could there be an early general election?. In: *BBC News* [online]. 28 October 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-49004486>.

¹⁶² PICHETA, Rob. Britain set for December 12 election after MPs approve snap poll. In: *CNN* [online]. Updated 20:36 GMT (04:36 HKT) October 29, 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2019/10/29/uk/uk-general-election-vote-gbr-intl/index.html>

¹⁶³ Results of the 2019 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2019/results>.

První úspěch strana zaznamenala ve volbách do Evropského parlamentu v roce 1999, kdy získala 7 % hlasů voličů a díky proporčnímu volebnímu systému si zajistila tři křesla. V následujících letech v eurorovolbách dokázala navyšovat svůj podíl hlasů a tak v roce 2004 vytlačili zástupci UKIPu Liberální demokraty na čtvrté místo, když dokázali získat 12 mandátů. V roce 2009 již skončili druzí za vítěznými Konzervativci a navýšili počet křesel v Evropském parlamentu na 13. Pozvolné nárůsty počtu hlasů voličů si strana připisovala i ve všeobecných volbách, ačkoliv zde procentuální nárůsty neznamenalý nutně zisk křesel v dolní sněmovně parlamentu.¹⁶⁴

Po dlouhou dobu byla strana spojena se svým pravděpodobně nejvýraznějším lídrem, Nigelem Faragem. Ten byl jedním ze zakládajících členů strany, v roce 1999 byl jedním ze tří nově zvolených europoslanců, a právě v době jeho vedení strany s roční pauzou mezi lety 2006 a 2016 dosahovala UKIP nejvýraznějších volebních výsledků.¹⁶⁵ Dobře známá jsou jeho plamenná a kontroverzní vystoupení plná politicky nekorektních výroků a jeho image „běžného občana“ s cigaretou a sklenicí piva.¹⁶⁶ V únoru 2010 tak například řekl při projevu v Evropském parlamentu Hermanovi van Rompuy, že má „charisma mokrého hadru“ a vypadá jako „podřadný bankovní úředník.“¹⁶⁷

Nigel Farage byl politicky aktivní už od svého mládí. Nejprve vstoupil do Konzervativní strany, avšak po podpisu Maastrichtské smlouvy v roce 1992, se kterou jakožto euroskeptik silně nesouhlasil, stranu opustil a své úsilí vložil do UKIPu. Po zvolení do Evropského parlamentu začínal dostávat i více prostoru v médiích a tím se dostal do povědomí širokého spektra voličů. V roce 2010 se rozhodl kandidovat v obvodu

¹⁶⁴ HUNT, Alex. UKIP: The story of the UK Independence Party's rise. In: *BBC News* [online]. 21 November 2014 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21614073>.

¹⁶⁵ Tamtéž.

¹⁶⁶ The Nigel Farage story. In: *BBC News* [online]. 4 July 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36701855>.

¹⁶⁷ WATERFIELD, Bruno. Ukip's Nigel Farage faces reprimand after calling Herman Van Rompuy 'wet rag'. In: *The Telegraph* [online]. 25 February 2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/7315555/Ukips-Nigel-Farage-faces-reprimand-after-calling-Herman-Van-Rompuy-wet-rag.html>.

Buckingham, kde byl kandidátem také mluvčí dolní sněmovny John Bercow.¹⁶⁸ Farage sice získal 17 % hlasů, ale to mu stačilo pouze na třetí místo.¹⁶⁹ UKIP pod vedením Farage se čím dál více zaměřoval na téma imigrace spojené s členstvím v EU a její dopady na kriminalitu, zdravotní péči, pracovní místa a další oblasti, což vedlo k obviněním z rasismu, která Farage označoval za „hrubě nespravedlivá.“¹⁷⁰

Během vedení strany Nigelem Farageem se UKIPu podařilo získat dvě poslanecká křesla v doplňovacích volbách v říjnu a listopadu 2014. Ve všeobecných volbách v roce 2015 uspěl ale jen jeden kandidát za UKIP a Farage ve svém volebním obvodu neskončil na jím očekávaném prvním místě, načež oznámil svoji rezignaci. Zanedlouho se ale do role lídra strany vrátil, jelikož chtěl vést kampaň za opuštění Evropské unie v souvislosti s vypsaným referendem. Po ohlášení výsledků referenda Farage vedení strany opustil definitivně. Dle svých slov „chtěl svoji zemi zpět,“ což bylo jeho politickou ambicí, a té dosáhl.¹⁷¹

Po Nigelu Farageovi se ve vedení strany vystříдалo během tří let mnoho dalších předsedů, z nichž nejkratší dobu v pozici lídra vydržela Diane James, a to necelé tři týdny. UKIP se tak potýkal s nestabilitou ve vedení i ve vlastních řadách, postupně také mnoho členů stranu opustilo.¹⁷² V prosinci 2018 bývalý lídr Nigel Farage po vnitřních sporech a nesouhlasu s postoji vedení strany z UKIPu odešel taktéž.¹⁷³ Preference strany se postupně propadaly, v květnu roku 2019 ve volbách do Evropského parlamentu propadla a ztratila

¹⁶⁸ The Nigel Farage story. In: *BBC News* [online]. 4 July 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36701855>.

¹⁶⁹ Election 2010: Constituency: Buckingham. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/constituency/a79.stm>.

¹⁷⁰ The Nigel Farage story. In: *BBC News* [online]. 4 July 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36701855>.

¹⁷¹ Nigel Farage resigns as Ukip leader after 'achieving political ambition' of Brexit. In: *The Guardian* [online]. Mon 4 July 2016 16.26 BST [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jul/04/nigel-farage-resigns-as-ukip-leader>.

¹⁷² WHANNEL, Kate. From Farage to Batten: What happened to UKIP's class of 2014?. In: *BBC News* [online]. 16 April 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-47934021>.

¹⁷³ Former leader Nigel Farage quits UKIP. In: *BBC News* [online]. 4 December 2018 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-46448299>.

všech 24 europoslanců, zejména ve prospěch nové strany Nigela Farage, Strany pro Brexit.¹⁷⁴ V prosincových všeobecných volbách už za stranu kandidovali členové jen ve 44 volebních obvodech.¹⁷⁵

3.4.2 Úspěšnost

Z hlediska zhodnocení úspěšnosti UKIPu je vhodné rozdělit a posoudit ji zvlášť ve volbách do Evropského parlamentu a ve všeobecných volbách do dolní sněmovny. Díky proporčnímu systému u voleb do Evropského parlamentu a nestanovené uzavírací klauzuli byla strana schopna získat adekvátní počet křesel vzhledem k odevzdaným hlasům voličů. Ve vymezeném období se UKIPu nejvíce dařilo v roce 2014, kdy zvítězila s 27 % hlasů, za které jí po přepočtu náleželo 24 křesel v Evropském parlamentu. Strana tak porazila všechna ostatní uskupení, včetně největších tradičních stran. Až do tohoto roku se tedy počet zvolených europoslanců za UKIP neustále navyšoval. Výrazný propad nastal v posledních volbách do Evropského parlamentu, kdy strana přišla o všechna křesla z voleb předchozích a v rámci celé země oslovila jen 3 % voličů, které jí ale po přepočtu na mandáty nestačily k zisku křesel (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 51-52).

Ve všeobecných volbách do dolní sněmovny strana nedosahovala takových čísel, jako ve volbách do Evropského parlamentu. I tak se ale postupně dostávala do pozice strany, se kterou ostatní musí počítat a na jejíž nátlak musí reagovat. Celkově se UKIPu co se týká zisku poslaneckých křesel ve vymezeném období, nejvíce dařilo v doplňovacích volbách. V říjnu roku 2014 byl zvolen ve volebním obvodu Clacton vůbec první poslanec za UKIP Douglas Carswell, bývalý člen Konzervativců, a to s velkým náskokem více než

¹⁷⁴ QUINN, Ben. Ukip's defeat in EU elections cast doubts on party's future. In: *The Guardian* [online]. Mon 27 May 2019 15.08 BST [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/may/27/ukip-defeat-in-eu-elections-cast-doubts-on-party-future>.

¹⁷⁵ Known candidates for each ballot in the UK Parliament elections. In: *Democracy Club Candidates* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://candidates.democracyclub.org.uk/elections/parl.2019-12-12/>.

dvanácti tisíc hlasů.¹⁷⁶ V listopadu téhož roku získala strana dalšího člena v dolní sněmovně, opět v doplňovacích volbách.¹⁷⁷

Vzestup procentuálního počtu hlasů ve všeobecných volbách strana zaznamenávala už dříve, v roce 2010 se jí podařilo dostat nad 3 % hlasujících, ke vstupu do dolní sněmovny ale tyto hlasy nestačily.¹⁷⁸ Výrazného nárůstu hlasů strana dosáhla v roce 2015, kdy pro ni hlasovalo celostátně 12,6 % voličů. Ani tento zisk ovšem nestačil k výraznějšímu počtu křesel a za UKIP tak byl zvolen pouze jeden kandidát, čímž strana ztratila jednoho poslance z předchozích dvou úspěšných v doplňovacích volbách v roce 2014.¹⁷⁹ V předčasných všeobecných volbách v roce 2017 a naposled v prosinci 2019 se už straně opět nedařilo. V roce 2017 dosáhla na 1,8 % hlasů a neobhájila žádný poslanecký mandát.¹⁸⁰ V posledních volbách roku 2019 již strana oslovila minimální počet voličů a obdržela tak jen 0,1 % hlasů.¹⁸¹

3.4.3 Program a populismus UKIPu

Jak již bylo zmíněno, hlavní prvek politiky UKIPu tvořily euroskeptické postoje a cílem strany bylo prosadit odchod Spojeného království z Evropské unie. Volební programy strany tak obsahují množství výroků mířených proti EU, vnímané negativně jako cizí těleso, které „kontroluje a zasahuje do našich každodenních životů, navzdory tomu, že k tomu nikdy nedostalo povolení britského lidu,“ a členství nepřináší zemi žádné výhody. Evropskou unii tak často nazývají například „politickým superstátem“ či

¹⁷⁶ UKIP gains first elected MP with Clacton win. In: *BBC News* [online]. 10 October 2014 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-29549414>.

¹⁷⁷ HUNT, Alex. UKIP: The story of the UK Independence Party's rise. In: *BBC News* [online]. 21 November 2014 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21614073>.

¹⁷⁸ Election 2010: Results: United Kingdom - National Results. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>.

¹⁷⁹ Results of the 2015 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2015/results>.

¹⁸⁰ Results of the 2017 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2017/results>.

¹⁸¹ Results of the 2019 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2019/results>.

„nedemokratickou a autokratickou,“ zastánce členství v ní označují za „eurofilní propagandisty“ a je potřeba se „osvobodit z okovů vměšující se EU“ (UKIP 2010: 2-3, UKIP 2015: 5).

Evropská unie rozhodně není jediným zástupcem establishmentu, vůči kterému se UKIP vymezuje. Ostrá negativní rétorika je namířena i vůči současným elitám ve Westminsteru a přebujelé státní správě. Zmiňováno tak bývá „rozmařilé utrácení vlády,“ či kritika byrokracie, například v systému sociálního zabezpečení, jenž je hodnocen jako „směšně komplikovaný a vyžaduje armádu byrokratů ke správě,“ samotná byrokracie pak „převládá nad demokracií na všech úrovních, od Bruselu až po radnice měst“ (UKIP 2010: 4, 9). Zavedené strany také „opakovaně a vědomě podněcovaly očekávání veřejnosti, jenom aby nás zklamaly, znovu a znovu.“ Toto také identifikují jako jeden z důvodů vstupu do politiky: „pocit, že předchozí vlády už nereprezentovaly vůli britského lidu“ (UKIP 2015: 3).

Členové UKIPu se zároveň pasovali do role jediného obhájce lidu, když v souvislosti s požadavkem referenda o vystoupení země z Evropské unie ve svém programu hlásají, že jako jediní „zastupují většinový názor,“ kterým je odchod z EU, a přinesou „moc a kontrolu zpět do Westminsteru a britskému lidu“ (UKIP 2010: 2). Zájmy lidu jsou tak stavěny do kontrastu s působením politiky Evropské unie. Teprve vystoupení z EU přinese prosperitu všem, což se projevuje například i v hesle z roku 2015: „Británie je skvělá, pokud tomu věříte, věřte i v nás a volte UKIP“ (UKIP 2015: 5).

Jak již bylo výše zmíněno, čím dál více prostoru v programech UKIPu získávala imigrační politika. V roce 2010 už tvořila jeden z hlavních bodů, požadavkem strany bylo „ukončit aktivní propagaci doktríny multikulturalismu místní a národní vládou a všemi veřejně financovanými tělesy“ (UKIP 2010: 6). Migrace je pak opět spojována s negativním pohledem na Evropskou unii, kvůli které Británie „ztratila kontrolu nad svými hranicemi,“ jediným řešením je tedy vystoupení z EU a zavedení vlastních pravidel vstupu do země. Imigranti vstupující na území Británie jsou pak obviňováni i za špatnou situaci ohledně bydlení, jelikož „86 % nových domů (...) je potřeba pro imigranty“ (UKIP 2010: 5, 12). V programu z roku 2015 strana zdůrazňuje, že hlavní problém ohledně

migrace je „nekontrolovaná, politicky poháněná imigrace, která byla podporována a udržována Labouristy a Konzervativci“ (UKIP 2015: 11).

Suverenita vkládaná zpět do rukou lidu není proklamována jen v požadavku referenda o vystoupení z EU, ale i v dalších oblastech. V programu z roku 2010 tak UKIP sliboval „vrátit zpět významnou moc do rukou britského lidu,“ například prostřednictvím snazšího vypsání referenda, pro něž se musí vyslovit 5 % občanů, rozšířit přímo volené funkce, nebo umožnit jednoduché odvolání politiků a vyvolat doplňovací volby (UKIP 2010: 13). V programu z roku 2017, nesoucím se v duchu pobrexitových vyjednávání a požadavků, se UKIP prezentuje jako „jediná strana, která bude skutečně respektovat výsledek referenda,“ zatímco Konzervativní strana nechává „dveře do EU otevřené dokořán“ (UKIP 2017: 6).

Populismus strany je i dobře ilustrován na slovech jejího nejznámějšího předsedy Nigela Farage. Ve výše zmíněném projevu v Evropském parlamentu, v němž se opřel do Hermana van Rompuye, se Farage odvolával i na fungování demokracie a to, že ho do tehdejší funkce předsedy Evropské rady nikdo nevolil. Mimo to dodával: „Jaké mechanismy lidé Evropy mají k vašemu odvolání? Pane, nemáte vůbec žádnou legitimitu pro tuto práci, a mohu říci s důvěrou, že mluvím za většinu britského lidu, když říkám: neznáme vás, nechceme vás, a čím dříve odejdete na odpočinek, tím lépe.“¹⁸² Pobouření způsobil i plakát z kampaně za odchod země z EU z června 2016, na němž je použita fotografie zástupu migrantů z chorvatsko-slovinských hranic z roku 2015, a nápis: „Bod zlomu: EU nás všechny zklamala.“ Krátce po odhalení plakátu Faragem byl tento prvek kampaně nahlášen na policii jakožto podněcující rasovou nenávist a bylo upozorněno na podobnost tohoto obrazu s nacistickou propagandou.¹⁸³

¹⁸² Ukip's Nigel Farage faces reprimand after calling Herman Van Rompuy 'wet rag'. In: *The Telegraph* [online]. 25 February 2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/7315555/Ukips-Nigel-Farage-faces-reprimand-after-calling-Herman-Van-Rompuy-wet-rag.html>.

¹⁸³ Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police. In: *The Guardian* [online]. Thu 16 June 2016 15.22 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>.

I v rozhovorech a při vystupování v předvolebních debatách Farage používal anti-establishmentovou rétoriku a stylizoval se do role jediného obhájce zájmů lidu. Po úspěchu strany v komunálních volbách v roce 2013 tak prohlašoval: „Je zde nyní ustálená většina, která po nás chce, abychom získali naši zemi zpět.“ Zároveň dodával: „Byli jsme zneužiti všemi, útočil na nás celý establishment, který se ze všech sil snažil zabránit běžným slušným lidem jít ven a volit UKIP, ale oni tak učinili ve velkých a velkých počtech.“¹⁸⁴

V předvolební debatě v roce 2015 pak Nigel Farage útočil na spoluúčastníky z ostatních stran, že „nerozumí myšlenkám, nadějším a touhám běžných lidí této země, jsou jim vzdálení, mnoho z nich v životě nikdy nepracovalo.“ Stejně tak označoval tyto strany za v podstatě stejné v zásadních otázkách a všichni dle něj „podporují členství Británie v EU a produkování většiny našich zákonů jinde.“ Důsledkem toho je, že „podporují otevřenou imigraci,“ která „stlačuje dolů mzdy běžných lidí, učinila koupi domů pro mladé extrémně těžkou, učinila obtížným objednat se k praktickému lékaři a není dobrá pro tuto zemi.“¹⁸⁵

3.5 Strana pro brexit (Brexit Party)

Strana pro brexit je novým uskupením pod vedením bývalého lídra UKIPu Nigela Farage, který po sporech v ní v prosinci roku 2018 zrušil své členství. Strana byla založena bývalými příznivci UKIPu, kteří měli zájem s Nigelem Faragem znovu spolupracovat. Už v lednu roku 2019 tak Farage oznamoval, že uvažuje o návratu do vrcholové politiky, jelikož nebude „jen přihlížet a nic nedělat“ pokud nedojde k brexitu ke konci března 2019, jak vláda slibovala. A v duchu populistické rétoriky, podobně jako v době UKIPu prohlašoval: „Pokud vláda nedodrží slovo a zradí miliony lidí, kteří volili pro brexit, pak

¹⁸⁴ Ukip will change face of British politics like SDP, says Nigel Farage. In: *The Guardian* [online]. Fri 3 May 2013 13.23 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2013/may/03/nigel-farage-ukip-change-british-politics>.

¹⁸⁵ The ITV Leaders' Debate Live: UK Election 2015: ITV News. In: *Youtube* [online]. 2. 4. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vc6YH4-IHME>.

potřebujeme stranu připravenou se tomu postavit a bojovat.“¹⁸⁶ V květnu roku 2019 Farage vedl stranu jako volební lídr pro volby do Evropského parlamentu.¹⁸⁷

Jelikož strana začala působit na politické scéně teprve na začátku roku 2019, nedá se zatím komplexně zhodnotit, jak se bude nadále vyvíjet a zda bude její trvání dlouhodobějšího charakteru. Za dobu necelého roku jejího fungování mohla strana zatím usilovat o voličskou podporu ve dvou celostátních volbách. Už v květnu 2019 se zástupci strany ucházeli o křesla v Evropském parlamentu a tyto volby s přehledem vyhráli. Strana získala 32 % hlasů, čímž si zajistila 29 ze 73 křesel v Evropském parlamentu přidělených Spojenému království. Další strany skončily až s velkým odstupem za Stranou pro brexit (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 51-52).

V prosinci roku 2019 se konaly všeobecné volby, v nich už strana takový úspěch jako v eurovolbách nezaznamenala. Stranu pro Brexit volila 2 % voličů a tyto hlasy jim nestačily k zisku křesel.¹⁸⁸ Mimo tyto volby se straně podařilo probojovat do velšského parlamentu, kde získala čtyři křesla, když se k ní připojili v květnu 2019 bývalí členové zvolení za UKIP.¹⁸⁹

Co se týká politického programu strany, velice připomíná program UKIPu z dob působení Nigela Farage v této straně, což i sám Farage oznamoval při zahájení kampaně, ohledně podobnosti prosazované politiky strany, avšak zdůrazňoval na zásadní rozdíly v personálním složení obou stran.¹⁹⁰ Hlavním bodem programu se tak stalo dokončení

¹⁸⁶ The new Ukip? Nigel Farage offers 'full support' for another Brexit party. In: *Independent.ie* [online]. January 20 2019 07:41 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.independent.ie/business/brexit/the-new-ukip-nigel-farage-offers-full-support-for-another-brexit-party-37729406.html>.

¹⁸⁷ Annunziata Rees-Mogg to stand as MEP for Farage's Brexit party. In: *The Guardian* [online]. Fri 12 Apr 2019 13.35 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/apr/12/annunziata-rees-mogg-to-stand-as-mep-for-farages-brexit-party>

¹⁸⁸ Results of the 2019 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2019/results>.

¹⁸⁹ Brexit Party: Nigel Farage says four AMs to form group. In: *BBC News* [online]. 15 May 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-wales-politics-48275830>.

¹⁹⁰ Nigel Farage launches Brexit Party ahead of European elections. In: *BBC News* [online]. 12 April 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-47907350>.

brexitu, kdy strana požadovala neprodlužování vyjednávání a opuštění EU bez dohody.¹⁹¹ Na svých webových stránkách také Strana pro brexit zveřejnila „Smlouvu s lidem“ místo volebního programu, protože „staré mainstreamové strany učinily ‚program‘ sprostým slovem. Každý ví, že volební program není o moc víc, než soubor vágních slibů, které jejich autoři nemají v úmyslu dodržet“ (Brexit Party 2019: 4). Podobně jako UKIP obhajují vůli lidu oproti zájmům westminsterských a bruselských elit: „V jakém druhu demokratické společnosti žijeme, když pár členů parlamentu může popírat vyjádřenou vůli lidu?“ a dodávají, že „opuštění nedemokratické EU je jen začátek. Je to pouze první krok v politické revoluci. Chceme zásadní demokratické reformy k nápravě našeho poškozeného politického systému a přimět parlament ke službě lidu“ (Brexit Party 2019: 3). Ostatně svůj postoj shrnul Nigel Farage příznačně ve své poslední řeči v evropském parlamentu, když řekl: „Můžete nenávidět populismus, ale řeknu vám zábavnou věc – stává se velmi oblíbeným a má velké výhody.“¹⁹²

Analýzy také zmiňují výraznou kampaň strany na sociálních sítích, zejména Facebooku, na který se strana soustředila před volbami do Evropského parlamentu. V období od začátku dubna do květnových voleb strana sdílela více než 200 příspěvků, z nich naprostá většina byla jednoduše psaná, krátká sdělení s emotivním nábojem.¹⁹³ Strana tak sdílela výzvy k jimi prosazovanému brexitu a hesla „Pojďme změnit politiku nadobro,“¹⁹⁴ či poněkud nešťastně zvolený výrok labouristického kandidáta, který řekl: „Pokud jste zastánce brexitu, doufám, že nebudete volit Labouristy.“¹⁹⁵

¹⁹¹ General election 2019: Brexit - where do the parties stand?. In: *BBC News* [online]. 5 December 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48027580>.

¹⁹² Nigel Farage's dramatic final speech at the European Parliament ahead of the Brexit vote In: *Youtube* [online]. 29. 1. 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LlGmfPHBiDw>.

¹⁹³ How Brexit party won Euro elections on social media – simple, negative messages to older voters. In: *The Guardian* [online]. Sat 29 Jun 2019 21.00 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/jun/29/how-brexit-party-won-euro-elections-on-social-media>.

¹⁹⁴ THE BREXIT PARTY. [„I want to unlock ...] In: *Facebook* [online]. 23. dubna 2019, 15:00 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/brexitpartyuk/videos/1280087002167566/>.

¹⁹⁵ THE BREXIT PARTY. [„If you're a Brexiteer ...] In: *Facebook* [online]. 5. května 2019 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/brexitpartyuk/posts/285641655653939:0>.

3.6 Britská národní strana (BNP)

Další stranou s celostátním zastoupením je Britská národní strana. Ačkoliv se nejedná o politický subjekt s podobně výraznými úspěchy, jako například UKIP a Strana pro brexit, představuje další příklad populistické strany, jejíž populismus se v tomto případě váže ke krajně pravicové ideologii (Mudde 2007: 308).

3.6.1 Vznik a vývoj strany

Britská národní strana byla založena v roce 1982 Johnem Tyndallem, který v předešlých letech působil v neonacistické Národní frontě. V prvních letech se strana silně profilovala jako zástupce extrémně pravicových myšlenek a její činnost se nesoustředila na získávání hlasů voličů, ale spíše na účast v protestních pochodech a dalších akcích (van Kessel 2015: 148). Změna přišla se zvolením nového předsedy Nicka Griffina v roce 1999, jež stranu vedl až do roku 2014. Během působení tohoto předsedy strana lehce umírnila svoji extremistickou rétoriku a zaměřila se zejména na problematiku hrozby islámu a obhajovala odchod země z Evropské unie, k tomu po celou dobu působení užívala silné anti-establishmentové rétoriky (van Kessel 2015: 148-149).

Během svého působení se strana pokoušela tajit počty a jména svých členů, ale nedařilo se jí to stoprocentně. Velký únik dat nastal na konci roku 2008 prostřednictvím serveru Wikileaks, kdy byly zveřejněny seznamy téměř 12 tisíc členů.¹⁹⁶ V krajním případě tyto nálezy vedly až k propuštění, jelikož například policisté a další zaměstnanci policie měli zakázáno vstupovat do BNP nebo tuto stranu jinak podporovat.¹⁹⁷

Po volebních úspěších v komunálních volbách a poté ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2009 a také při všeobecných volbách v roce 2010 nastal pokles preferencí straně, BNP se potýkala s vnitřními spory, opouštěli ji hromadně členové, navíc v roce 2014 byl vyloučen i dlouholetý předseda Nick Griffin.¹⁹⁸ Poslední zůstávající

¹⁹⁶ BNP membership list appears on Wikileaks. In: *The Guardian* [online]. Tue 20 Oct 2009 14:41 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2009/oct/20/bnp-membership-list-wikileaks>.

¹⁹⁷ 'BNP membership' officer sacked. In: *BBC News* [online]. Updated at 16:00 GMT, Saturday, 21 March 2009 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/merseyside/7956824.stm.

¹⁹⁸ BOLTON, Doug. General Election 2015: The BNP has almost vanished from British politics. In: *The Independent* [online]. 15 April 2015 00:00 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z:

zvolený člen strany v místním zastupitelstvu v hrabství Lancashire odešel z funkce v roce 2018, a ačkoli prohlašoval, že BNP tím rozhodně nekončí a znovu bude na vzestupu, jeho slova se zatím ani v nejmenším nevyplnila.¹⁹⁹

3.6.2 Úspěšnost

Ve vymezeném období let 2010-2019 za největší úspěch strany můžeme označit zisk 1,9 % hlasů ve všeobecných volbách v roce 2010, jež odpovídalo více než 560 tisícům hlasů voličů, což není nijak zanedbatelné číslo. I tak ale tento počet hlasů straně nestačil k zisku poslaneckých mandátů. Od dalších voleb v roce 2015 se už BNP ve volebních výsledcích spíše propadala. Strana do všeobecných voleb 2015 poslala už jenom osm kandidátů, oproti 339 v roce 2010²⁰⁰ a ti získali jen lehce přes 1600 hlasů. Všeobecné volby v roce 2017 výrazný nárůst kandidátů za BNP nezaznamenaly a členové strany se ucházeli o přízeň voličů jen v deseti volebních obvodech.²⁰¹ Strana překročila pouze čtyři a půl tisíce hlasujících.²⁰²

Volby do Evropského parlamentu tak zůstávají jedinými celostátními volbami, ve kterých strana dokázala proměnit voličské hlasy v zisk mandátů. Tento úspěch ovšem spadá už do roku 2009, kdy strana získala 6 % hlasů a dvě křesla v Evropském parlamentu. V roce 2014 zisky BNP vystoupaly už jen lehce nad 1 %, čímž strana o své dva mandáty

<https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/generalelection/general-election-2015-the-bnp-has-almost-vanished-from-british-politics-10176194.html>,

¹⁹⁹ PIDD, Helen. As the BNP vanishes, do the forces that built it remain?. In: *The Guardian* [online]. Wed 2 May 2018 16:04 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2018/may/02/bnps-last-district-councillor-bows-out-but-insists-party-will-rise-again>.

²⁰⁰ BOLTON, Doug. General Election 2015: The BNP has almost vanished from British politics. In: *The Independent* [online]. 15 April 2015 00:00 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/generalelection/general-election-2015-the-bnp-has-almost-vanished-from-british-politics-10176194.html>.

²⁰¹ All candidates for British National Party in the 2017 General Election. In: *Democracy Club Candidates* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://candidates.democracyclub.org.uk/parties/PP3960/elections/parl.2017-06-08/>.

²⁰² Results of the 2017 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2017/results>.

z předchozích voleb přišla. V květnových volbách roku 2019 už strana žádné kandidáty nepředstavila (Audickas, Cracknell, Loft 2010: 51-52).

3.6.3 Program a populismus BNP

Program strany se ve vymezeném období soustředil převážně na otázky imigrace, nebezpečí islámu, vystoupení z Evropské unie, či sociální zabezpečení. Program pro rok 2010 nesl název „Demokracie, svoboda, kultura a identita.“ (BNP 2010: 1). V jeho úvodu předseda strany Nick Griffin zdůvodňoval název programu a například demokracie se v něm objevuje proto, že si ji přeje zachovat a současně je to také „varování, že demokracie je ohrožena Evropskou unií a masovou imigrací, které obě představují hrozbu zničení všech našich tradic a kultury.“ V úvodu se také strana vymezuje vůči stávajícímu establishmentu, který „ve jménu boje proti terorismu (...) představil tvrdé zákony, které se zmocnily množství našich tradičních svobod“ a přitom to jsou právě tyto tradiční strany, které „nesou vinu za hrozbu terorismu visící nad naší zemí“ (BNP 2010: 12).

BNP zároveň často apeluje na vyjádřenou vůli lidu a neschopnost či neochotu parlamentu se touto vůlí řídit. O Liberálních demokratech tak napsali, že „nesouhlasí, že suverenita parlamentu znamená právo vložit vůli lidu do zákona. Místo toho si myslí, že vůle lidu by neměla být brána v potaz.“ Problém brexitu pak dle strany spočívá v postoji členů parlamentu, z nichž většina si přála zůstat v EU a tudíž se „vynakládají trvalé úsilí oponovat vůli lidu.“ Poslanci vynakládají úsilí „dostat to, co chtějí oni a ne co chce lid,“ politická elita tak „vždy měla povýšený a arogantní postoj vůči lidu.“²⁰³

Strana se také ostře vymezovala vůči postupům vlády při vyjednávání brexitové dohody. Na svých webových stránkách tak například po zveřejnění dohody vyjednané Theresou May zmiňovala, že tato dohoda je „smlouva úplné kapitulace, vzdání se naší britské suverenity cizí nadvládě bez jakékoli možnosti se někdy osvobodit.“ V článku také

²⁰³ FURNESS, David. Parliamentary Sovereignty Means the Right To Put the People's Will into Law. In: *British National Party* [online]. 19 September 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://bnp.org.uk/parliamentary-sovereignty/>.

vyzývají čtenáře k pomoci a nutnosti „zabránit prohnilemu establishmentu krást nám naši zemi a činit nás podmaněnými cizí dominancí a nadvládou.“²⁰⁴

3.7 Další projevy populismu ve Spojeném království

Pokud bychom se nezaměřovali jen na strany s celostátním působením, jistě by bylo možné identifikovat větší množství populistických stran i ve Spojeném království. Otázkou u regionálních stran zůstává možnost jejich reálného dopadu na celostátní politiku. Vzhledem k počtu volebních obvodů v jednotlivých částech Spojeného království, je jasné, že žádná z regionálních stran nemůže získat parlamentní většinu. Celkový počet křesel v dolní sněmovně za Skotsko je 59, z nichž největší skotské uskupení Skotská národní strana (SNP) dokázala získat nejvíce 56 v roce 2015 (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 21). Ve Walesu naopak nadále vítězí největší celostátní strany a tak nejvýznamnější velšská strana Plaid Cymru dokázala získat v posledních letech ve všeobecných volbách nejvýše čtyři křesla ze 40 možných (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 19). Podobná je i situace v Severním Irsku, za které se do dolní sněmovny dostává celkem 18 poslanců. V poslední dekádě si největší počet křesel zajistily Demokratická unionistická strana a Sinn Féin (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 23). Celkově tak regionální strany nemohou mít nijak zásadní vliv na vládní složení, ačkoliv například 56 poslanců SNP obzvláště v situaci, kdy žádná z hlavních stran nemá většinu v dolní sněmovně, může působit jako výrazná nátlaková skupina.

Podíváme-li se na volební programy některých regionálních stran a výroky jejich představitelů, mohli bychom i zde identifikovat některé populistické prvky. Kupříkladu Skotská národní strana ve svém volebním programu z roku 2010 uvádí: „Londýnské strany všechny nabízí to samé – špatné priority pro náš národ. Nemluví o tématech, na kterých lidem nejvíce záleží, ani nenabízí řešení a nápady, které zlepší život zde ve Skotsku“ (SNP 2010: 4). Zároveň dodávají, že „Westminster nepracuje pro komunity a lidi ve Skotsku. Systém zklamává náš národ“ (SNP 2010: 7). V tomto programu také strana slibuje referendum pro rozšíření pravomocí skotského parlamentu a případné nezávislosti Skotska,

²⁰⁴ May Stabs Britain in the Back over Brexit with “Worst Deal in History” In: *British National Party* [online]. November 16, 2018 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://bnp.org.uk/may-stabs-britain-in-the-back-over-brexit-with-worst-deal-in-history/>.

k čemuž dodává: „Referendum je celé o tom dát lidem Skotska možnost se vyjádřit k budoucnosti našeho národa“ (SNP 2010: 18). Podobně strana Plaid Cymru v programu z roku 2010 vystupuje proti současným elitám a pasuje se do role obhájce lidu: „V době, kdy se lidé ve Walesu dosud nikdy necítili tak naštvaní a zklamaní těmi samými politiky ve Westminsteru, více a více lidí se obrací k Plaid, protože ví, že Plaid nabízí něco jiného.“²⁰⁵

Nutno je také dodat, že se rétorika těchto regionálních stran liší také podle toho, zda se jedná o projevy a programy pro celostátní či regionální volby v jednotlivých částech země. Na celostátní úrovni strany zauímají silné anti-establishmentové postoje a vymezují se vůči stávajícím největším stranám. Na druhou stranu ve svých regionech (Skotsko, Severní Irsko, Wales) jsou právě tyto strany trvalou součástí establishmentu (van Kessel 2015: 146). Jednotlivé strany a porovnání jejich rétoriky v celostátní a regionální politice by tak zcela určitě stály za samostatnou analýzu.

Stejně tak jako u výše zmíněných stran, můžeme být svědky pronikání populistické rétoriky i do mainstreamových stran. Po brexitovém referendu tak například původní zastánkyně setrvání země v EU Theresa May hovořila „ochotě dostát vůli lidu.“²⁰⁶ Ostatně proklamace o „vůli lidu“ se poté staly jedním ze základních sloganů brexitu (Baldini, Bressanelli, Gianfreda 2020: 220). Při pozdějších neúspěších ve schvalování jí vyjednané brexitové dohody poté Theresa May hovořila o tom, že „opONENTI dohody zrazují britský lid.“²⁰⁷ Ani její nástupce Boris Johnson se nevyhýbá populistické rétorice. V parlamentu tak hovořil o „sabotáži vyjednávání“ o brexitu a dodával: „Lid této země ví, že parlament nechce dostát svému slibu. Lidé ve svých domovech vědí, že parlament bude pokračovat v odkládání“ (cit. dle Saunders 2019: 34). Cas Mudde pak Johnsona nazývá „Trumpem

²⁰⁵ PLAID CYMRU. Think Different. Think Plaid. 2010 Westminster Manifesto. In: *UK Election Manifestos* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://lexically.net/wordsmith/support/election_manifestos.htm.

²⁰⁶ May 'delivering on will of the people'. In: *BBC News* [online]. 02 Jun 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/election-2017-40140983/may-delivering-on-will-of-the-people>.

²⁰⁷ May says opponents of Brexit deal risk 'letting British people down'. In: *BBC News* [online]. 14 January 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-46856149>.

Británie.“²⁰⁸ Podobně Jeremy Corbyn, lídr Labouristů, mluví o tom, že „konečná svrchovanost ohledně brexitu musí patřit lidu“ a zároveň „jsou to lidé a ne nezvolený premiér, kdo by měl ovlivňovat budoucnost naší země.“²⁰⁹

Celkově ale nelze říci, že by se tyto největší britské strany konzistentně ve svých programech a hlavních myšlenkách prezentovaly jako jediní obránci vůle lidu, či vnímali lid a elity jako protikladné a homogenní skupiny a tím se tyto strany daly označit za populistické (van Kessel 2015: 147).

3.8 Brexit

Tato podkapitola nemá za cíl popsat příčiny a okolnosti komplexně vysvětlující proces odchodu země z Evropské unie. Účelem kapitoly je spíše krátce nastínit možnou roli sehranou populismem v situaci vyhlášení referenda, kampaně vedené před samotným referendem v červnu roku 2016 a v situaci při vyjednávání brexitové dohody. Populismus tak nejenže ovlivnil výsledek referenda, měl ale i vliv na to, jak bude odchod země z EU vypadat a vyvolal po světě obavy z důsledků působení populismu (Guderjan, Wilding 2018: 69, Norris, Inglehart 2019: 368).

Euroskeptické postoje nebyly v Británii před vyhlášením referenda ničím novým. Země už od počátku svého působení ve vyjednáváních k evropskému projektu přistupovala s obezřetností. To bylo ostatně vidět i na výjimkách, které si Británie vyjednala, jako například ohledně eurozóny či Schengenské dohody (Guderjan, Wilding 2018: 65, Baldini, Bressanelli, Gianfreda 2020: 219).

Výrazně euroskeptické křídlo se vyskytovalo i v rámci Konzervativní strany. Jednou z hlavních událostí vedoucích k referendu tak byl projev premiéra Davida Camerona v lednu 2013. Ten byl sice sám zastáncem setrvání země v Evropské unii, ale právě

²⁰⁸ MUDDE, Cas. Is Boris Johnson really Britain's Trump?. In: *The Guardian* [online]. Wed 24 Jul 2019 07.00 BST, Last modified on Wed 24 Jul 2019 18.34 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/24/is-boris-johnson-really-britains-trump>.

²⁰⁹ CORBYN, Jeremy. Final sovereignty on Brexit must rest with the people. In: *The Guardian* [online]. Sat 31 Aug 2019 21.00 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/31/final-sovereignty-on-brexit-must-rest-with-the-people--jeremy-corbyn>.

v tomto projevu slíbil konání referenda nejpozději v roce 2017, pokud Konzervativci vyhrají nadcházející volby. Cameron o svém rozhodnutí prohlásil: „Je čas, aby si britský lid měl možnost promluvit. Je načase vyřešit evropskou otázku v britské politice. Říkám britskému lidu: toto bude vaše rozhodnutí.“ Zatímco příslibem referenda z části uklidnil tlak euroskeptického křídla vlastní strany, například lídr Liberálních demokratů o Cameronově konání řekl, že je premiér vystrašený ze Strany nezávislosti Spojeného království, jíž narůstaly preference.²¹⁰ Jak tlak ve vlastní straně, tak politika a vzestup UKIPu tedy hráli roli ve vyhlášení referenda (Norris, Inglehart 2019: 371-372).

Po vítězství Konzervativní strany v roce 2015 tak byla otevřena cesta k referendu, jež bylo vyhlášeno na 23. června 2016. Výsledek referenda byl velmi těsný, pro setrvání v EU se vyslovilo 48,1 % voličů, pro zrušení členství bylo 51,9 %, při poměrně velké volební účasti 72,2 %.²¹¹ Ačkoli většina poslanců podpořila setrvání země v EU, včetně lídrů velkých stran (Konzervativců, Labouristů, Liberálních demokratů a SNP), nová předsedkyně konzervativců Theresa May vnímala výsledek jako definitivní (Norris, Inglehart 2019: 368-369). O tom svědčí také její hojně citovaná slova: „Brexit znamená brexit, nebudou žádné pokusy zůstat v rámci EU.“²¹² S výsledkem referenda byl samozřejmě spokojen i lídr UKIPu Nigel Farage, který postavil kampaň své strany na dosažení přesně tohoto cíle. Ten po ohlášení výsledků referenda označil 23. červen „dnem nezávislosti.“ Výsledek referenda pak hodnotil jako „vítězství pro opravdový lid, vítězství pro běžný lid, vítězství pro slušný lid.“²¹³

Ve svých projevech po nástupu do funkce pak nová premiérka Theresa May hovořila o nutnosti změny, kvůli „revoluci, ve které se miliony našich spoluobčanů postavili a řekli,

²¹⁰ David Cameron promises in/out referendum on EU. In: *BBC News* [online]. 23 January 2013 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21148282>.

²¹¹ EU Referendum Results. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.

²¹² No second EU referendum if Theresa May becomes PM. In: *BBC News* [online]. 11 Jul 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-36764525/no-second-eu-referendum-if-theresa-may-becomes-pm>.

²¹³ Nigel Farage says Leave win marks UK 'independence day'. In: *BBC News* [online]. 24 June 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36613238>.

že už nejsou připraveni být nadále ignorováni.“ Dle ní referendum bylo o tom, že „mnoho lidí dnes shledává, že svět funguje dobře pro pár privilegovaných, ale ne pro ně.“ Problém, dnešní doby vidí v tom, že „mnoho lidí u moci se chová, jako kdyby měli více společného s mezinárodními elitami, než s lidmi v okolí, lidmi, které zaměstnávají, s lidmi, které potkávají v ulicích.“ Úkolem vlády tedy je „chopit se této příležitosti zasadit se o tuto změnu, již lidé chtějí.“²¹⁴

Situace po vyhlášení výsledků referenda a vyjednávání brexitové dohody se tak poté dále nesla ve znamení „následování vůle lidu,“ jak je již zmíněno výše v předchozí kapitole. Populistická rétorika se ujala nejen u zástupců odchodu ze země ale i u zastánců zachování členství. Lídr Labouristů tak v reakci na vyhlášení předčasných voleb v roce 2017 prohlásil, že tyto volby „dají britskému lidu šanci zvolit vládu, která bude upřednostňovat zájmy většiny.“²¹⁵ Přitom Jeremy Corbyn označoval svého oponenta Borise Johnsona za „pokryteckého populistického intrikána z Downing Street“²¹⁶ Někteří členové konzervativní strany pak hovořili o tom, že „britský lid promluvil a my se tím budeme řídit,“ nebo popisovali „jedinou pozici, kterou britský lid zaujal a tím je, že opustíme EU“ (cit. dle Freeden 2017: 7). I v úvodu programu Konzervativní strany pro předčasné volby v roce 2019 Boris Johnson píše: „Především, my Konzervativci, budeme respektovat demokratickou vůli lidu. Po třech a půl letech prokrastinace máme skvělou novou dohodu, která je připravena, takže budeme konečně venku z EU 31. ledna.“²¹⁷

Krátce se můžeme podívat ještě zpět na samotnou kampaň před konáním referenda. Debata se rozdělila na dva tábory „Leave“ (odejít) a „Remain“ (zůstat). Za odchod ze země

²¹⁴ Full text: Theresa May's conference speech. In: *The Spectator* [online]. 5 October 2016, 2:00am [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.spectator.co.uk/article/full-text-theresa-may-s-conference-speech>.

²¹⁵ Theresa May to seek general election on 8 June. In: *BBC News* [online]. 18 April 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39629603>.

²¹⁶ CORBYN, Jeremy. Final sovereignty on Brexit must rest with the people. In: *The Guardian* [online]. Sat 31 Aug 2019 21.00 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/31/final-sovereignty-on-brexit-must-rest-with-the-people--jeremy-corbyn>.

²¹⁷ Get Brexit Done: Unleash Britain's Potential: The Conservative and Unionist Party Manifesto 2019. In: *Conservatives* [online]. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.conservatives.com/our-plan>.

se stavěly dvě kampaně, Vote Leave a Leave.eu, z nichž první byla brána jako oficiální. Heslem této kampaně bylo „vzít si zpět kontrolu“ od EU.²¹⁸ Prakticky od vyhlášení referenda se diskuse o EU a kampaně soustředily převážně na témata ekonomiky a imigrace. Kampaň pro odchod z EU tak v podstatě přejala politiku UKIPu (Guderjan, Wilding 2018: 64, 71, Baldini, Bressanelli, Gianfreda 2020: 8). Připomeňme také kontroverzní protimigrantský plakát odhalený Nigelem Faragem, po kterém se lídr kampaně za odchod z EU (Vote Leave) Boris Johnson snažil distancovat svoji kampaň od UKIPu.²¹⁹

Zároveň i z analýzy tištěných a internetových médií a jimi publikovaných článků v období deseti týdnů kampaně před referendem vyplývá, že dvěma nejčastějšími tématy, jimž se média v souvislosti se setrváním či odchodem z EU věnovala, byla ekonomika a imigrace. Ekonomickým dopadům se věnovala téměř polovina všech článků. Nicméně třetina všech článků v tomto období pojednávala právě o tématu imigrace, dalším tématům jako zdravotnictví byl věnován výrazně menší prostor. Navíc počet článků souvisejících s imigrací se během doby kampaně ztrojnásobil a zároveň tyto příspěvky vyplnily nejvíce titulních stran a imigrace se tak stala nejvýraznějším tématem (Moore, Ramsay 2017: 8).

Mezi srpnem 2016 a prosincem 2019 bylo také provedeno přes 130 výzkumů, ve kterých byli respondenti dotázáni, zda zpětně vidí volbu brexitu jako správnou či špatnou. Zdá se, že v této otázce země zůstávala nadále rozdělená, jelikož obě křivky hodnotící rozhodnutí jako „správné,“ nebo „špatné,“ se během této doby stále nacházely velice blízko u sebe, podobně jako v brexitovém referendu. Od počátku výzkumů až do poloviny roku se oba tábory pohybovaly mezi 40 a 45 % (z toho vždy kolem 10 % lidí odpovědělo „nevím“). Od poloviny roku 2018 začali lehce převažovat ti, kteří hodnotili odchod ze

²¹⁸ EU referendum: New 'exit' group launches its campaign. In: *BBC News* [online]. 9 October 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-34482936>.

²¹⁹ Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police. In: *The Guardian* [online]. Thu 16 June 2016 15.22 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>.

země jako špatný, hodnota se ale nikdy nedostala nad 50 %. Na přelomu roku 2019 a 2010 se ale opět obě křivky přibližovaly zpět k sobě.²²⁰

²²⁰ In hindsight, do you think Britain was right or wrong to vote to leave the EU?. In: *What UK Thinks: EU* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://whatukthinks.org/eu/questions/in-hindsight-do-you-think-britain-was-right-or-wrong-to-vote-to-leave-the-eu/>.

4 Srovnání České republiky a Spojeného království, možné vysvětlující faktory

Následující kapitola se zaměřuje na porovnání úspěšnosti populistických stran v České republice a Spojeném království. Zohledněny jsou také možné faktory vysvětlující úspěch těchto stran v daných zemích.

Při pohledu na tabulky s procentuálními zisky jednotlivých populistických stran v daných zemích (tab. 4.1 a 4.2) se nabízí zhodnotit, že jednoznačně větší úspěch mají tyto subjekty v České republice. Pokud tak sečteme výsledky populistických stran v posledních volbách do dolní komory parlamentu, získávají tyto strany od roku 2013 podporu přes 20 % voličů a v roce 2017 se v součtu dostávají až přes 40 % hlasů. Takových výsledků se populistickým subjektům ve Spojeném království dosáhnout nepodařilo, avšak pokud se podíváme na čísla úspěšnosti u voleb do Evropského parlamentu, kde se používá poměrný volební systém, právě tam se úspěchy populistických stran dostávají také nad 20, respektive 30 % hlasů voličů.

Česká republika				
Volby do Poslanecké sněmovny	VV	ANO	Úsvit	SPD
2010	10,88%	-	-	-
2013	-	18,65 %	6,88 %	-
2017	-	29,64 %	-	10,64 %
Volby do Evropského parlamentu				
2014	0,46 %	16,13 %	3,12 %	-
2019	-	21,18 %	-	9,14 %

Tabulka 4.1 Úspěšnost populistických stran a hnutí v České republice v letech 2010-2019²²¹

²²¹ Zpracováno autorkou práce dle *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

Spojené království			
Volby do House of Commons	BNP	UKIP	BP
2010	1,9 %	3,1 %	-
2015	0,0 %	12,6 %	-
2017	0,01 %	1,8 %	-
2019		0,1 %	2 %
Volby do Evropského parlamentu			
2014	1 %	27 %	-
2019	-	3 %	32 %

Tabulka 4. 2 Úspěšnost populistických stran ve Spojeném království v letech 2010-2019²²²

Jeden ze zásadních faktorů úspěšnosti populistických stran tak zcela jistě nacházíme v podobě volebního systému. Zatímco v České republice poměrný systém umožňuje vstup do Poslanecké sněmovny všem subjektům, jež získají nad 5 % hlasů, v Británii představuje systém prvního v cíli spolu s dlouhou tradicí dvou velkých stran poměrně velkou překážku vstupu populistických stran do dolní komory parlamentu. V České republice tak volební

²²² Zpracováno autorkou práce dle

AUDICKAS, Lukas – CRACKNELL, Richard – LOFT, Philip. UK Election Statistics: 1918-2019: A Century of Elections. In: *House of Commons Library* [online]. 27. 2. 2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7529/>.

Election 2010: Results: United Kingdom - National Results. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>.

Results of the 2015 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2015/results>.

Results of the 2017 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2017/results>.

Results of the 2019 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2019/results>.

výsledek nad 10 % u Věcí veřejných a později SPD znamenal velký úspěch a zisk nezanedbatelného množství poslaneckých mandátů. V případě Věcí veřejných dokonce počet 24 nabytých křesel v roce 2010²²³ vedl až k účasti na vládě a přidělení významných resortů správy.²²⁴ Avšak v Británii nejlepší volební výsledek UKIPu ve všeobecných volbách (12,6 %) stačil k zisku pouze jediného mandátu.²²⁵

Podpora populistickým stranám ve Spojeném království se ukazuje zřetelněji na volbách do Evropského parlamentu. Tam byla schopna prorazit i krajně pravicová Britská národní strana, ačkoli ve všeobecných volbách se jí nikdy nepodařilo získat poslanecké mandáty. Ovšem zdaleka nejméně úspěšnější byly strany UKIP a Strana pro brexit. Tyto strany dokázaly ve vymezeném období dosáhnout vysoké podpory a ve volbách do EP zvítězit, a tím dokonce porazit i velké strany, které běžně získávají největší počty křesel ve všeobecných volbách. Zatímco UKIP v roce 2014 měl jen dvouprocentní výhodu oproti druhým Labouristům, Strana pro brexit v roce 2019 zvítězila s náskokem 12 % na druhé Liberální demokraty a Konzervativci s Labouristy skončili až na dalších místech (Audickas, Cracknell, Loft 2020: 52).

Zajímavé je, že v České republice je trend spíše opačný, ačkoliv je zde v obou těchto celostátních volbách využíván stejný poměrný systém. Jak v roce 2014, tak v roce 2019 populistické subjekty v eurovolbách poněkud ztratily oproti volbám parlamentním. Asi nejvíce se to projevilo v případě Úsvitu, který v květnu 2014 nedokázal zopakovat výsledek z parlamentních voleb a kvůli uzavírací klauzuli 5 % žádná křesla v Evropském parlamentu nezískal. V případě ANO se jednalo i přes nižší podporu stále o významný úspěch v těchto volbách, v roce 2014 ztratilo hnutí pouze lehce přes 2 % hlasů oproti parlamentním volbám z října 2013, v roce 2019 se stále drželo nad 20 % hlasů. Podobně

²²³ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

²²⁴ Vláda Petra Nečase (13. 07. 2010 - 10. 07. 2013). In: *Vláda České republiky* [online]. © 2009-2020, [cit. 2020-04-29]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2010-cr/petr-necas/prehled-byvalych-clenu-vlady-petra-necase-96390/>.

²²⁵ Results of the 2015 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2015/results>.

SPD zaznamenala nižší podporu voličů než v předchozích volbách do Poslanecké sněmovny, i když ne až tak zásadní.²²⁶

Ačkoliv volební systém se ukazuje jako jeden ze zásadních vysvětlujících faktorů, nebude pravděpodobně tím jediným, což popisuje i Stijn van Kessel (2015: 20). Dalšími podmínkami vysvětlujícími úspěch populistických stran tak jsou kromě volebního systému ještě důvěryhodnost populistických stran, schopnost stávajících politických stran reagovat na požadavky voličů, ale také ústřední témata populistických stran. Proto populistické strany získávají podporu, pokud se zaměřují na voličsky atraktivní témata, jako například evropská integrace, korupce, kultura a etnicita (imigrace), či ekonomické problémy (van Kessel 2015: 23).

Pokud tyto myšlenky vztáhneme na obě zkoumané země, můžeme si všimnout určitých podobností v obou státech. Jak v České republice, tak v Británii se populistickým subjektům nedařilo, pokud se potýkaly s vnitřními problémy a nevýrazným či nepřesvědčivým vedením. V České republice tento princip dobře ilustrují případy Věcí veřejných a Úsvitu. Věci veřejné se snažily zaujmout charismatickým a populárním lídrem s dobrou pověstí Radkem Johnem, což v počáteční fázi fungovalo výborně a preference strany po jeho zvolení předsedou narůstaly. Ovšem poté se začaly objevovat informace o faktickém vedení strany Vítem Bártou, navíc vládní působení a neustálé rozmíšky jak ve vládě, tak uvnitř strany a postupné odchody některých členů ukázaly naprostou organizační nesoudržnost, a tím strana přestala být pro voliče důvěryhodná. Stejně tak Úsvit přímé demokracie byl schopen zaujmout převážně díky vedení Tomiem Okamurou, který je pro velké množství voličů atraktivním lídrem, o čemž ostatně svědčily i průzkumy, které mu v září 2013 přisuzovaly největší důvěru voličů ze všech předsedů stran.²²⁷ Pozdější vnitřní spory, kauzy ohledně financování, ale zejména následný odchod lídra tak znamenaly pro Úsvit konec ambicí na zisk výraznějších výsledků. Stejně tak v případě Spojeného

²²⁶ *Volby.cz – Český statistický úřad* [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

²²⁷ KUNŠTÁT, Daniel. Důvěra vybraným politikům. In: *CVVM* [online]. 1. 10. 2013 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/institute-a-politici/1401-duvera-vybranim-politikum>.

království se jak UKIP, tak Britská národní strana dlouhou dobu nebyly schopné prezentovat jako důvěryhodné alternativy k mainstreamovým stranám. Britská národní strana si dlouhou dobu nesla pověst silně xenofobní a fašistické, až pod vedením umírněnějšího Nicka Griffina se jí podařilo uspět. UKIP se z počátku potýkal s nepříliš výrazným vedením, změna nastala v době předsednictví Nigela Farage, během něhož strana získala největší úspěchy (van Kessel 2015: 144). Po odchodu Farage z čela strany docházelo k časté výměně předsedů, strana nebyla jednotná ve svém dalším směřování poté, co ztratila svůj hlavní bod programu v podobě brexitu a navíc jí opouštěli členové, čímž přestala být nadále důvěryhodnou volbou.²²⁸ Navíc také voliči přešli zpět ke Konzervativní straně, která přejala témata zpřísnění podmínek imigrace a vyhověla požadavkům svého silně euroskeptického křídla (Baldini, Bressanelli, Gianfreda 2020: 224-225).

Stejně tak se všechny uvedené populistické strany ve svých programech ujaly některého z voličsky atraktivních témat. Zástupci Věcí veřejných a hnutí ANO vstoupili na politickou scénu silnými protikorupčními apely. Nabízeli pak efektivní správu státu schopnými zástupci svých stran. Podnikatelské pozadí obou těchto subjektů bylo bráno jako známka nutného „know-how“ a těžké práce, zejména ANO pak volilo důraz na kompetentnost svých kandidátů a mnohokrát skloňované „řízení státu jako firmy“ (Kim 2020: 10). Další analyzované strany, UKIP, Britskou národní stranu, Úsvit a SPD zase spojují euroskeptické postoje a požadavky vystoupení z Evropské unie. Navíc styčným bodem programů těchto stran jsou protiimigrační postoje, které dokázaly oslovit množství voličů zejména v souvislosti s vrcholící migrační krizí v roce 2015 v případě UKIPu a SPD. Spojujícím prvkem BNP, Úsvitu a SPD je pak silná protiislámská rétorika.

Otázkou dále zůstává, co vede voliče k příklonu k těmto stranám a tím také to, jestli existuje něco jako „typický volič“ těchto stran (Kopeček et al. 2018: 223). Mimo výše zmíněné faktory je tak potřeba také ještě zvážit rozdílné prostředí v obou zemích. Zatímco

²²⁸ COCKBURN, Harry. Ukip loses eighth leader since Brexit referendum as Richard Braine resigns ahead of general election. In: *Independent* [online]. Wednesday 30 October 2019 13:26 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/richard-braine-ukip-leader-resign-brexit-general-election-latest-a9177516.html>.

v České republice byla kontinuita politických stran na dlouhá léta přerušena nadvládou jedné strany a návrat k pluralitnímu systému je tak otázkou posledních třiceti let, ve Spojeném království je naopak dlouholetá tradice systému dvou velkých stran, které se střídají u moci a mají tak za sebou dlouhou historii. Nicméně i ve Spojeném království, podobně jako v dalších evropských zemích, se identifikace voličů se stranou postupně snižuje. Zatímco v roce 1970 získávali Konzervativní strana a Labouristé 90 % hlasů voličů, v roce 2005 a 2010 šlo o 65 %. V posledních všeobecných volbách ale podíl hlasů těmito dvěma stranám vzrostl na 75 %, je tedy otázkou, jak bude další vývoj pokračovat (van Kessel 2015: 153-154, Audickas, Cracknell, Loft 2020: 12). V České republice je pak uváděn jako důvod úspěchu již zmiňovaný „odkaz komunismu“ a anti-establishmentové postoje (Havlík, Pinková 2012: 10, Engler, Pytlas, Deegan-Krause 2019: 1311). Je tedy pravděpodobné, že strany vymezující se vůči stávajícímu establishmentu budou pro voliče atraktivní.

Tématem společných prvků voličů populistických stran se zabývá několik studií v zahraničí i v českém prostředí. Některé dílčí studie populismu zmiňují jako typické voliče populistických stran ty voliče, kteří se v procesu globalizace ocitli jako ti „ponechaní vzadu,“ označovaní také jako ti „poražení globalizace“ a nebyli schopni těžit z jejích důsledků, voliči nespokojení s politickou situací. Jiní zmiňují široké společenské vývoje stojící za podporou těmito stranám, případně je uváděna kombinace socioekonomických a kulturních faktorů (Kopeček et al. 2018: 223, van Kessel 2015: 18, Norris, Inglehart 2019: 369-370). Všechny analýzy se ale shodují v tom, že společné prvky voličů populistických stran nelze nalézt v socio-demografických údajích. Jedinou proměnnou, která v některých případech může hrát roli, je věk. V České republice tak mají sklon volit populistické strany spíše mladší voliči (Havlík, Voda 2018: 169). Na druhou stranu otázka věku ve Spojeném království ukazuje opačné výsledky, jelikož například voličskou základnu UKIPu tvoří převážně starší voliči (Norris, Inglehart 2019: 386).

K podobným výsledkům ohledně socio-demografických údajů dochází i Matthijs Rooduijn, který porovnával voliče patnácti populistických stran z jedenácti zemí a snažil se nalézt prvky, které by je spojovaly. Avšak zatímco populistické strany mají společné základní charakteristiky, o voličích těchto stran totéž bohužel říci nemůžeme, navíc se

nedají vysledovat kombinace proměnných, jež by tyto voliče vymezovaly vůči voličům mainstreamových stran. V kategoriích příjmu, zaměstnanosti, statusu, vzdělání ani dalších společné prvky nenalezneme, stejně tak voliče populistických stran nespojují euroskeptické postoje, nedůvěra politickým institucím, nebo postoje k přímé demokracii. Možnou proměnnou, jež by mohla alespoň zčásti vysvětlovat podporu populistickým stranám, vidí v postojích jednotlivých voličů a jejich individuálních osobnostních rysech. To ale zatím mezinárodně nebylo příliš probádáno (Rooduijn 2017: 363-365).

Závěr

Tato diplomová práce si kladla za cíl vymezit populistické strany a hnutí působící v České republice a Spojeném království, popsat jejich vývoj a úspěšnost a tu poté porovnat právě u těchto dvou zemí. V první části práce jsme tak vymezili minimální definici populismu a určili tři z ní vyplývající základní charakteristiky, které musí tyto politické subjekty splňovat, a to chápání lidu a elit jako homogenních skupin, antagonistický vztah těchto dvou skupin a důraz na suverenitu lidu. Všechny z analyzovaných stran toto jednoznačně splňují, i když každá naplňuje jednotlivé tyto body do jiné míry a svým unikátním způsobem.

V České republice tak byly analyzovány čtyři politické strany a hnutí, působící na celostátní úrovni, které ve vymezeném období dokázaly dosáhnout výraznějších volebních výsledků. Jednotlivým subjektům se podařilo svými výstupy proti establishmentu a také akcentací témat jako boj proti korupci, imigraci, či dosazení schopných lidí do veřejné správy oslovit nezanedbatelné počty voličů. V celostátních volbách dokázaly populistické strany a hnutí v České republice mezi lety 2010 a 2019 postupně získávat stále větší oblibu voličů, otázkou tedy zůstává, zda tento trend bude pokračovat.

Ve Spojeném království dokázaly populistické strany místy uspět již před vymezeným obdobím, od roku 2010 ale zaznamenáváme výrazný nárůst jejich podpory. Popsány tak byly tři politické strany s celostátní působností, které zaznamenaly v daném období volební úspěchy. Zejména kvůli volebnímu systému a dlouhé tradici střídání dvou hlavních stran u moci se ale populistickým stranám nedařilo ve velké míře prorazit do volené dolní komory parlamentu. Ve volbách do Evropského parlamentu, kde se využívá systému proporčního, ale tyto populistické strany dokázaly získat významné počty. Mimo to jejich rostoucí podpora vytvářela tlak i na mainstreamové strany, jež poté musí upravovat svoji politiku, aby dokázaly přitáhnout voliče zpět a zamezit většímu růstu populistických stran.

Ačkoliv od publikace článku Case Muddeho „The Populist Zeitgeist,“ ve kterém hodnotil narůstající vliv populistických stran v Evropě, uplynulo více než patnáct let, jeho slova zůstávají nadále aktuální. Nejenže se strany a hnutí, které můžeme označit za populistické, setkávají s velkou podporou voličů, samotný populismus proniká i do diskurzu „tradičních“ stran a jednotlivých politických aktérů. Populismus se tak stal

prozatím trvalou součástí politiky nejen v evropském kontextu. Koneckonců, slovy Nigela Farage: „Můžete nenávidět populismus, ale řeknu vám zábavnou věc – stává se velmi oblíbeným a má velké výhody.“²²⁹

Z toho důvodu může být téma práce a myšlenky v ní obsažené použité i prakticky při výuce ve školních lavicích. V hodinách základů společenských věd lze představit koncept populismu jako fenomén současné doby a analyzovat jeho dopady na politickou situaci v jednotlivých zemích. Na příkladu České republiky může být použito při probírání stranického vývoje po Listopadu 1989, také u tématu typologie politických stran či jejich ideologického založení, případně jako možné podnětí debaty o chápání demokracie při probírání forem demokracie a jejích rozličných pojetí. Navíc se jedná o aktuální téma, které také rezonuje ve veřejném prostoru, mimo to bývá špatně uchopováno a potřebuje objasnění. Žáci a studenti pak mohou koncept populismu sami aplikovat na současné politické strany a jim známé politické aktéry, a tudíž se ke konceptu lépe vztáhnout.

Využití nenacházíme jen v hodinách společenských věd ale také například v anglickém jazyce, kde může sloužit jako prostředek při představování britských reálií. V hodinách anglického jazyka by tak téma práce mohlo být představeno metodou CLIL (Content and Language Integrated Learning), jež spojuje učení se obsahu s výukou jazyka jako takového. Tím by došlo jak rozšíření znalostí z hlediska reálií anglicky mluvící země, tak slovní zásoby v jednotlivých oblastech jako jsou politické strany, odlišný volební systém, či brexit, z nichž poslední je právě i pro rodilé mluvčí jedním z nejaktuálnějších témat.

²²⁹ Nigel Farage's dramatic final speech at the European Parliament ahead of the Brexit vote In: *Youtube* [online]. 29. 1. 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LlGmfpHBiDw>.

Seznam použitých informačních zdrojů

Odborné publikace a články

BALDINI, Gianfranco – BRESSANELLI, Edoardo – GIANFREDA, Stella. Taking back control? Brexit, sovereignty and populism in Westminster (2015–17), *European Politics and Society* [online]. 2020, vol. 21, no. 2, s. 219-234 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23745118.2019.1632584>.

BUŠTÍKOVÁ, Lenka – GUAŠTI, Petra. The State as a Firm: Understanding the Autocratic Roots of Technocratic Populism. *East European Politics and Societies and Cultures* [online]. May 2019, vol. 33, no. 2, s. 302-330 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0888325418791723>.

CÍSAŘ, Ondřej – ŠTĚTKA, Václav. Czech Republic: The Rise of Populism From the Fringes to the Mainstream. In: AALBERG, Toril et al. eds. *Populist Political Communication in Europe*. New York: Routledge, 2017, s. 285-298. ISBN 978-1-138-65479-2. Dostupné také z:

<http://eds.b.ebscohost.com/eds/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzEyNzE2MzZfX0FO0?sid=6f2b9b6a-8ee3-406c-99f1-5c1f3d4eff50@pdc-v-sessmgr01&vid=0&format=EB&rid=2>

DEEGAN-KRAUSE, Kevin – HAUGHTON, Tim. Toward a More Useful Conceptualization of Populism: Types and Degrees of Populist Appeals in the Case of Slovakia. *Politics & Policy* [online]. 2009, vol. 37, no. 4, s. 821-841 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=3&sid=9888cf38-b52d-451a-b2d4-97251e88291f%40sessionmgr101>.

DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra – BUBEN, Radek – NĚMEC, Jan. *¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012. 363 s. Studie; sv. 77. ISBN 978-80-7419-091-9.

ENGLER, Sarah – PYTLAS, Bartek – DEEGAN-KRAUSE, Kevin. Assessing the diversity of anti-establishment and populist politics in Central and Eastern Europe. *West European Politics* [online]. 2019, vol. 42, no. 6, s. 1310-1336 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1596696>.

FREEDEN, Michael. After the Brexit referendum: revisiting populism as an ideology. *Journal of Political Ideologies* [online]. 2017, vol. 22, no. 1, s. 1–11 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1080/13569317.2016.1260813>.

GUDERJAN, Marius – WILDING, Adrian. Brexit Populism: The Thick (and Thin) of It. *Czech Journal of Political Science/Politologický časopis* [online]. 2018, vol. 25, no. 1, s. 64-81 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2018/1/Polcas_2018_1_pp_64-81.pdf.

HAVLÍK, Vlastimil a kol. *Volby do Poslanecké sněmovny 2013*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 2014. 347 s. Monografie; sv. č. 57. ISBN 978-80-210-7147-6.

HAVLÍK, Vlastimil – PINKOVÁ, Aneta. *Populist political parties in East-Central Europe*. 1st ed. Brno: Masaryk University, Faculty of Social Studies, International Institute of Political Science, 2012. 307 s. Monographs series; vol. 49. ISBN 978-80-210-6105-7.

HAVLÍK, Vlastimil – VODA, Petr. Cleavages, Protest or Voting for Hope? The Rise of Centrist Populist Parties in the Czech Republic. *Swiss Political Science Review* [online]. 2018, vol. 24, no. 2, s. 161–186 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://eds.b.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=7bec6ab5-e03f-4ab7-a5fc-1c277718c353%40pdc-v-sessmgr01>.

HLOUŠEK, Vít. Věci veřejné: Politické podnikání strany typu firmy. *Czech Journal of Political Science/Politologický časopis* [online]. 2012, vol. 19, no. 4, s. 322-340 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.politologickycasopis.cz/userfiles/file/2012/4/Polcas_2012_4_pp_322_340.pdf

HLOUŠEK, Vít – KOPEČEK, Lubomír – ŠEDO, Jakub. *Politické systémy*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2011. 292 s. ISBN 978-80-87474-23-5.

KIM, Seongcheol. Between illiberalism and hyper-neoliberalism: competing populist discourses in the Czech Republic. *European Politics and Society* [online]. Feb. 2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/23745118.2020.1709368>.

KOPEČEK, Lubomír et al. *Já platím, já rozhoduji!: političtí podnikatelé a jejich strany*. 1. vyd. Brno: ve spolupráci s Masarykovou univerzitou vydalo nakladatelství B&P Publishing, 2018. 291 s. ISBN 978-80-210-9078-1.

KUBÁT, Michal, ed. – MEJSTRÍK, Martin, ed. – KOCIAN, Jiří, ed. *Populismus v časech krize*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2016. 227 s. ISBN 978-80-246-3439-5.

MAREŠ, Miroslav a kol. *Ne islámu!: protiislámská politika v České republice*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2015. 219 s. Politologická řada; svazek č. 56. ISBN 978-80-7325-397-4.

MUDDE, Cas. *The Populist Zeitgeist. Government and Opposition* [online]. March 2004, vol. 39, no. 4, s. 541-563 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z:

https://www.cambridge.org/core/services/aop-cambridge-core/content/view/2CD34F8B25C4FFF4F322316833DB94B7/S0017257X00002372a.pdf/populist_zeitgeist.pdf.

MUDDE, Cas. *Populist radical right parties in Europe* [online]. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2007 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10196253>.

MUDDE, CAS – ROVIRA KALTWASSER, Cristóbal. *Populism in Europe and the Americas: threat or corrective for democracy?* [online]. Cambridge: Cambridge University Press, 2012 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/natl-ebooks/detail.action?docID=907174>.

MÜLLER, Jan-Werner. *Co je to populismus?*. Překlad Markéta Hofmeisterová. 1. vyd. Praha: Dybbuk, 2017. 118 s. ISBN 978-80-7438-183-6.

NORRIS, Pippa – INGLEHART, Ronald. *Cultural Backlash: Trump, Brexit, and the rise of authoritarian populism*. First published. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2019. xiv, 540 s. ISBN 978-1-108-42607-7.

ROODUIJN, Matthijs. What unites the voter bases of populist parties? Comparing the electorates of 15 populist parties. *European Political Science Review* [online]. 2018, vol. 10, no. 3, s. 351–368 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z:

<https://www.cambridge.org/core/journals/european-political-science-review/article/what-unites-the-voter-bases-of-populist-parties-comparing-the-electorates-of-15-populist-parties/2C93B9C18341B38768DF216604FDBBA2>.

TAGGART, Paul. Populism and representative politics in contemporary Europe. *Journal of Political Ideologies* [online]. October 2004, vol. 9, no. 3, s. 269-288 [cit. 2020-04-27].

Dostupné z: <http://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=3f3a3126-deb4-446c-9ca2-e2b8e52ee5a2%40sdc-v-sessmgr01>.

USHERWOOD, Simon. Shooting the fox? UKIP's populism in the post-Brexit era, *West European Politics* [online]. 2019, vol. 42, no. 6, s. 1209-1229 [cit. 2020-04-29]. Dostupné z:

<https://doi.org/10.1080/01402382.2019.1596692>.

VAN KESSEL, Stijn. *Populist Parties in Europe: Agents of Discontent?* [online]. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2015 [cit. 2020-04-27].

Dostupné z:

<http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=nlebk&AN=998897&lang=cs&site=eds-live&scope=site>.

WEYLAND, Kurt. Clarifying a Contested Concept: Populism in the Study of Latin American Politics. *Comparative Politics* [online]. Oct. 2001, vol. 34, no. 1, s. 1-22 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/422412>

WODAK, Ruth – KHOSRAVINIK, Majid – MRAL, Brigitte eds. *Right-Wing Populism in Europe: Politics and Discourse* [online]. London: Bloomsbury, 2013 [cit. 2020-04-27].

Dostupné z: <https://www.bloomsburycollections.com/book/right-wing-populism-in-europe-politics-and-discourse/>.

Články z internetových médií, webové stránky a další zdroje

All candidates for British National Party in the 2017 General Election. In: *Democracy Club Candidates* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://candidates.democracyclub.org.uk/parties/PP3960/elections/parl.2017-06-08/>.

Annunziata Rees-Mogg to stand as MEP for Farage's Brexit party. In: *The Guardian* [online]. Fri 12 Apr 2019 13:35 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/apr/12/annunziata-rees-mogg-to-stand-as-mep-for-farages-brexit-party>.

ANO 2011 zbrojí na volby. Babiš nenašel lídra, předsedou bude sám. In: *iDNES.cz* [online]. 31. července 2012 16:37, aktualizováno 18:36 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-predseda-ano-2011.A120731_161934_domaci_hv.

ANO, bude líp [online]. ANO, © 2019 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/>.

ANO má primátora také v Liberci. Stal se jím Tibor Batthyány. In: *iDNES.cz* [online]. 27. listopadu 2014 18:11 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/liberec/zpravy/novym-primatorem-liberce-je-batthyany.A141127_181145_liberec-zpravy_zuf.

AUDICKAS, Lukas – CRACKNELL, Richard – LOFT, Philip. UK Election Statistics: 1918-2019: A Century of Elections. In: *House of Commons Library* [online]. 27. 2. 2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-7529/>.

AV referendum question published. In: *BBC News* [online]. 22 July 2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-10729454>.

BABIŠ, Andrej. Výzva ANO 2011. In: *ANO, bude líp* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/file/edee/ke-stazeni/ostatni/ano-vyzva-ano.pdf>.

BABIŠ, Andrej. *O čem sním, když náhodou spím*. Vydání první. Praha: [Andrej Babiš], 2017. 282 stran. ISBN 978-80-270-3448-2.

Babiš chystá Občanské fórum proti korupci a hledá lídra. In: *ČT 24* [online]. 21. 9. 2011 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1241951-babis-chysta-obcanske-forum-proti-korupci-a-hleda-lidra>.

Bártu i Škárku soud zprostil viny. Zastavila nás politika, řekl Šott. In: *iDNES.cz* [online]. 23. ledna 2013 8:06, aktualizováno 12:16 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nove-jednani-soudu-v-praze-5-o-bartovi-a-skarkovi.A130123_080644_domaci_kop.

Bez Babiše sestavujícího vládu by se změnil postoj ODS, lidovců i STAN. In: *iDNES.cz* [online]. 9. dubna 2018 13:57 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/sestavovani-vlady-mozna-vymena-babise-postoj-stran.A180409_130436_domaci_kop.

BNP. *Democracy, Freedom, Culture and Identity: British National Party General Election Manifesto 2010* [online]. Welshpool: British National Party, ©2010 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://general-election-2010.co.uk/2010-general-election-manifestos/>.

BNP membership list appears on Wikileaks. In: *The Guardian* [online]. Tue 20 Oct 2009 14.41 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2009/oct/20/bnp-membership-list-wikileaks>.

'BNP membership' officer sacked. In: *BBC News* [online]. Updated at 16:00 GMT, Saturday, 21 March 2009 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/merseyside/7956824.stm.

BOLTON, Doug. General Election 2015: The BNP has almost vanished from British politics. In: *The Independent* [online]. 15 April 2015 00:00 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/generalelection/general-election-2015-the-bnp-has-almost-vanished-from-british-politics-10176194.html>.

Boris Johnson elected new Tory leader. In: *The Guardian* [online]. Tue 23 July 2019 13.27 BST [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/jul/23/boris-johnson-elected-new-tory-leader-prime-minister>.

Brexit: David Cameron to quit after UK votes to leave EU. In: *BBC News* [online]. 24 June 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36615028>.

BREXIT PARTY. *Contract with the People* [online]. London: The Brexit Party, 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.thebrexitparty.org/contract/>.

Brexit Party: Nigel Farage says four AMs to form group. In: *BBC News* [online]. 15 May 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-wales-politics-48275830>.

BŘEŠTAN, Robert. Peníze na „analýzy a mediální zastoupení“ Okamurovy SPD šly k lidem spojeným s TV Barrandov a Parlamentními listy. In: *HlídacíPes.org* [online]. 1. února 2018 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/penize-analyzy-medialni-zastoupeni-okamurovy-spd-sly-k-lidem-spojenym-tv-barrandov-parlamentnimi-listy/>.

Buňku SPD hromadně opustili členové. Vadí jim vyhazovy nařízené vedením. In: *iDNES.cz* [online]. 5. června 2018 20:49 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/hnuti-svoboda-a-prima-demokracie-kraj-vysocina-rozpad-koten.A180605_093618_domaci_bja.

CEMPER, Jan. Noví republikáni? Lídři kandidátek SPD musí darovat hnutí SPD sto tisíc. In: *Manipulátoři* [online]. 19. 8. 2017 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://manipulatori.cz/novy-republikani-lidri-kandidatek-spd-musi-darovat-hnuti-spd-sto-tisic/>.

COCKBURN, Harry. Ukip loses eighth leader since Brexit referendum as Richard Braine resigns ahead of general election. In: *Independent* [online]. Wednesday 30 October 2019 13:26 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/richard-braine-ukip-leader-resign-brexit-general-election-latest-a9177516.html>.

COOKE, Alistair. *A Party of Change: A Brief History of the Conservatives* [online]. 3 September 2009 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: https://issuu.com/conservatives/docs/a_party_history?fbclid=IwAR3bMs3lDC1T29p3_8obnhm0XjABa_sG1WkznpChFIxIePupF-XFxX02118.

CORBYN, Jeremy. Final sovereignty on Brexit must rest with the people. In: *The Guardian* [online]. Sat 31 Aug 2019 21.00 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/31/final-sovereignty-on-brexit-must-rest-with-the-people--jeremy-corbyn>.

Čaputovej prejav na konferencii v Mníchove: Lacné zisky so sebou často nesú nenapraviteľné škody pre generácie. In: *Denník N* [online]. 16. 2. 2020 9:36 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://dennikn.sk/1759080/caputovej-prejav-na-konferencii-v-mnichove-lacne-zisky-so-sebou-casto-nesu-nenapravitelne-skody-pre-generacie/?cst=1305355e724e52cd2b68572c978c43ec0ca23b25>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (ČSÚ). 20 let svobodných voleb do zákonodárných orgánů ČR: Výsledky voleb do Parlamentu ČR v letech 1996 – 2014. *Lidé a společnost* [online]. 31. května 2016 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/43752137/22004816.pdf/6377482f-95d9-44b2-aa27-d2036be40df2?version=1.1>.

David Cameron and Nick Clegg pledge 'united' coalition. In: *BBC News* [online]. Wednesday, 12 May 2010 19:18 UK [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/election_2010/8676607.stm.

David Cameron promises in/out referendum on EU. In: *BBC News* [online]. 23 January 2013 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21148282>.

EDINGTON, Tom. Could there be an early general election?. In: *BBC News* [online]. 28 October 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-49004486>.

Election 2010: Constituency: Buckingham. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/constituency/a79.stm>.

Election 2010: Results: United Kingdom - National Results. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <http://news.bbc.co.uk/2/shared/election2010/results/>.

Election 2015: At-a-glance. In: *BBC News* [online]. 8 May 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election-2015-32633008>.

EU referendum: New 'exit' group launches its campaign. In: *BBC News* [online]. 9 October 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-34482936>.

EU Referendum Results. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.bbc.com/news/politics/eu_referendum/results.

European Parliament elections 2019: results and analysis. In: *House of Commons Library* [online]. 26 June 2019 13.27 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-8600/>.

FIALA, Radim. [Německo šokují masové ...] In: *Facebook* [online]. 5. ledna 2016 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/radimfiala.cz/photos/a.319806061371541/1097291420289664/?type=3&theater>.

Fixed-term parliaments were 'a mistake', says Ken Clarke. In: *BBC News* [online]. 17 March 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-31917502>.

Former leader Nigel Farage quits UKIP. In: *BBC News* [online]. 4 December 2018 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-46448299>.

Full text: Theresa May's conference speech. In: *The Spectator* [online]. 5 October 2016, 2:00am [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.spectator.co.uk/article/full-text-theresa-may-s-conference-speech>.

FURNESS, David. Parliamentary Sovereignty Means the Right To Put the People's Will into Law. In: *British National Party* [online]. 19 September 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://bnp.org.uk/parliamentary-sovereignty/>.

General election 2019: Brexit - where do the parties stand?. In: *BBC News* [online]. 5 December 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48027580>.

Get Brexit Done: Unleash Britain's Potential: The Conservative and Unionist Party Manifesto 2019. In: *Conservatives* [online]. 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.conservatives.com/our-plan>.

Hnutí Úsvit se rozpadá. Jeho poslanci chtějí založit novou stranu. In: *Radiožurnál* [online]. 10. 2. 2015 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/hnuti-usvit-se-rozpada-jeho-poslanci-chteji-zalozit-novou-stranu-6268185>.

Hnutí Úsvit přímé demokracie nehodlá vstupovat do vlády, potvrdil jeho lídr Okamura. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 26. října 2013 21:21 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/hnuti-usvit-prime-demokracie-nehodla-vstupovat-do-vlady-potvrdil-jeho-lidr-okamura_201310262121_mkopp.

How Brexit party won Euro elections on social media – simple, negative messages to older voters. In: *The Guardian* [online]. Sat 29 Jun 2019 21.00 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/jun/29/how-brexit-party-won-euro-elections-on-social-media>.

HRONOVÁ, Zuzana – ČERNÁ, Jana. Okamura podal kandidaturu. Za měsíc má 61 tisíc podpisů. In: *Aktuálně.cz* [online]. 6. 11. 2012 13:40 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/okamura-podal-kandidaturu-za-mesic-ma-61-tisic-podpisu/r~i:article:762382/>.

HUNT, Alex. UKIP: The story of the UK Independence Party's rise. In: *BBC News* [online]. 21 November 2014 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-21614073>.

Hyde Park ČT24 [zpravodajství]. ČT 24, 23. 4. 2010, 20.10. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/210411058080423/>.

In hindsight, do you think Britain was right or wrong to vote to leave the EU?. In: *What UK Thinks: EU* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://whatukthinks.org/eu/questions/in-highsight-do-you-think-britain-was-right-or-wrong-to-vote-to-leave-the-eu/>.

Jak Paroubek svrhl Topolánka. Pád české vlády v roce 2009 slyšeli až v Bruselu. In: *Radiožurnál* [online]. 12. 10. 2017 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/jak-paroubek-svrhl-topolanka-pad-ceske-vlady-v-roce-2009-slyseli-az-v-bruselu-6200919>.

„Jsme radikální hnutí.“ Okamura má novou stranu – SPD. In: *ČT 24* [online]. akt. 16. 6. 2015 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1537546-jsme-radikalni-hnuti-okamura-ma-novou-stranu-spd>.

Kauza Čapí hnízdo. In: *ČT 24* [online] [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specially/2923148-capi-hnizdo>.

KAZIN, Michael. How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be ‘Populist’? In: *The New York Times Magazine* [online]. 22. 3. 2016 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can-donald-trump-and-bernie-sanders-both-be-populist.html>.

Kdy, kde, jak: co je dobré vědět o evropských volbách – infografika. In: *Evropský parlament* [online]. 24-02-2014 15:18 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/eu-affairs/20140222IFG36704/kdy-kde-jak-co-je-dobre-vedet-o-evropskych-volbach-infografika>.

Known candidates for each ballot in the UK Parliament elections. In: *Democracy Club Candidates* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://candidates-democracyclub.org.uk/elections/parl.2019-12-12/>.

Komunální volby 2014. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/komunalni/2014>.

Komunální volby 2018 - Výsledky, kandidáti, zpravodajství. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/komunalni>.

Krajské volby 2016. In: *iDNES.cz* [online] [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.idnes.cz/volby/krajske/2016>.

KUBÁTOVÁ, Zuzana. Do parlamentu kandidovat nechci, radši budu cvičit na televizní debaty, říká Babiš. In: *Hospodářské noviny (iHNed.cz)* [online]. 25. 5. 2012 09:55 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-55925410-do-parlamentu-kandidovat-nechci-radsi-budu-cvicit-na-televizni-debaty-rika-babis>.

KUBÁTOVÁ, Zuzana. Tajuplný Tomio: byznys a politika v poutavém příběhu. In: *Aktuálně.cz* [online]. 2. 10. 2013 13:35 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/denik-insider/tajuplny-tomio-byznys-a-politika-v-poutavem-pribehu/r~i:insider:article:27167/>.

KUNDRA, Ondřej – SVOBODOVÁ, Ivana. Strach a úplatky nad VV. In: *Týdeník Respekt* [online]. 3. 4. 2011, aktualizace 7. 3. 2012 9:53 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/14/strach-a-uplatky-nad-vv>.

KUNŠTÁT, Daniel. Podpora prezidentských kandidátů v listopadu 2012. In: *CVVM* [online]. 29. 11. 2012 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/1540-podpora-prezidentskych-kandidatu-v-listopadu-2012>.

KUNŠTÁT, Daniel. Důvěra vybraným politikům. In: *CVVM* [online]. 1. 10. 2013 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/instituce-a-politici/1401-duvera-vybranym-politikum>.

Lokální strana Věci veřejné vydělává na časopise se čtyřmilionovým nákladem. In: *iDNES.cz* [online]. 23. 6. 2009 6:45 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/lokalni-strana-veci-verejne-vydelava-na-casopise-se-ctyrmilionovym-nakladem.A090622_213143_domaci_dp.

May 'delivering on will of the people'. In: *BBC News* [online]. 02 Jun 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/election-2017-40140983/may-delivering-on-will-of-the-people>.

May says opponents of Brexit deal risk 'letting British people down'. In: *BBC News* [online]. 14 January 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-46856149>.

May Stabs Britain in the Back over Brexit with “Worst Deal in History” In: *British National Party* [online]. November 16, 2018 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://bnp.org.uk/may-stabs-britain-in-the-back-over-brexit-with-worst-deal-in-history/>.

May to form 'government of certainty' with DUP backing. In: *BBC News* [online]. 9 June 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election-2017-40219030>.

Ministr John: Řídit vnitro se musím teprve naučit. In: *iDNES.cz* [online]. 24. srpna 2010 5:05, aktualizováno 9:30 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/ministr-john-ridit-vnitro-se-musim-teprve-naucit.A100823_223742_domaci_iky.

MOORE, Martin – RAMSAY, Gordon. *UK media coverage of the 2016 EU Referendum campaign* [online]. London: Centre for the Study of Media, Communication and Power The Policy Institute, King's College London, 2017 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://doi.org/10.18742/pub01-029>.

MUDDE, Cas. Is Boris Johnson really Britain's Trump?. In: *The Guardian* [online]. Wed 24 Jul 2019 07.00 BST, Last modified on Wed 24 Jul 2019 18.34 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/jul/24/is-boris-johnson-really-britains-trump>.

MÜLLER, Jan-Werner. Trump, Erdoğan, Farage: The attractions of populism for politicians, the dangers for democracy. In: *The Guardian* [online]. 2. 9. 2016 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/books/2016/sep/02/trump-erdogan-farage-the-attractions-of-populism-for-politicians-the-dangers-for-democracy>.

Národní sdružení, SPD, AfD i Liga. Nacionalistická frakce v europarlamentu má 73 členů. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 13. června 2019 15:57 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/evropsky-parlament-nacionalisticka-frakce-spd_1906131357_kro.

Nejen regionální buňka poslance Volného. SPD v lednu zrušilo i organizaci v Královéhradeckém kraji. In: *iROZHLAS.cz* [online]. 28. února 2019 12:36 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/spd-tomio-okamura-zrusena-organizace-volny-hradec-kralove_1902281236_tec.

Nevydržel. Obří billboard z Klárova přemístí Věci veřejné do Ostravy. In: *Lidovky.cz* [online]. 28. dubna 2010 17:56 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/domov/nevydrzel-obri-billboard-z-klarova-premisti-veci-verejne-do-ostravy.A100428_175631_domov_taj.

Nigel Farage's anti-migrant poster reported to police. In: *The Guardian* [online]. Thu 16 June 2016 15.22 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

<https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/16/nigel-farage-defends-ukip-breaking-point-poster-queue-of-migrants>.

Nigel Farage's dramatic final speech at the European Parliament ahead of the Brexit vote
In: *Youtube* [online]. 29. 1. 2020 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LIGmfHBiDw>.

Nigel Farage launches Brexit Party ahead of European elections. In: *BBC News* [online]. 12 April 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-47907350>.

Nigel Farage resigns as Ukip leader after 'achieving political ambition' of Brexit. In: *The Guardian* [online]. Mon 4 July 2016 16.26 BST [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2016/jul/04/nigel-farage-resigns-as-ukip-leader>.

Nigel Farage says Leave win marks UK 'independence day'. In: *BBC News* [online]. 24 June 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36613238>.

No second EU referendum if Theresa May becomes PM. In: *BBC News* [online]. 11 Jul 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/av/uk-politics-36764525/no-second-eu-referendum-if-theresa-may-becomes-pm>.

OKAMURA, Tomio. Změna. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 26. 02. 2013 8:30:30 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=323351>.

OKAMURA, Tomio. Daně do rukou politiků nepatří!!!. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 16. 10. 2013 8:30:30 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=368289>.

OKAMURA, Tomio. [Snížení počtu poslanců ...] In: *Facebook* [online]. 25. října 2013 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/photos/a.185333081477515/691979904146161/?type=3&theater>.

OKAMURA, Tomio. [Dnes a zítra budeme ...] In: *Facebook* [online]. 25. října 2013 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/691851004159051>.

OKAMURA, Tomio. Demokracie: vláda lidu, ne stranických elit. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 29. 06. 2014 13:00:00 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=415382>.

OKAMURA, Tomio. [Přemýšlel jsem nad radikálním ...] In: *Facebook* [online]. 3. ledna 2015 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/933542299989919:0>.

OKAMURA, Tomio. Cenzurovaná tisková konference SPD, kterou ČT nevysílá, protože se bojí, že lidé uslyší pravdu. In: *TOMIO OKAMURA* [online]. 8. 10. 2015 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <http://www.tomio.cz/aktuality/cenzurovana-tiskova-konference-spd-ktou-ct-nevysila-protize-se-boji-ze-lide-uslysi-pravdu/>.

OKAMURA, Tomio. Muslimský teror. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 14. 06. 2017 13:29:04 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=609107>.

OKAMURA, Tomio. Zfanatizovaný muslimský terorista. In: *Blog iDNES.cz* [online]. 29. 03. 2018 9:00:00 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://okamura.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=655950>.

OKAMURA, Tomio. [Právě jsme zprovoznili ...] In: *Facebook* [online]. 5. dubna 2019 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/posts/2501627449848055>.

Okamura neřídí SPD, tvrdí odcházející poslanec Volný. Hnutí podle něj ustoupilo podnikatelským záměrům. In: *ČT 24* [online]. 16. 3. 2019 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2761415-okamura-neridi-spd-tvrdi-odchazejici-poslanec-volny-hnuti-podle-nej-ustoupilo>.

Okamura pohrozil zestátněním ČT a ČRo, ředitelé obou médií se ohradili. In: *ČT 24* [online]. 24. 10. 2017 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2282869-okamura-pohrozil-zestatnenim-ct-a-cro-ohrozujete-principy-demokracie-reagoval-sef>.

Okamura s Fialou odešli z Úsvitu, zakládají nové seskupení. In: *Aktuálně.cz* [online]. Aktualizováno 5. 5. 2015 14:38 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

<https://zpravy.aktualne.cz/domaci/okamura-s-fialou-odesli-z-usvitu-zakladaji-nove-hnuti/r~0f2e534af30a11e498af002590604f2e/>.

Okamura vystoupil z Úsvitu, zakládá hnutí Svoboda a přímá demokracie. In: *iDNES.cz* [online]. 5. května 2015 11:32, aktualizováno 11:57 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/okamura-opustil-usvit-zaklada-hnuti-svoboda-a-prima-demokracie.A150505_101715_domaci_hv.

Okamura žádá o registraci hnutí Úsvit přímé demokracie. In: *Aktuálně.cz* [online]. 13. 5. 2013 17:33 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/politika/okamura-zada-o-registraci-hnuti-usvit-prime-demokracie/r~i:article:779502/>.

Okamurovci odčerpali ze stranických účtů miliony. Peníze šly prý na poradenství. In: *Echo24.cz* [online]. 31. ledna 2018 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://echo24.cz/a/SSFfJ/okamurovci-odcerpali-ze-stranickyh-uctu-miliony-penize-sly-pry-na-poradenstvi>.

Origins of Parliament. In: *UK Parliament* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.parliament.uk/about/living-heritage/evolutionofparliament/originsofparliament/>.

Otázky Václava Moravce [publicistický pořad]. ČT 24, 18. 4. 2010, 13:05. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210411030510418-otazky-vaclava-moravce-2-cast/>.

Otázky Václava Moravce [publicistický pořad]. ČT 24, 30. 5. 2010, 13:05. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210411030510530-otazky-vaclava-moravce-2-cast/>.

Otázky Václava Moravce Speciál [publicistický pořad]. Česká televize, 5. 5. 2010, 21.00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210452801380009-otazky-vaclava-moravce-special/>.

Otázky Václava Moravce Speciál [publicistický pořad]. Česká televize, 12. 5. 2010, 21.00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1126672097-otazky-vaclava-moravce/210452801380010-otazky-vaclava-moravce-special/>.

Parlamentní volby 2017: Superdebata: poslední slovo [televizní debata]. ČT24, 19. 10. 2017 21:30. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11966400156-parlamentni-volby-2017/217411033181019-superdebata-posledni-slovo/>.

PIDD, Helen. As the BNP vanishes, do the forces that built it remain?. In: *The Guardian* [online]. Wed 2 May 2018 16:04 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2018/may/02/bnps-last-district-councillor-bows-out-but-insists-party-will-rise-again>.

PICHETA, Rob. Britain set for December 12 election after MPs approve snap poll. In: *CNN* [online]. Updated 20:36 GMT (04:36 HKT) October 29, 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2019/10/29/uk/uk-general-election-vote-gbr-intl/index.html>.

PILNÁČEK, Matouš. Volební model v prosinci 2019. In: *CVVM* [online]. 20. 12. 2019 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/volby-a-strany/5077-volebni-model-v-prosinci-2019>.

Pilný nahradil Babiše. Nového ministra financí jmenoval prezident. In: *ČT 24* [online]. akt. 24. 5. 2017 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2130111-pilny-nahradil-babise-noveho-ministra-financi-jmenoval-prezident>.

PLAID CYMRU. Think Different. Think Plaid. 2010 Westminster Manifesto. In: *UK Election Manifestos* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://lexically.net/wordsmith/support/election_manifestos.htm.

Po celodenním maratonu má Babišova druhá vláda důvěru. In: *ČT 24* [online]. akt. 12. 7. 2018 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2534680-po-celodennim-maratonu-ma-babisova-druha-vlada-duveru>.

Politický program SPD. In: *SPD – Svoboda a přímá demokracie* [online]. [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.spd.cz/program>.

Poslanci potvrdili šéfy výborů, pro Kotena byl s ANO, SPD a KSČM i Klaus. In: *iDNES.cz* [online]. 30. listopadu 2017 6:17, aktualizováno 16:45 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-potvrzeni-predsedy-vyboru.A171130_045450_domaci_kop.

Poslanec Holík vystoupil z klubu Úsvitu, přidal se k Okamurovi. In: *iDNES.cz* [online]. 17. července 2015 12:20 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/poslanec-jaroslav-holik-vystoupil-z-klubu.A150717_120015_domaci_aho.

Po třech letech bude jasno v otázce lex Babiš. Ústavní soud se za týden vyjádří k pozměňovacím návrhům. In: *iROZHLAS.cz* [online] 11. února 2020 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/lex-babis-ustavni-soud-andrej-babis-vlada_2002111539_aur.

Pokud nás budou dál všichni odmítat, pokusíme se o menšinovou vládu s odborníky, řekl Babiš. In: *Aktuálně.cz* [online]. 27. 10. 2017 14:36 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pokud-nas-byudou-dal-vsichni-odmitat-pokusime-se-o-mensinovo/r-013ceff0bb0611e78bec0025900fea04/>.

Popularita politiků – duben 2010. *Stem.cz* [online]. 19. 4. 2010 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/popularita-politiku-duben-2010/>.

Povolební počty: Bez ANO koalice nevznikne, strany ale odmítají stíhaného Babiše. In: *ČT 24* [online]. 21. 10. 2017 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2280916-povolebni-pocty-bez-ano-koalice-nevznikne-strany-ale-odmitaji-stihaneho-babise>.

Program hnutí. *Úsvit přímé demokracie* [online]. 17. 4. 2013 [cit. 2020-04- 27]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20131016112400/http://www.hnutiusvit.cz/program-hnuti/>.

Předvolební klip hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. In: *TelevizeSeznam.cz* [online]. 14. října 2013 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/domaci-9257/predvolebni-klip-hnuti-usvit-prime-demokracie-tomia-okamury-464627>.

Předvolební superdebata. In: *Předvolební debaty 2013* [televizní debata]. Česká televize, 24. 10. 2013 20:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10483849868-mimoradne-porady-ct24-2013/213411033381024-predvolebni-superdebata>.

Příběh Věcí veřejných: cesta od party aktivistů do vrcholné politiky. In: *iDNES.cz* [online]. 7. června 2010 6:29, aktualizováno 7:48 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z:

https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/pribeh-veci-verejnych-cesta-od-party-aktivistu-do-vrcholne-politiky.A100606_203840_domaci_iky.

QUINN, Ben. Ukip's defeat in EU elections cast doubts on party's future. In: *The Guardian* [online]. Mon 27 May 2019 15.08 BST [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2019/may/27/ukip-defeat-in-eu-elections-cast-doubts-on-party-future>.

REMUNDA, Filip. Bratři Okamurovi. In: *Český žurnál* [televizní dokument]. ČT2 25. 11. 2019 21:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10408111009-cesky-zurnal/216562262600005-bratri-okamurovi/>.

Results of the 2015 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2015/results>.

Results of the 2017 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2017/results>.

Results of the 2019 General Election. In: *BBC News* [online]. [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/election/2019/results>.

SAUNDERS, Robert. Democracy Distorted: To fight Boris Johnson's populism, progressive politics needs to offer an alternative to "the people" and "the enemies of the people." In: *NewStatesman* [online]. 18 December 2019 [cit. 2020-04-25]. Dostupné z: <https://www.newstatesman.com/politics/uk/2019/12/democracy-distorted>.

SC&C – SPSS ČR. *Závěrečná zpráva EXIT POLL: SC&C a SPSS ČR pro Českou televizi* [online]. Praha: SC & C spol. s r.o., 2010 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <http://img2.ct24.cz/multimedia/documents/17/1699/169810.doc>.

Seznam politických stran a hnutí. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. akt. 29. 4. 2020 v 19:00:06 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://aplikace.mvcr.cz/seznam-politickych-stran/Default.aspx>.

SNP. *Elect a Local Champion* [online]. Edinburgh: SNP, 2010 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/20_04_10_snpmanifesto.pdf.

SPD zrušila svou brněnskou buňku, kterou minulý týden krotili strážníci. In: *iDNES.cz* [online]. 22. února 2018 17:19 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/brno/zpravy/spd-zruseni-bunky-brno.A180222_170331_brno-zpravy_krut.

Speech by President Barroso at the Brussels Think Tank Dialogue [online]. 22. 4. 2013 [cit. 2020-02-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_13_346.

STABENOW, Michael. EU-Ratspräsident van Rompuy: Anlaufstelle für Merkel und Sarkozy. In: *Frankfurter Allgemeine* [online]. 9. 4. 2010 17:45 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/eu-ratspraesident-van-rompuy-anlaufstelle-fuer-merkel-und-sarkozy-1965888.html#void>.

Stíhání Andreje Babiše v kauze Čapí hnízdo bude pokračovat. In: *ČT 24* [online]. akt. 4. 12. 2019 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/specialy/capi-hnizdo/2995157-line-stihani-andreje-babise-v-kauze-capi-hnizdo-bude-pokracovat>.

Středočeský kraj – Daně a podnikání. In: *Předvolební debaty 2013* [televizní debata]. Česká televize, 17. 10. 2013 20:00. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10483849868-mimoradne-porady-ct24-2013/213411033371017-predvolebni-debata-ze-stredoceskeho-kraje>.

STUHLÍKOVÁ, Lucie. Konflikt v Úsvitu: Okamura byl vyloučen z poslaneckého klubu. In: *Aktuálně.cz* [online]. Aktualizováno 24. 3. 2015 11:52 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/usvit-okamurovi-vratte-760-tisic-a-vystupte-ze-strany/r~ac7ce592d1fb11e496f2002590604f2e/>.

THE BREXIT PARTY. [„I want to unlock ...] In: *Facebook* [online]. 23. dubna 2019, 15:00 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/brexitpartyuk/videos/1280087002167566/>.

THE BREXIT PARTY. [„If you're a Brexiteer ...] In: *Facebook* [online]. 5. května 2019 [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/brexitpartyuk/posts/285641655653939:0>.

The Inaugural Address [online]. 20. 1. 2017 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/the-inaugural-address/>.

The ITV Leaders' Debate Live: UK Election 2015: ITV News. In: *Youtube* [online]. 2. 4. 2015 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=vc6YH4-IHME>.

The Nigel Farage story. In: *BBC News* [online]. 4 July 2016 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36701855>.

Theresa Mayová odchází. Britskou premiérku položil brexit, který si původně nepřála. In: *ČT 24* [online]. 24. 5. 2019 [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2823767-theresa-mayova-odchazi-britskou-premierku-polozil-brexit-ktery-si-puvodne-neprala>.

Theresa May resigns over Brexit: What happened?. In: *BBC News* [online]. 24 May 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48379730>.

Theresa May to seek general election on 8 June. In: *BBC News* [online]. 18 April 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-39629603>.

The new Ukip? Nigel Farage offers 'full support' for another Brexit party In: *Independent.ie* [online]. January 20 2019 07:41 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.independent.ie/business/brexit/the-new-ukip-nigel-farage-offers-full-support-for-another-brexit-party-37729406.html>.

Tomio Okamura – SPD. In: *Facebook* [online]. [cit. 2020-04-26]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/tomio.cz/>.

Tomio Okamura ve Dvaceti minutách Radiožurnálu. In: *Radiožurnál* [online]. 6. 1. 2015 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/tomio-okamura-ve-dvaceti-minutach-radiozurnalu-6266216>.

UKIP. *UKIP Manifesto: April 2010: Empowering the People* [online]. Heathfield: Paul Nuttall on behalf of the United Kingdom Independence Party, 2010 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://general-election-2010.co.uk/2010-general-election-manifestos/>.

UKIP. *Believe in Britain: UKIP Manifesto 2015* [online]. Heathfield: Paul Oakden, on behalf of the UK Independence Party, 2015 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://lexically.net/wordsmith/support/election_manifestos.htm.

UKIP. *Britain Together: UKIP 2017 Manifesto* [online]. Heathfield: Paul Oakden, on behalf of the UK Independence Party, 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://lexically.net/wordsmith/support/election_manifestos.htm.

UKIP gains first elected MP with Clacton win. In: *BBC News* [online]. 10 October 2014 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-29549414>.

Ukip's Nigel Farage faces reprimand after calling Herman Van Rompuy 'wet rag'. In: *The Telegraph* [online]. 25 February 2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/7315555/Ukips-Nigel-Farage-faces-reprimand-after-calling-Herman-Van-Rompuy-wet-rag.html>.

Ukip will change face of British politics like SDP, says Nigel Farage. In: *The Guardian* [online]. Fri 3 May 2013 13.23 BST [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/politics/2013/may/03/nigel-farage-ukip-change-british-politics>.

United Kingdom profile - Overview. In: *BBC News* [online]. 14 June 2017 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-18027954>.

Ústavní soud odložil předčasné volby na neurčito. In: *ČT 24* [online] 1. 9. 2009 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1387623-ustavni-soud-odlozil-predcasne-volby-na-neurcito>.

Ústavní soud zamítl stížnost Okamury, ale nařídil lépe kontrolovat podpisy. In: *Hospodářské noviny (iHNed.cz)* [online]. 10. 1. 2013 10:04 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-59096690-ustavni-soud-okamura-prezidentske-volby>.

Úsvit a VV spojují asistenti i číslo mobilu. Náhoda, tvrdí Okamura. In: *iDNES.cz* [online]. 15. prosince 2013 5:39 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/usvit-navazuje-na-veci-verejne-vita-barty.A131213_134746_domaci_hv.

Úsvit odvolal šéfa poslanců Fialu, vadila jeho spolupráce se Zemanem. In: *ČT 24* [online]. akt. 20. 1. 2015 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1494968-usvit-odvolal-sefa-poslancu-fialu-vadila-jeho-spoluprace-se-zemanem>.

Úsvit propadl v eurovolbách. Hranice 5 procent nedosáhli ani piráti a zelení, obrátí se na soud. In: *iROZHLAS* [online]. 26. května 2014 5:20 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.irozhlas.cz/node/5932253>.

V čele Prahy poprvé stojí žena, zastupitelé zvolili Krnáčovou. In: *iDNES.cz* [online]. 26. listopadu 2014 9:06, aktualizováno 20:29 [cit. 2020-04-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/praha/zpravy/zastupitelstvo-prahy-zvolilo-primatorku.A141126_085603_praha-zpravy_bur.

VĚCI VEŘEJNÉ (VV). *Politický program* [online]. Praha: Strana Věci veřejné, © 2010. Dostupné z: <https://www.olympic.cz/financovani/docs/VV.pdf>.

Věci veřejné příliš neuspěly. Přesto slavily šampaňským. In: *iROZHLAS* [online]. 17. října 2010 7:22 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/veci-verejne-prilis-neuspely-presto-slavily-sampanskym_201010170722_akottova.

Vláda Bohuslava Sobotky (29. 01. 2014 - 13. 12. 2017), In: *Vláda České republiky* [online]. © 2009-2020, [cit. 2020-04-09]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2013-cr/bohuslav_sobotka/prehled-clenu-vlady-bohuslava-sobotky-29-01-2014---trva-124534/.

Vláda nezískala důvěru. ANO odsunulo hlasování o vydání Babiše. In: *iDNES.cz* [online]. 16. 1. 2018 5:01, akt. 15:35 [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/snemovna-kauza-capi-hnizdo-hlasovani-o-duvere-vlade.A180115_201143_domaci_kop.

Vláda padla. Pohřbili ji Tlustý, Schwippel, Jakubková a Zubová. In: *iDnes.cz* [online]. 24. 3. 2009 18:30, akt. 21:59 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/vlada-padla-pohrbili-ji-tlusty-schwippel-jakubkova-a-zubova.A090324_171609_domaci_klu.

Vláda Petra Nečase. In: *Aktuálně.cz* [online]. akt. 26. 2. 2020 15:11 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/politika/vlada-petra-necase-necasova-vlada/r~i:wiki:703/>.

Volby 2017: Sdružení pro republiku – Republikánská strana československa Miroslava Sládka. In: *ČT 24* [online] [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/tema/484456-volby-2017-sdruzeni-pro-republiku-republikanska-strana-ceskoslovenska-miroslava-sladka>.

Volby.cz – Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, ©2020 [cit. 2011-07-27]. Dostupné z: <https://www.volby.cz/>.

Volby do Evropského parlamentu 2014. In: *Aktuálně.cz* [online]. 26. 4. 2014 17:34 [cit. 2020-03-03]. Dostupné z: <https://www.aktualne.cz/wiki/domaci/volby-do-evropskeho-parlamentu-2014/r~a5b3e380cd5811e38f5c0025900fea04/>.

Volební model MEDIAN – listopad 2019: V listopadu se preference ODS a Pirátů vyrovnaly In: *MEDIAN* [online]. [cit. 2020-04-01]. Dostupné z: <https://www.median.eu/cs/?p=2089>.

Volební preference – prosinec 2019. *Stem.cz* [online]. 13. 1. 2020 [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/volebni-preference-prosinec-2019/>.

Vote 2011: UK rejects alternative vote. In: *BBC News* [online]. 7 May 2011 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-13297573>.

Východiska. In: *ANO, bude líp* [online]. [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program/volby-2013/vychodiska/>.

Výsledky evropských voleb 2019 [online]. 2. 7. 2019 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/election-results-2019/cs>.

WATERFIELD, Bruno. Ukip's Nigel Farage faces reprimand after calling Herman Van Rompuy 'wet rag'. In: *The Telegraph* [online]. 25 February 2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/7315555/Ukips-Nigel-Farage-faces-reprimand-after-calling-Herman-Van-Rompuy-wet-rag.html>.

WHANNEL, Kate. From Farage to Batten: What happened to UKIP's class of 2014?. In: *BBC News* [online]. 16 April 2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-politics-47934021>.

Zahraníční média: Vítězství populismu a Sobotkova těžká pozice. In: *E15.cz* [online]. 27. 10. 2013 11:13 [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/domaci/zahranicni-media-vitezstvi-populismu-a-sobotkova-tezka-pozice-1032691>.